

2017

ÅRSRAPPORT

For Landkreditt Bank

19. regnskapsår

LANDKREDITT BANK AS

Årsberetning 2017

NØKKELTALL

PER 31. DESEMBER

KONSERN	2017	2016	2015
Forvaltningskapital (mill. kr.)	26 499	23 808	20 218
Utlånsvekst (%)	10,52	18,63	11,41
Årsresultat (mill. kr.)	178,8	163,3	136,8
Egenkapital (mill. kr.)	2 535	2 341	1 903
Liquidity Coverage Ratio	243	291	338
Ren kjernekapitaldekning (%)	16,48	17,14	15,33
Uvektet kjernekapitalandel (%)	9,03	9,21	N.a.

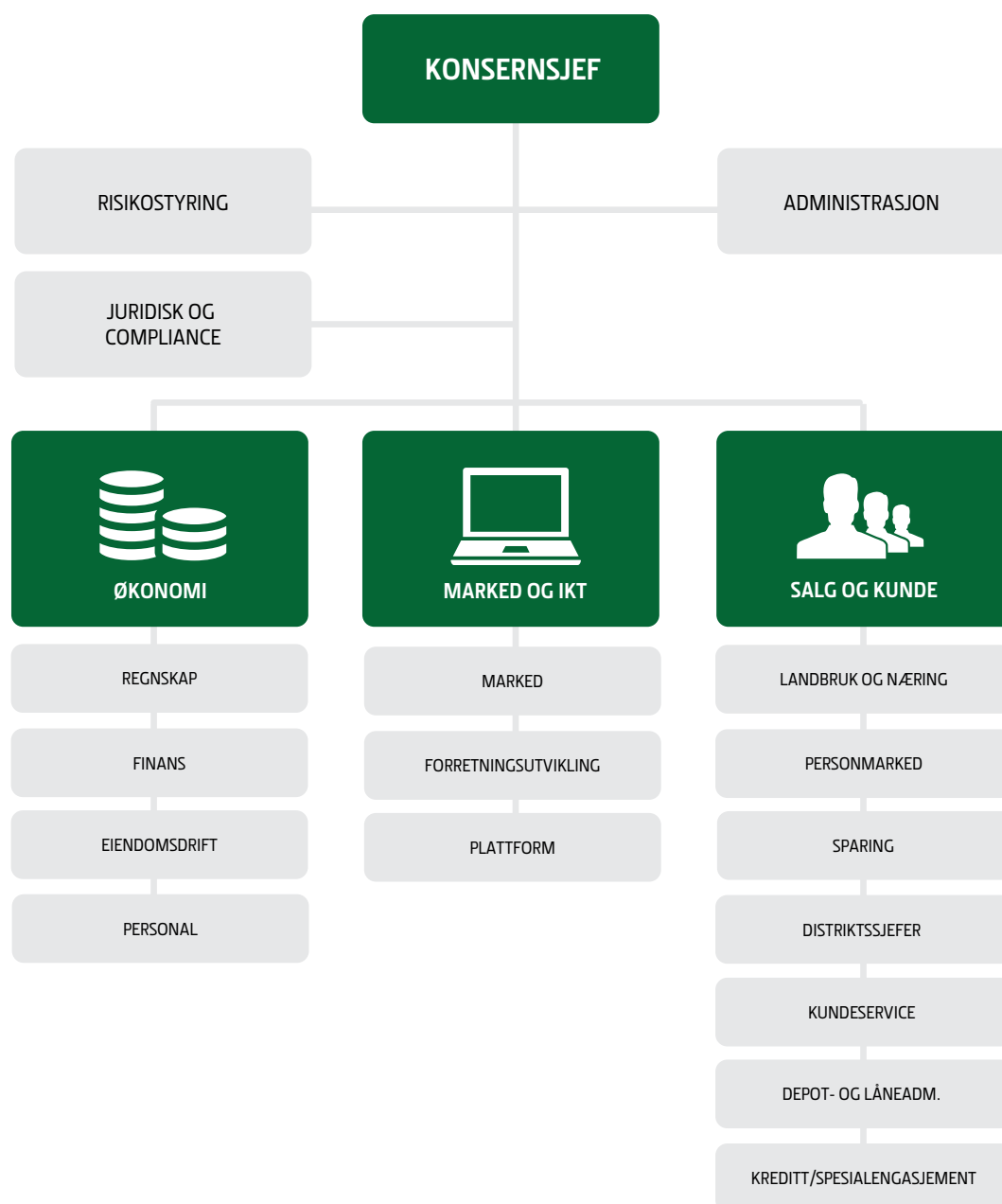
LANDKREDITT BANK	2017	2016	2015
Forvaltningskapital (mill. kr.)	22 871	20 595	17 713
Årsresultat (mill. kr.)	132,5	125,6	96,0
Egenkapital (mill. kr.)	2 256	2 092	1 688
Liquidity Coverage Ratio	211	200	183
Ren kjernekapitaldekning (%)	17,06	17,42	15,66
Uvektet kjernekapitalandel (%)	9,22	9,45	N.a.
Utlånsvekst (%)	7,76	16,83	11,11
Innskuddsvekst (%)	8,20	10,17	10,17
Innskuddsdekning (%)	87,82	87,39	92,95
Tapsprosent (%)	0,03	0,07	0,05
Misligholdsprosent (%)	0,62	0,54	0,88

LANDKREDITT FINANS	2017	2016	2015
Forvaltningskapital (mill. kr.)	1 138	1 097	971
Årsresultat (mill. kr.)	27,5	27,3	25,1
Egenkapital (mill. kr.)	249	221	196
Liquidity Coverage Ratio	125	242	N.a.
Ren kjernekapitaldekning (%)	21,68	20,44	20,28
Uvektet kjernekapitalandel (%)	21,74	20,20	N.a.
Utlånsvekst (%)	7,83	11,59	13,12
Tapsprosent (%)	0,00	0,01	0,02
Misligholdsprosent (%)	1,46	0,79	1,37

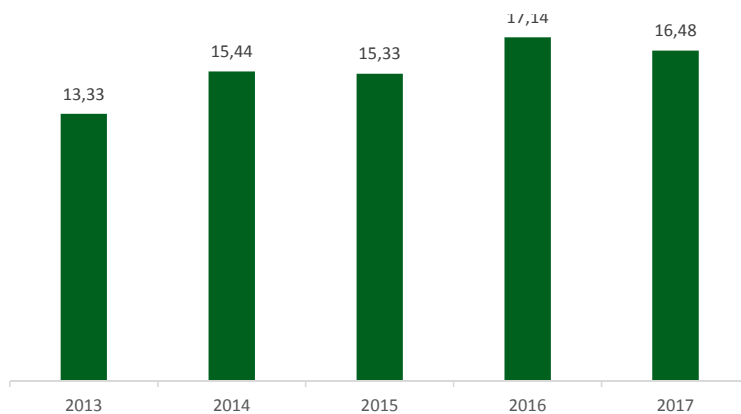
LANDKREDITT BOLIGKREDITT	2017	2016	2015
Forvaltningskapital (mill. kr.)	3 602	2 751	2 026
Årsresultat (mill. kr.)	18,5	11,5	16,6
Egenkapital (mill. kr.)	303	284	173
Liquidity Coverage Ratio	153	112	N.a.
Ren kjernekapitaldekning (%)	20,25	24,95	19,70
Uvektet kjernekapitalandel (%)	7,61	8,30	N.a.
Tapsprosent (%)	0,00	0,00	0,00
Misligholdsprosent (%)	0,00	0,00	0,00

ORGANISASJONSKART LANDKREDITT BANK AS

PR. 31. DESEMBER 2017

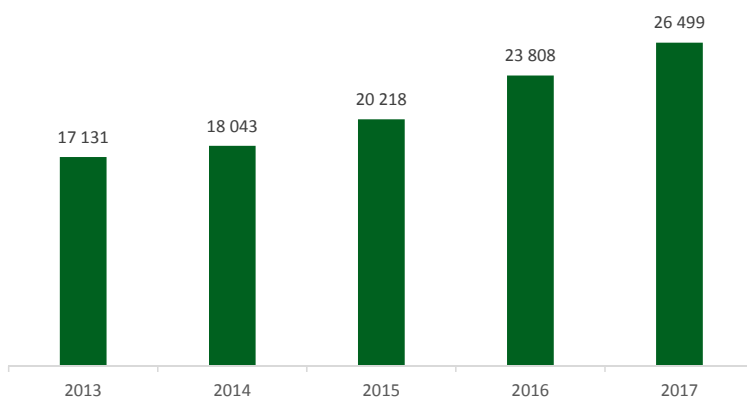

Ren kjernekapitaldekning i prosent

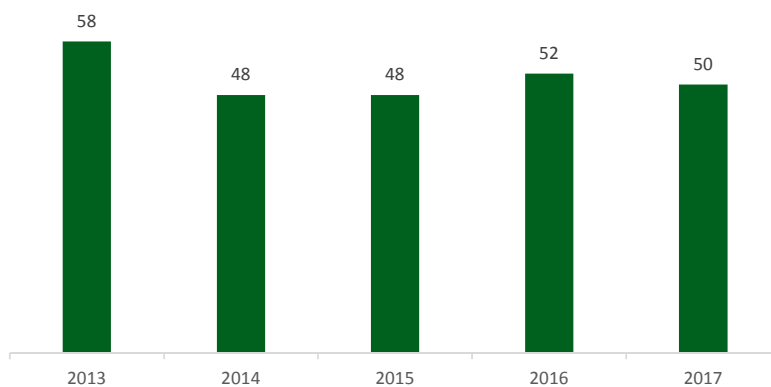
Sterkt økende formelle minimumskrav til kapital har medført at konsernets soliditet er styrket gjennom tilførsel av egenkapital fra Landkreditt SA og økt inntjening.

Forvaltningskapital (Mill. kr)

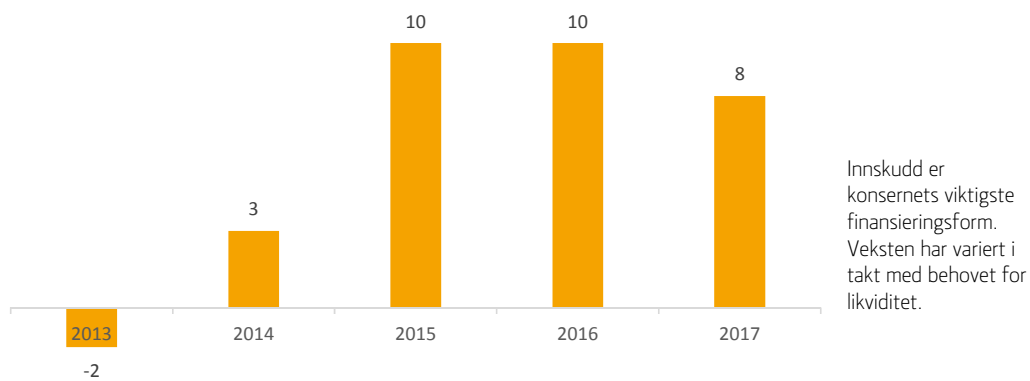
Grafen viser utviklingen i konsernets balanse. Utviklingen blir i hovedsak påvirket av veksten i utlån til kunder og likviditeten. Konsernet skal ha en moderat utlånsvekst og god likviditet.

Kostnader/inntekter i prosent

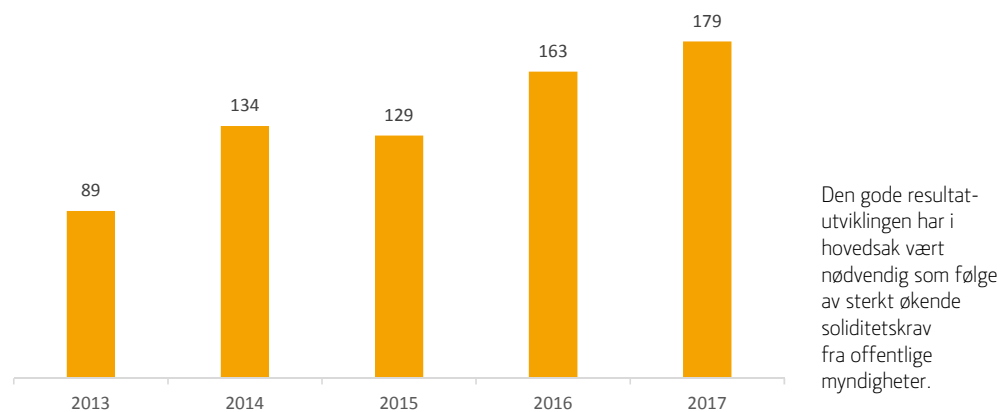

Nøkketallet er en indikator på effektivitet. Den positive utviklingen kommer som følge av økte inntekter og god kostnadskontroll.

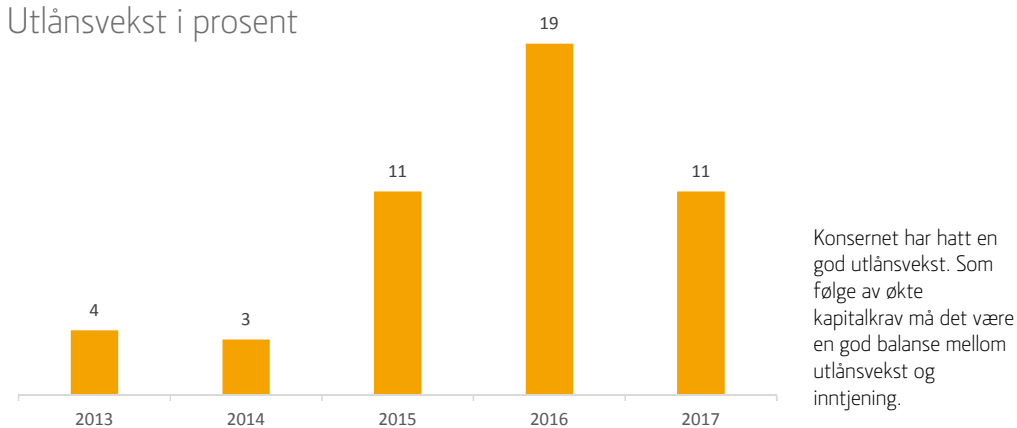
Innskuddsvekst i prosent

Årsresultat (mill. kr)

Utlånsvekst i prosent

LANDKREDITT BANK

STYRET

Valgt i generalforsamling, 23. februar 2017

Inge Støve (styreleder)	2017/18
Eli Reistad (nestleder)	2017/18
Knut A. Nordmo	2017/19
Elin Schanche	2016/18
Ingrid Fjeldstad Luke (ansatt)	2017/19
Øyvind Hestnes (ansatt)	2016/18
Oddveig Gikling Bjørnå (vara)	2017/18
Marianne Rudlang (ansatt – vara)	2017/18
Jørgen Østby (ansatt – vara)	2016/18

REVISOR

PricewaterhouseCoopers AS

GENERALFORSAMLING

Generalforsamling ble avholdt 23. februar 2017.

VALGKOMITÉ

Generalforsamlingens valgkomité består av styreleder i Landkreditt SA (Knut A. Nordmo), nestleder i styret i Landkreditt SA (Elisabeth Gjems), og medlemsvalgt styremedlem i Landkreditt SA med lengst funksjonstid i styret (Kai Linnes).

LANDKREDITT BOLIGKREDITT AS

STYRET

Ole Laurits Lønnum (styreleder)
Emil Inversini (nestleder)
Aase Lømo
Lars Johannessen

REVISOR

PricewaterhouseCoopers AS

LANDKREDITT FINANS AS

STYRET

Ole Laurits Lønnum (styreleder)
Terje Johansen (nestleder)
Frode Dahl
Jon Martin Østby
Åge Gyland

REVISOR

PricewaterhouseCoopers AS

LANDKREDITT BANK AS

Årsberetning for 2017

Landkreditt bank konsern utvikler seg i henhold til vedtatt strategi med fortsatt høy vekst både i landbruk- og personmarkedet. Volumveksten landbruk er i 2017 7,3 % og tilsvarende for personmarkedet 19,7 %. Årsresultatet i bankkonsernet utgjør 179 millioner kroner. Som et ledd i vår strategi om å forsterke Landkreditt som landbrukets finanskonsern, og ambisjon om sterkere vekst i personmarkedet, kjøper vårt morselskap Landkreditt SA seg opp i Landbruksforsikring. Samtidig selger Landkreditt Bank alle aksjer i leasing – og finansieringsselskapet Landkreditt Finans til BNP Paribas Leasing Solutions. Vi ligger foran målene i strategiplanen, og bygger et sterkere personmarkedssegment samtidig som vi forsterker vår strategiske posisjon i landbruksmarkedet.

EIERSTYRING

Landkreditt Bank sin eier Landkreditt SA har en gjennomgående styringsstruktur der våre 9.307 medlemmer er organisert i 16 valgdistrikter som velger sine representanter direkte til årsmøtet. Vi gjennomfører elektroniske valg for å nå flest mulig medlemmer og sikre en bredest mulig eierstyring. Møter holdes sammen med øvrige arrangementer i landbruket, for å møte flest mulig medlemmer og bønder og slik sett sikre aktiv eierstyring gjennom gode informasjons- og diskusjonsfora i Landkreditt. Årsmøtet og styret er besluttsende organer. De lokale foraene, årsmøtet og høstmøtet skaper god kontakt mellom de demokratiske og forretningsmessige delene av konsernet.

STRATEGI 2018–2021 – HVA ØNSKER VI Å OPPNÅ?

Kundeundersøkelser bekrefter at våre medlemmer verdsetter kombinasjonen av bank- og landbruksfaglig kompetanse. Vi lykkes med lokal tilstedeværelse kombinert med konkurransedyktige produkter og betingelser. Vår unike ressurs, engasjerte tillitsvalgte, er positive Landkredittambassadører. Dette bidrar til at vi i 2017 etterlever vår ambisjon om å være et markedsledende og kompetent finanskonsern for landbruket. Denne posisjonen forsterker vi ytterligere når Landbruksforsikring blir konsernselskap i 2018 (betinget offentlig godkjenning). Videre volumvekst i både bank, forsikring og fond gir skalafordeler som sammen med teknologi for digitalisering av våre tjenester sikrer effektivitet, positiv resultatutvikling og konkurransekraft.

Ved å bygge større volumer i våre kundesegmenter balanserer Landkreditt sin risiko ved et eventuelt økonomisk tilbakeslag for et av segmentene. Utlånsvolum innen landbruk og personmarked skal være tilnærmet likt. Personmarkedskundene er viktige for bred produktbruk i konsernet og bidrar også til at Landkreditt har en høy innskuddsdekning. En viktig del av vekststrategien til konsernet er å opprettholde en innskuddsdekning på minimum 70 prosent. Dette gir oss optimal likviditetsstyring og god kostnadskontroll.

Som en større aktør, vil vi være i bedre stand til å håndtere krevende og komplekse lover og regler. En sentral del av strategien er å ta i bruk ny effektiv teknologi. Vi skal ha høy grad av selvbetjening og automatiserte produkter og tjenester. Med økt størrelse og resultat vil vi i større grad kunne investere i ny teknologi og løsninger som kundene etterspør.

Økt aktivitet, synlighet og gode betingelser vil også forsterke både omdømme og kjennskap. Dette vil gjøre oss mer attraktive som medlemsorganisasjon, for kundene og som arbeidsplass.

UNGE BØNDER OG REKRUTTERING

Det er et mål å få ned gjennomsnittsalderen i landbruket og motivere yngre utøvere til å komme inn i næringen. Det er viktig med gode ordninger som sikrer både at den eldre generasjon har råd til å gå av med pensjon, og at den yngre generasjon har råd

til å overta. Et viktig ledd i dette er å bygge ordninger som motiverer til å styrke egenkapitalen i landbruket. Dette er viktig for å sikre rekruttering og en god start for de som ønsker å satse på norsk matproduksjon.

Landkreditt satser på unge bønder. Dette er avgjørende for å sikre rekruttering til landbruket og fortsatt norsk matproduksjon. Å etablere seg som bonde er kapitalkrevende. Det er ofte også behov for betydelige investeringer for å opprettholde et driftsapparat som gir en effektiv og rasjonell drift. Landkreditt har en rekke produkter som er laget for å hjelpe neste generasjons bønder inn i næringen. Gårdssparing for Unge (GSU) er ett av disse, der vi lar de som ønsker å etablere seg som bonde spare penger til dette formålet til svært gode betingelser. Sammen med Boligsparing for Unge (BSU) legger vi til rette for at det skal kunne spares opp kapital til den dagen gården skal kjøpes. For de som er 45 år eller yngre og i ferd med å etablere seg som bonde yter vi generasjonsskiftelån. Disse lånene gis med rabatterte rente de første tre årene. I tillegg dekker vi tinglysningsgebyr på pantobligasjonen. Landkreditt Bank har også markedets beste vilkår på driftskreditt til landbruket, noe som representerer en betydelig medlemsfordel og besparelse for landbruket. Etter etableringen av Landkreditt Bank har vi vært en viktig bidragsyter til at renten på trekket på driftskreditten er redusert betydelig. Dette er dokumentert i tidligere undersøkelser gjort av NILF.

Vi samarbeider også med de andre bondeide samvirkeforetakene i landbruket for å fremheve de fordelene vi, og de andre organisasjonene har for unge bønder. Her igjennom bidrar vi både til opplæring om landbruksnæringen og fremmer samvirkeformen for fremtidens bønder. Gjennom vårt gode samarbeid med Norges Bygdeungdomslag støtter vi også deres omfattende skoloring av sine tillitsvalgte gjennom fag- og organisasjonskurs på lands- og fylkesplan. Dette er viktig for å skape aktiviteter og sosiale møteplasser for ungdom på bygda.

RAMMEVILKÅR

Den globale veksten har styrket seg gjennom 2017 og utviklingen forventes å fortsette i 2018. Økonomiske utsikter er i 2018 likevel moderate med 2 % BNP-vekst for verdens store økonomier. Inflasjon forventes å ligge under sentralbankenes mål på 2 % pga. svakere utvikling i arbeidsmarkedet enn forventet og en antatt moderat lønnsutvikling.

Det er fortsatt usikkerhet knyttet til global økonomi blant annet pga. høy offentlig gjeld og fortsatt flere krevende internasjonale konflikter.

Effekten fra fallet i oljerelaterte næringer ble i Norge i 2017 redusert og investeringene og privatforbruk økte moderat. Det forventes i 2018 ca. 2 % vekst i GDP, en svak inntektsvekst og noe høyere privatforbruk sammen med fall i arbeidsledigheten. Dette sammen med fallende investeringer i boligmarkedet gjør at det kan bli krevende å nå inflasjonsmålet i 2018.

Finans Norges forventningsbarometer for 4.kvartal 2017 bekrefter optimisme blant norske husholdninger, det er også en positiv utvikling i EU sin befolkning. Tilsvarende rapporteres det i Norges Banks regionale nettverk om noe høyere produksjon de siste tre månedene og at bedriftene ser for seg moderat produksjonsvekst det neste halve året.

Det er avgjørende for Norge å lykkes med god vekst i fastlandsøkonomien, og stimulere et bærekraftig grønt skifte hvor norsk landbruk bør spille en viktig rolle med produkter basert på fornybare ressurser.

RAMMEVILKÅR FOR DET NORSKE LANDBRUKET

Landkreditt har i over hundre år jobbet for å øke norsk landbruksproduksjon i hele Norge ved å bidra til bedre økonomi for landbrukets utøvere gjennom å utvikle og tilby gode finansielle tjenester. Stortingsflertallet har også fastslått at de ønsker høyest mulig selvforsyningsgrad av mat og landbruk over hele landet. De statlige overføringene skal innrettes slik at de bidrar til økt produksjon. Flere sentrale politikere snakker også frem bondens muligheter med å utvikle egen eiendom. Men for at bonden skal kunne utvikle sitt eget gårdsbruk til å oppfylle samfunnets mange mål, trengs styrket lønnsomhet og bedre tilgang på kapital.

Resultater fra undersøkelsene i Landbruksbarometeret bekrefter at det er store investeringsbehov i landbruksnæringa. En femtedel av de som har svart på undersøkelsen, oppgir at det er et stort investeringsbehov på deres bruk, og om lag en sjettedel planlegger investeringer på minst en halv million i løpet av det nærmeste året. Landbruksbarometeret viser at et stort flertall av bøndene trives godt i yrket sitt, men etterlyser forutsigbare rammebetingelser.

Vi har flere konkurransefortrinn i norsk landbruk. Norsk mat er trygg, holder god kvalitet, og vi ser at forbrukerne i de fleste tilfeller foretrekker norske produkter. For å utløse det enorme potensialet vi har i norsk landbruk, og gjennomføre det grønne skiftet, er det behov for å gjøre investeringer og ta i bruk ny teknologi. Dette krever både et kompetanseløft og bedre kapitalinstrumenter for å gjennomføre. Det å ta i bruk ny teknologi koster, og spesielt teknologi i en tidlig fase har ofte høye investeringskostnader. Dette har også et element av risiko, og dermed økt behov for risikokapital.

Norske banker ser på bonden som en interessant kundegruppe, men begrenser seg i stor grad til tradisjonelle prosjekter med lav risiko og god sikkerhet. Vår erfaring er at en del spennende og økonomisk lønnsomme investeringer er vanskelig å realisere, da det mangler virkemidler for å sikre toppfinansieringen. Dette har også i stor grad å gjøre med at vi har en variabel verdi på landbrukseieendommer i forskjellige deler av landet, som gjør at andelen av kapitalbehovet som overstiger verdiene av pantet mange steder er betydelig.

Landkreditt jobber derfor aktivt for å påvirke myndighetene til å etablere en risikolåneordning for landbruket.

Kombinasjonen lavrisikolån fra bankene, nytt risikolån, tilskudd og egenkapital, vil være tilstrekkelig til å finansiere en høy andel lønnsomme prosjekter i landbruket, der lave panteverdier begrenser låneadgangen i dag. Landbrukets evne til å reinvestere, utvikle og fornye seg styres i stor grad av lønnsomhet og kapitaltilgang. Dette er grunnlaget for at næringa over tid skal ha en bærekraftig utvikling og kunne ta en ledende posisjon i det grønne skiftet, og samtidig levere gode, tradisjonelle norske landbruksvarer.

VIRKSOMHETEN

Landkreditt er Norges ledende finanskonsern innen finansielle produkter og tjenester til landbruket. Vi vokser nå betydelig på personmarkedet som innen 2020 skal ha et minst like stort utlånsvolum som utlån til landbruket. Landkreditt SA er morselskapet i finanskonsernet stiftet som en kredittforening i 1915. Landkreditt er et samvirkeforetak av låntakere med pant i landbrukseiendom eller driftskreditt. Etter etableringen av Landkreditt Bank i 2002 har vi utviklet oss til et finanskonsern med full finansiell bredde.

Landkreditt Bank er hovedselskapet i konsernet og betjener våre 9.307 medlemmer i morselskapet Landkreditt SA som er låne- og dagligbankkunder. Det største antall kunder er likevel innenfor personmarkedet. Dette er en svært viktig kundegruppe for Landkreditt, og vi skal over tid sikre at også våre personkunder tilbys et av markedets beste totaltilbud. Dette er viktig for å sikre konsernet tilstrekkelig antall kunder for å drive kostnadseffektivt samt sikre økende utlån- og innskuddsvolum.

For å sikre kundevennlige løsninger og økt effektivitet gjennom å tilrettelegge for økt selvbetjening hos kundene har konsernet høyt fokus på teknologisk utvikling. Bankkonsernets totalresultat utgjør 174 millioner kroner i 2017, noe som er historisk godt. Det vil fortsatt være fokus på å øke bankens inntekter fra øvrige produkter for å øke kundelønnsomheten og som kompensasjon for press på bankens nettorente.

Landkreditt Boligkreditt AS finansierer boliglån gjennom utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) for å bidra til at konsernets innlånskostnader optimaliseres. Landkreditt bank har god innskuddsdekning, men som følge av høy utlånsvekst har det i 2017 vært behov for å utstede 2 nye obligasjonslån gjennom Landkreditt Boligkreditt. Resultatet i 2017 utgjør 19 millioner kroner (12 millioner kroner i 2016).

Som et ledd i vår strategi om å forsterke Landkreditt som landbrukets finanskonsern, og ambisjon om sterkere vekst i personmarkedet, kjøper Landkreditt seg opp i Landbruksforsikring. Samtidig selger Landkreditt Bank alle aksjer i leasing- og finansieringsselskapet Landkreditt Finans til BNP Paribas Lease Group.

Endringstempoet innen finansnæringen er høyt. Salget av Landkreditt Finans frigjør kapital slik at vi kan fokusere på å bygge en enda større og mer effektiv bank. Ved at Landbruksforsikring kommer inn som konsernselskap bygger vi samtidig fremtidens Landkreditt med gode komplementære produkter innen bank, fond og forsikring. Gjennom å utnytte synergier og kombinere sterke fagmiljøer i selskapene vil vi kunne utvikle enda bedre produkter og enkle digitale løsninger for kundene. Dette vil komme alle kunder og medlemmer til gode og over tid gjøre oss i bedre stand til å ivareta Landkreditt sitt formål.

Landbruksforsikring AS tilbyr personforsikring til virksomhetene i landbrukssamvirket, samt alle typer skadeforsikringer til bonden, privatpersoner og utvalgte bedrifter. Selskapet har en positiv utvikling, stabiliserer resultatet, forbedrer sin kapital og tar markedsandel innen landbruket.

Virksomheten i Landkreditt forurenser ikke det ytre miljø. Styret er opptatt av at man i den daglige drift har omtanke for bærekraftig utvikling gjennom energioptimering og god ressursutnytting.

Virksomheten er lokalisert i Oslo.

RISIKO

Landkreditt er eksponert mot mange ulike typer risikoer. Det er, både på konsolidert nivå og på foretaksnivå, fastsatt rammer som dekker alle relevante områder. Utviklingen følges opp innen den enkelte resultatenhets rapportering til de respektive styre og til morselskapets styre som konsernstyre. I tillegg til de operative enhetene er risikostyring, compliance og internrevisjon viktige funksjoner.

Kredittrisiko er risiko for at en motpart ikke oppfyller sine forpliktelser. Konsernet har virksomhet i Landkreditt Bank, Landkreditt Finans og Landkreditt Boligkreditt hvor virksomheten er av en slik karakter at det kan oppstå fare for tap på utlån, kreditter eller investeringer i verdipapirer og lignende. Det er i de enkelte selskapene etablert rammer innenfor de områder som er aktuelle. I tillegg er det utarbeidet konsernrammer. Kredittrisiko er primært knyttet til utlån til kunder, sekundært til investeringer i rentebærende verdipapirer. Styret vurderer at virksomhetens samlede kredittrisiko er lav.

Markedsrisiko er risiko for økonomiske tap som følge av endringer i markedsvariabler som for eksempel renter, valuta og finansielle instrumenter. Også på dette området er det etablert rammer i de ulike konsernselskapene der dette er relevant samt konsernrammer. I all hovedsak er utlån til kunder gitt til flytende rente. Tilsvarende har finansieringen (innskudd fra allmennheten og verdipapirinnlån) i hovedsak flytende rente. Vi tar ikke valutarisiko. Konsernet har samlet en betydelig portefølje av aksje- og renterelaterte verdipapirer. Styret vurderer at den samlede markedsrisikoen er lav.

Med likviditetsrisiko forstås risiko for manglende likviditet til å kunne innfri forpliktelser ved forfall.

Likviditetsstrategien omfatter alle selskaper i konsernet. Konsernets samlede likviditetssituasjon er primært avhengig av at banken har en god likviditet. Konsernet har som målsetting å ha en lav likviditetsrisiko. Det er styrets vurdering at likviditetsrisikoen er lav.

Med operasjonell risiko forstås risiko for tap som følge av utilstrekkelige rutiner eller systemer og menneskelig feil eller svikt. Landkreditt Bank har hatt en lav risikoprofil innen dette området siden oppstart i 2002. I dette ligger det at vi har investert i godt kjente og velprøvde banksystemer og satset på enkle produkter som krever lite spesialtilpasning. I all hovedsak er drift av IKT-systemer utkontraktert. Landkreditt Bank befinner seg i et marked med høyt fokus på sikkerhet og hvor bedrageri kan oppstå.

Det arbeides derfor kontinuerlig med opplæring og holdningsskapende arbeid både blant ansatte og kunder. For de ansatte arrangeres et sikkerhetsseminar 1-2 ganger i året. Det er

STYRET I LANDKREDITT BANK

Fra venstre: Ingrid Fjeldstad Luke, Knut A. Nordmo, Inge Støve, Elin Schanche, Ole Laurits Lønnum (konsernsjef), Øyvind Hestnes og Eli Reistad.

opprettet et tverrfaglig sikkerhetsforum som møtes månedlig og som arbeider med interne og eksterne sikkerhetshendelser, samt forebygging av slike hendelser. Sikkerhet er også et fast tema med alle leverandører med spørsmål om informasjon og forebyggende tiltak. Landkreditt Bank følger bransjestandarder og anbefalinger fra ulike sikkerhetsforum (for eksempel NorSIS og Nasjonal Sikkerhetsmyndighet) samt holder seg oppdatert via Finanstilsynets ROS analyse (Risiko og sårbarhetsanalyse).

Med hensyn til bedrageri internt, er det blant annet etablert rutiner ved ansettelser, bestemmelser rundt håndtering av fullmakter, opplæringstiltak, innsynslogg og annen internkontroll. Det er styrets vurdering at den operasjonelle risikoen er lav.

For å sikre seg at nytt regelverk blir fanget opp og implementert og gjeldende rutiner fulgt er det utarbeidet interne compliance rutiner i konsernet som blant annet beskriver rapporteringsstrukturen og hvordan kontrollarbeidet skal gjennomføres.

Det er opprettet et eget complianceutvalg som koordinerer oppfølgingen i første forsvarslinje (avdelingsnivå). Videre blir det på bakgrunn av utarbeidet årsplan gjennomført uavhengige kontroller.

FINANSIERING OG EGENKAPITAL

Likviditet og egenkapital er to av de viktigste styringsparametrene i et finanskonsern. I Landkreditt legger vi derfor stor vekt på god likviditetsstyring og et forsvarlig nivå for kapitaldekning.

Likviditeten sikres gjennom en god innskuddsdekning og gode relasjoner med aktørene i verdipapirmarkedene, spesielt det norske obligasjonsmarkedet. Innskuddsdekningen i konsernet utgjør 2017 70 prosent. Ved opptak av verdipapirinnlån er det lagt vekt på at den gjennomsnittlige løpetiden på gjelden skal være forsvarlig og at det skal være god spredning i forfallsstrukturen. Den gjennomsnittlige løpetiden på obligasjonsgjelden er siden forrige årsskifte 2016/2017 økt til ca. 3 år.

DNB Markets vurderer i sin credit score av norske banker Landkreditt Bank konsern til a- og rangerer oss nå kvalitetsmessig som den 15 mest veldrevne norske banken, blant annet som følge av meget god kvalitet i utlånsporteføljene samt solide likviditets- og kapitalbuffer. Styrene i morselskapet og de datterselskapene som er underlagt kapitaldekningsregelverket har høyt fokus på at alle enhetene og den samlede virksomheten i konsernet skal ha en forsvarlig soliditet. Landkreditt er et av bransjens best kapitaliserte finanskonsern og vil med salg av Landkreditt Finans styrke sin kjernekapital ytterligere. Konsernet har solid kapital for å realisere vekststrategien som omtalt over.

Soliditeten blir også påvirket av spillet mellom utlånsvekst og inntjening. Vi står nå foran en periode med betydelig vekst, vi har solid kapital, men vil avstemme vekst og inntjening mot en fortsatt solid kapitaldekning. Alle de gjennomførte tiltakene har bidratt til at konsernet på alle nivåer oppfyller alle de formelle kravene med god margin.

SAMFUNNSANSVAR

Landkreditt skal bruke konsernets samlede kunnskaper og ressurser for å bidra til en bærekraftig utvikling av samfunnet. Som et samvirke skaper vi verdier for den enkelte ved å operere i fellesskap og samvirkemodellen har lang tradisjon for å ta et aktivt samfunnsansvar.

Landkreditts retningslinjer for samfunnsansvar beskriver de overordnede prinsippene for hvordan konsernets selskaper skal ivareta hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljøet og bekjempelse av korrupsjon. Retningslinjene er vedtatt av styret i Landkreditt SA og gjelder for alle konsernselskapene.

Samfunnsansvar skal være en integrert og naturlig del av konsernets operative virksomhet og ses på som en del av den langsiktige verdiskapingen. Daglig praktisering av vårt samfunnsansvar og en høy etisk standard er grunnleggende for at konsernet skal ha tillit fra omverdenen og oppnå de forretningsmessige målene og kunne ivareta samvirkeoppgaven på en god måte.

Oversikt over Landkreditts arbeid knyttet til samfunnsansvar er omtalt på våre hjemmesider.

Siden 2014 har vi, i samarbeid med CEMAsys, fått utarbeidet en rapport som viser vårt energi- og klimaregnskap. Denne årlige rapporten viser oversikten over vårt klimagassutslipp (GHG-utslipp), som en integrert del av en overordnet klimastrategi. Vi kan måle utviklingen i nøkkeltall og evaluere oss selv over tid. Landkreditt vil fortsette å arbeide for å redusere energiforbruket for konsernet totalt sett.

MEDARBEIDERE OG ORGANISASJON

Ved årsskiftet var det 82 fast ansatte i banken, i tillegg var det 4 vikarer som vikarierte for medarbeidere i foreldrepermisjon og i langtidssykefravær. Dette er en reduksjon på 4 faste medarbeidere siden 2016. Av våre medarbeidere er 43 prosent kvinner og 57 prosent menn. Denne fordelingen har vært relativt stabil de siste årene. Landkreditt Finans har 14 medarbeidere fordelt på 5 kvinner og 9 menn.

Banknæringen er inne i store endringer som følge av den raske teknologiske utviklingen og de nye mulighetene som økt digitalisering gir. Endrede reguleringer, nye kundekrav og ny konkurranseflate er også en del av dette bildet. Dette stiller krav til vår evne til å utvikle og tilpasse vår kompetanse i takt med de nye utfordringene. Våre medarbeidere skal ha mulighet til individuell faglig utvikling og som arbeidsgiver oppfordrer vi til etter- og videreutdanning. I løpet av 2017 er det gjennomført avdelingsvise samlinger med faglig innhold i tillegg til eksterne kurs og seminarer. Årlige medarbeidersamtaler, månedlige plansamtaler og informasjon og involvering av medarbeiderne er viktig for å sikre høy arbeidsglede og trivsel. Det er gjennomført jevnlig ledersamlinger i løpet av året, hvor både fag og ledelse har stått på dagsorden.

Som arbeidsgiver er Landkreditt Bank opptatt av å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling og diskriminering. Vi har spesielt fokus på å legge til rette for at begge kjønn gis like karrieremuligheter og betingelser hos oss. Landkreditt Bank har en rekrutterings- og personalpolitikk som skal sikre like muligheter og rettigheter og hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn.

Det totale sykefraværet i banken er på 7,4 prosent. Dette er en oppgang fra 2016 hvor fraværet var på 4,2 prosent. Det legemeldte fraværet er på 5,9 prosent, en oppgang fra 2,7 prosent i 2016. Det har ikke vært ulykker eller personskader i 2017. Landkreditt Bank har vært med i det nasjonale samarbeidet om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) siden 2011 og samarbeider godt med vår IA-kontakt og bedriftshelsetjenesten.

Det er styrets oppfatning at arbeidsmiljøet i Landkreditt Bank er godt.

RESULTAT OG BALANSE

Det er styrets vurdering at grunnlaget for videre drift i Landkreditt Bank AS og Landkreditt Bank konsern er meget godt, og årsregnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift.

LANDKREDITT BANK AS

I Landkreditt Bank AS utgjør totalresultatet i 2017 127 millioner

kroner (116 millioner kroner i 2016). Av resultatet avgis 5 millioner kroner i konsernbidrag til Landkreditt SA. Resterende foreslås i sin helhet overført til annen egenkapital som dermed utgjør 2.256 millioner kroner (2.092 millioner kroner). Sum eiendeler utgjør 22.871 millioner kroner (20.595 millioner kroner). Aktivsiden består hovedsakelig av utlån til kunder. Passivasiden består i det alt vesentlige av innskudd fra kunder, verdipapirinnlån og egenkapital. Egenkapitalen er hovedsakelig ren kjernekapital. Den rene kjernekapitaldekningen er beregnet til 17,06 prosent (17,42 prosent).

LANDKREDITT BANK KONSERN

I Landkreditt Bankkonsernet utgjør netto rente- og kredittprovisjonsinntekter 377 millioner kroner (352 millioner kroner). Netto andre inntekter beløper seg til 60 millioner kroner (71 millioner kroner). Sum driftskostnader utgjør 210 millioner kroner (210 millioner kroner) hvorav tap på utlån og kreditter utgjør 6 millioner kroner (12 millioner).

Utlånsporteføljene i Landkreditt Bank, Landkreditt Boligkreditt og Landkreditt Finans tåler etter styrets vurdering eventuelle konjunkturedganger og det foreligger ingen signaler eller endringer i rammevilkår som tilsier endringer i forventningene til systematiske tap. Styret kan ikke se at det er grunnlag for å gjennomføre nedskrivninger på grupper av utlån, i tillegg til de foretatte individuelle nedskrivningene.

Konsernet har et totalresultat i 2017 på 174 millioner kroner (153 millioner kroner).

Balansen i konsernet utgjør 26.499 millioner kroner (23.808 millioner kroner). Netto utlån, inklusive leasingkontrakter, utgjør 23.293 millioner kroner (21.076 millioner), innskudd fra kunder utgjør 16.346 millioner kroner (15.092 millioner).

Kontantstrømoppstillingen viser at det har vært en meget god utlånsvekst i 2017 og at denne er finansiert ved en god vekst i innskudd fra kunder og netto opptak av nye verdipapirutlån.

Egenkapitalen er hovedsakelig ren kjernekapital og den rene kjernekapitaldekningen er beregnet til 16,48 prosent (17,14 prosent).

Styret i Landkreditt Bank AS anbefaler at av årets overskudd på 127 millioner kroner avgis 5 millioner kroner i konsernbidrag til Landkreditt SA. Resterende, 123 millioner kroner, til annen egenkapital.

IFRS 9

Fra 1. januar 2018 erstatter IFRS 9 klassifikasjons- og målemodellene i IAS 39. Landkreditt Bank kommer ikke til å endre sine forretningsmodeller for investering i finansielle eiendeler. Finansielle eiendeler i Landkreditt Bank består av utlån til finansinstitusjoner, utlån til kunder og investeringer i verdipapirer. IFRS 9 vil medføre en økning i avsetninger i tap på utlån til kunder med 23 millioner kroner. Se note 34 i årsregnskapet for 2017.

FRAMTIDSUTSIKTER

Landkreditt ligger foran sine vedtatte mål i overordnet strategi

og er inne i en god fase hvor konsernet viser betydelig fremgang. Styret er av den oppfatning at økt satsning på forsikring samt vekststrategien som vi er i gang med vil gjøre Landkreditt til en større og mer solid aktør slik at vi i fremtiden står sterkere i det å fylle vårt formål. Vår evne til å konkurrere på pris og ta risiko for landbruket vil bli styrket over tid.

Det forventes at tapene for konsernet også i fremtiden vil ligge på lave nivåer. Vi vil opprettholde en god innskuddsdekning samtidig som det ved opptak av obligasjonsinnlån legges sterk

vekt på å ha en god forfallsstruktur. Styret forventer en positiv resultatutvikling. Styret legger vekt på at vekst avstemmes mot resultatutvikling og opprettholdelse av en fortsatt solid kapitalbase.

TAKK

Styret retter en takk til alle kunder og medlemmer, ansatte i konsernet, tillitsvalgte, forretningsforbindelser og andre samarbeidspartnere for innsats og engasjement i 2017.

Oslo, 31. desember 2017

14. februar 2018

Styret i Landkreditt Bank AS

Inge Støve
Styreleder

Eli Reistad
Nestleder

Knut A Nordmo

Elin Schanche

Øyvind Hestnes

Ingrid Fjeldstad Luke

Ole Laurits Lønnum
Konsernsjef

RESULTATREGNSKAP

MORBANK			NOTER	KONSERN	
2016	2017			2017	2016
10 274	9 975	Renter ol inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	10	5 622	5 896
499 240	535 008	Renter ol inntekter av utlån til og fordringer på kunder	10,12	672 521	619 996
19 412	44 166	Renter ol inntekter av sertifikater og obligasjoner		36 267	15 997
5	0	Andre renteinntekter		0	10
528 931	589 148	Sum renteinntekter ol inntekter		714 410	641 899
43	181	Renter ol kostnader på gjeld til kredittinstitusjoner	10	176	54
170 662	206 826	Renter ol kostnader på innskudd fra og gjeld til kunder	10,12	206 826	170 662
52 897	63 118	Renter ol kostnader på utstedte verdipapirer	10	112 768	101 968
4 663	4 885	Renter ol kostnader på ansvarlig lånekapital	10	4 885	4 663
11 912	12 439	Andre rentekostnader ol kostnader		12 924	12 269
240 178	287 449	Sum rentekostnader ol kostnader		337 579	289 616
288 753	301 699	Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter		376 830	352 283
13 592	2 112	Utbytter		2 112	12 472
25 807	28 876	Gebyrer og provisjonsinntekter	11,12	37 008	33 762
4 799	4 671	Gebyrer og provisjonskostnader	11	5 680	5 718
28 009	24 388	Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi	12,17	24 481	27 854
2 730	2 575	Andre driftsinntekter	12, 28	2 213	2 302
65 271	67 241	Lønn	15,16	79 279	76 255
10 614	8 329	Pensjoner	23	9 387	11 341
13 549	16 038	Sosiale kostnader		19 237	15 534
61 388	63 990	Administrasjonskostnader		67 457	64 390
150 822	155 598	Sum lønn og administrasjonskostnader		175 359	167 521
11 030	11 898	Avskrivninger	19	12 001	11 102
17 122	15 266	Andre driftskostnader	12,15,16	17 367	19 153
12 200	5 614	Tap på utlån	6	5 614	12 285
29 322	20 879	Sum andre driftskostnader		22 981	31 438
162 919	166 604	Resultat før skatt		226 624	212 895
37 330	34 071	Skattekostnad	24	47 859	49 638
125 589	132 534	Årsresultat		178 765	163 256

TOTALRESULTAT

125 589	132 534	Årsresultat	178 765	163 256
675	-6 988	Estimatavvik pensjoner	-6 988	675
-169	1 747	Skatt av innregnede kostnader	1 747	-169
506	-5 241	Sum resultatelementer som ikke vil bli reklassifisert til res., e. skatt	-5 241	506
-10 579	0	Verdiendring eiendeler tilgjengelig for salg	17	0
0	0	Skatt av innregnede poster	0	0
-10 579	0	Øvrige resultatelementer som senere kan bli reklassifisert til res., e. skatt	0	-10 579
-10 073	-5 241	Årets utvidede resultat	-5 241	-10 073
115 516	127 293	Totalresultat	173 524	153 183

FORDELING AV PERIODENS RESULTAT

125 589	132 534	Majoritetseiere	168 393	151 264
0	0	Minoritetseiere	10 372	11 994
125 589	132 534	Sum	178 765	163 256

FORDELING AV TOTALRESULTATET

115 516	127 293	Majoritetseiere	163 152	141 190
0	0	Minoritetseiere	10 372	11 994
115 516	127 293	Sum	173 524	153 183

DISPONERINGER OG OVERFØRINGER

3 938	4 563	Konsernbidrag til Landkreditt SA	0	0
111 579	122 730	Overført til annen egenkapital	173 524	153 183
115 516	127 293	Sum disponeringer og overføringer	173 524	153 183

BALANSE

(Tall i hele tusen kroner)

EIENDELER

MORBANK			NOTER	KONSERN	
31.12.2016	31.12.2017			31.12.2017	31.12.2016
59 819	65 584	Kontanter og fordringer på sentralbanker	31	65 584	59 819
1 080 535	977 435	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	12,25,31	692 458	916 209
17 256 157	18 595 233	Utlån til og fordringer på kunder	5,6,7,8,9,12,19,31,32	23 293 182	21 076 210
1 816 726	2 835 020	Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	12,16,29,31	2 314 712	1 635 378
53 959	55 322	Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	14,16,17,31	55 322	53 959
3 599	3 599	Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	14,16,17,31	3 599	3 599
261 750	277 306	Aksjer i datterselskaper		0	0
37 896	37 831	Immaterielle eiendeler	18	39 122	37 896
8 712	0	Pensjonsmidler	22	0	8 712
11 603	16 536	Varige driftsmidler	18	16 663	11 799
4 352	7 597	Forskuddsbetalte kostn. og opptj. ikke mottatte inntekter	12,31	18 513	4 191
20 595 106	22 871 464	Sum eiendeler	14,24,28,29	26 499 156	23 807 772

GJELD OG EGENKAPITAL

MORBANK			NOTER	KONSERN	
31.12.2016	31.12.2017			31.12.2017	31.12.2016
3 305	27 063	Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	12,26	15 228	351
15 091 829	16 330 819	Innskudd fra og gjeld til kunder	12,26	16 330 819	15 091 829
3 141 670	3 987 681	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	20,26,30	7 272 233	6 021 046
9 050	6 466	Utsatt skatt	23	19 238	20 552
64 877	70 132	Annen gjeld	23,32	125 706	94 061
16 969	17 540	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter		25 470	64 249
0	500	Pensjonsforpliktelser	22	500	0
175 077	175 129	Ansvarlig lånekapital	21,30	175 129	175 077
18 502 779	20 615 331	Sum gjeld		23 964 325	21 467 165
0	0	Minoritetsinteresser		93 893	98 152
1 380 000	1 380 000	Aksjekapital		1 380 000	1 380 000
149 250	199 150	Fondsobligasjoner	21,30	199 150	149 250
563 078	676 983	Annen egenkapital		861 788	713 204
2 092 328	2 256 133	Sum egenkapital	13	2 534 831	2 340 606
20 595 106	22 871 464	Sum gjeld og egenkapital	14,24,28,29	26 499 155	23 807 772

POSTER UTENOM BALANSEN

19 253	16 908	Andre forpliktelser og betingede forpliktelser	9	16 908	19 253
--------	--------	--	---	--------	--------

Oslo, 31. desember 2017

14. februar 2018

Styret i Landkreditt Bank AS

Inge Støve
Styreleder

Eli Reistad
Nestleder

Knut A Nordmo

Elin Schanche

Øyvind Hestnes

Ingrid Fjeldstad Luke

Ole Laurits Lønnum
Konsernsjef

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

(Tall i hele tusen kroner)

MORBANK		NOTE	KONSERN	
2016	2017		2017	2016
162 919	166 604		226 624	212 895
-499 240	-535 008		-672 521	-619 996
499 317	533 741		672 568	619 669
240 178	287 449		337 579	289 616
-242 804	-286 233		-336 620	-291 496
-7 879	-8 825	26	-8 825	-7 879
-99 832	-16 918		-1 363	168
11 030	11 898	18	12 001	11 102
-2 485 806	-1 339 076	7,8,9	-2 216 972	-3 314 192
-291 382	-1 018 294	16	-679 334	-264 569
1 393 269	1 238 990		1 238 990	1 393 269
-7 234	46 787		-38 925	-15 301
12 200	5 614		5 614	12 285
-35 202	-31 217		-46 807	-51 384
-1 350 466	-944 488		-1 508 907	-2 025 813
0	0		0	0
-6 490	-7 311		-7 311	-6 708
-6 250	-9 494		-10 819	-6 250
-12 740	-16 805	18	-18 130	-12 958
966	23 758		14 877	0
0	0		0	292
1 203 073	1 176 285	20,21	1 951 139	2 635 059
-130 000	-330 000	20,21	-650 000	-880 000
0	0		-880	-770
-9 880	-6 084		-6 084	-9 880
300 000	0		0	300 000
1 364 159	863 959		1 309 052	2 044 701
953	-97 334		-217 985	5 930
1 139 079	1 140 354		976 028	970 098
1 140 354	1 043 020		758 043	976 028
AVSTEMMING AV BEHOLDNING:				
59 819	65 584		65 584	59 819
1 080 535	977 435		692 458	916 209

(Tall i hele tusen kroner)

ENDRING EGENKAPITAL

KONSERN	AKSJEKAPITAL	ANNEN EGENKAPITAL	FONDS-OBLIGASJONER	MINORITETS-INTERESSER	SUM
Egenkapital 01.01.2016	1 080 000	586 735	149 250	86 929	1 902 914
Endringer i estimatavvik pensjoner		675			675
Verdivurdering eiendeler tilgjengelig for salg		-10 579			-10 579
Skatt av estimatavvik pensjoner		-169			-169
Utbytte/konsernbidrag 2015 - utbetalt i 2016		-7 212		-770	-7 982
Renter betalt på fondsobligasjoner 2016		-7 879			-7 879
Andre innregnede poster fondsobligasjoner		370			370
Kapitalforhøyelse	300 000	0			300 000
Periodens resultat		151 263		11 994	163 257
Egenkapital 31.12.2016	1 380 000	713 203	149 250	98 153	2 340 606
Egenkapital 01.01.2017	1 380 000	713 203	149 250	98 153	2 340 606
Endringer i estimatavvik pensjoner		-6 988			-6 988
Verdivurdering eiendeler tilgjengelig for salg		0			0
Skatt av estimatavvik pensjoner		1 747			1 747
Utstedelse nye fondsobligasjoner			49 900		49 900
Utbytte/konsernbidrag 2016 - utbetalt i 2017		-3 938		-880	-4 818
Renter betalt på fondsobligasjoner i 2017		-8 825			-8 825
Kjøp av en minoritets andel aksjer i Landkreditt Finans		-1 806		-13 750	-15 556
Periodens resultat		168 393		10 372	178 765
Egenkapital 31.12.2017	1 380 000	861 788	199 150	93 893	2 534 831

MORBANK	AKSJEKAPITAL	ANNEN EGENKAPITAL	FONDS-OBLIGASJONER	SUM
Egenkapital 01.01.2016	1 080 000	459 008	149 250	1 688 258
Endringer i estimatavvik pensjoner		675		675
Verdivurdering eiendeler tilgjengelig for salg		-10 579		-10 579
Skatt av estimatavvik pensjoner		-169		-169
Renter betalt på fondsobligasjoner 2016		-7 879		-7 879
Andre innregnede poster fondsobligasjoner		370		370
Kapitalforhøyelse	300 000	0		300 000
Konsernbidrag		-3 938		-3 938
Periodens resultat		125 589		125 589
Egenkapital 31.12.2016	1 380 000	563 077	149 250	2 092 328
Egenkapital 01.01.2017	1 380 000	563 077	149 250	2 092 328
Endringer i estimatavvik pensjoner		-6 988		-6 988
Utstedelse nye fondsobligasjoner			49 900	49 900
Skatt av estimatavvik pensjoner		1 747		1 747
Renter betalt på fondsobligasjoner 2017		-8 825		-8 825
Konsernbidrag		-4 563		-4 563
Periodens resultat		132 534		132 534
Egenkapital 31.12.2017	1 380 000	676 983	199 150	2 256 133

Innskutt egenkapital består av 138.000 aksjer a kr 10.000 som alle er eiet av Landkreditt SA.

NOTER

NOTE 1 GENERELL INFORMASJON

Landkreditt Bank AS ble etablert i 2002 ved omdanning av kredittforetaket Landkreditt Bolig AS (stiftet i 1998) til bank. Landkreditt Bank AS er en selvbetjeningsbank som retter seg hovedsakelig mot personmarkedet og norsk landbruk. Produktspekteret dekker alle vanlige bankprodukter som lån, kreditter, betalingsformidling, kort, innskudd og andre spareprodukter.

Landkreditt Bank konsern består i tillegg av datterselskapene Landkreditt Boligkreditt AS (100 prosent) og Landkreditt Finans AS (62 prosent).

Landkreditt Bank har en distribusjonsavtale med Landkreditt Forvaltning AS om salg av selskapets pensjons- og spareproduk-

ter. Videre har Landkreditt Bank avtaler med Landkreditt Finans og Landbruksforsikring AS om formidling av leasing og forsikringsprodukter. Landkreditt Bank har også en avtale med Landkreditt Boligkreditt om overføring av boliglån og drift av selskapet.

Landkreditt Bank AS er eiet av Landkreditt SA (100 prosent). Landkreditt SA er registrert og hjemmehørende i Norge og har hovedkontor i Karl Johans gate 45, Oslo. Årsregnskapet for konsernet Landkreditt ble behandlet og godkjent av styret 15. februar 2018 og offentliggjort samme dag.

VIKTIGSTE REGNSKAPSPRINSIPPENE

Nedenfor beskrives de viktigste regnskapsprinsippene som er benyttet ved utarbeidelsen av konsernregnskapet. Prinsippene er benyttet på lik måte i alle perioder som er presentert med mindre noe annet fremgår av beskrivelsen. Alle beløp i regnskap og noter er avrundet til nærmeste hele tusen kroner dersom ikke annet er oppgitt.

Sammenligningstall for 2016 vedrørende morbanken er endret. Endringen er relatert til påløpte renter både på eiendeler og gjeld. I 2016 var påløpte renter på eiendeler inkludert i linjen «Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter» i balansen, men for 2017 er dette flyttet opp til linjene «Utlån og fordringer på kredittinstitusjoner», «Utlån til og fordringer på kunder» og «Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi». Påløpte renter på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer var i 2016 inkludert i linjen «Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter», men er for 2017 er flyttet til linjene «Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost», og «Ansvarlig lånekapital».

2.1 BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for Landkreditt Bank AS er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) som fastsatt av EU og tilhørende fortolkninger samt årsregnskapsforskriften for banker, finansieringsforetak, med mer.

Konsernregnskapet er utarbeidet basert på historisk kost prinsippet med følgende modifikasjoner: finansielle eiendeler tilgjenge-

lig for salg og finansielle eiendeler/forpliktelser vurdert til virkelig verdi over resultatet.

Utarbeidelse av regnskaper i samsvar med IFRS krever bruk av estimer. Videre krever anvendelse av selskapets regnskapsprinsipper at ledelsen må utøve skjønn. Områder som i høy grad inneholder slike skjønnsmessige vurderinger, høy grad av kompleksitet, eller områder hvor forutsetninger og estimer er vesentlige for konsernregnskapet, er beskrevet i note 4.

Morselskapet Landkreditt Bank AS benytter forenklet IFRS ved utarbeidelse av årsregnskapet.

NYE OG ENDREDE PUBLISERTE STANDARDER MED IKRAFTTREDELSE I 2017

Det er ikke implementert nye standarder i 2017 som har effekt på konsernselskapet til Landkreditt Bank. Det har vært endringer i eksisterende standarder: IAS 7, IAS 12, samt IFRS 12. Endringene i IAS12 og IFRS 12 har ingen vesentlig effekt på konsernet. Endringen i IAS 7 er knyttet til opplysninger om endringer i forpliktelsene i finansieringsaktivitetene og er tatt hensyn til i note 26.

NYE STANDARDER, ENDRINGER OG FORTOLKNINGER TIL EKSISTERENDE STANDARDER SOM IKKE ER TRÅDT I KRAFT OG HVOR KONSRNET IKKE HAR VALGT TIDLIG ANVENDELSE

En rekke nye standarder, endringer til standardene og fortolkninger er pliktige for fremtidige årsregnskap. Blant de som

Landkreditt bank har valgt ikke å tidlig anvende, er de vesentligste opplyst om nedenfor.

IFRS 9 Finansielle instrumenter omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, nedskrivning samt sikringsbokføring. Den erstatter de deler av IAS 39 som omhandler tilsvarende problemstillinger. Standarden er godkjent av EU og trer i kraft for regnskapsåret 2018. Landkreditt Bank vil ta standarden i bruk fra 1. januar 2018

Reglene om innregning og fraregning er ikke endret.

Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre målekategorier: virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat og amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangsregnskapsføring av eiendelen. For finansielle eiendeler skilles det mellom gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter. Klassifiseringen av gjeldsinstrumenter bestemmes ut fra kontraktsmessige vilkår for de finansielle eiendelene og hvilken forretningsmodell som brukes for styring av porteføljen som eiendelene inngår i.

FINANSIELLE EIENDELER SOM ER GJELDSINSTRUMENTER

Gjeldsinstrumenter med kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost. Instrumenter med kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og salg, skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Instrumenter som i utgangspunktet skal måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat kan utpekes til måling til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold («accounting mismatch»).

DERIVATER OG INVESTERINGER I EGENKAPITALINSTRUMENTER

Alle derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendring i resultatet, men derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter skal regnskapsføres i tråd med prinsippene for sikringsbokføring. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer skal som hovedregel føres i det ordinære resultatet, men et egenkapitalinstrument, som ikke er holdt for handelsformål kan utpekes som målt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat. Når egenkapitalinstrumenter utpekes til virkelig verdi med verdiendringer ført mot utvidet resultat skal ordinære utbytter resultatføres, mens verdiendringer ikke skal til resultatet verken løpende eller ved avhendelse.

FINANSIELLE FORPLIKTELSE

For finansielle forpliktelser er reglene i hovedsak de samme som i dagens IAS 39. Som hovedregel skal finansielle forpliktelser fortsatt måles til amortisert kost med unntak av finansielle deri-

vater målt til virkelig verdi, finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje og finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. En endring fra IAS 39 er at for finansielle forpliktelser som er bestemt regnskapsført til virkelig verdi over resultatet, skal endringer i verdien som skyldes selskapets egen kreditt risiko innregnes i utvidet resultat med mindre dette skaper eller forsterker en «accounting mismatch», og ikke i resultatet som i dag. I tillegg kan en benytte virkelig verdi opsjonen for en gruppe finansielle forpliktelser eller finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser når disse forvaltes, og deres inntjening vurderes på grunnlag av virkelig verdi, i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi, og informasjonen om gis internt på dette grunnlag til foretakets nøkkelpersoner i ledelsen. Landkreditt Bank har ikke valgt å benytte seg av virkelig verdi opsjonen, og fører alle finansielle forpliktelser til amortisert kost.

Landkreditt Bank har ferdigstilt vurderingen knyttet til klassifisering og måling av finansielle eiendeler og forpliktelser ved overgangen til IFRS 9:

Finansielle eiendeler i Landkreditt Bank består av kontanter og fordringer på sentralbanker, utlån og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån og fordringer på kunder, sertifikater og obligasjoner samt egenkapitalinstrumenter.

Sertifikater og obligasjoner er del av en portefølje hvor oppfølging og beslutning gjøres på bakgrunn av virkelig verdi i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi. Papirer selges og kjøpes løpende. Beslutninger baseres på oppnådd avkastning ved salg, eller en forventet fremtidig utvikling i virkelig verdi ved kjøp, og bærer dermed preg av å være en handelsportefølje. Porteføljen blir regnskapsført til virkelig verdi over resultatet som er i tråd med behandlingen under IAS 39.

Egenkapitalinstrumenter består av aksjer og andeler, samt andeler i aksjefond. Disse holdes ikke for handelsformål, og er ikke utpekt som målt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat dvs endringer i virkelig verdi føres over resultatet. Dette innebærer at aksjer og andeler som tidligere var klassifisert som tilgjengelig for salg måles til virkelig verdi over resultatet.

Kontanter og fordringer på sentralbanker og utlån til kredittinstitusjoner, har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell for å motta kontraktsfestede kontantstrømmer. Disse vil som under IAS 39 bli regnskapsført til amortisert kost.

Utlån til kunder består i all hovedsak av utlån til landbruket og til privatmarkedet. På selskapsnivå deles utlån til kunder inn i to porteføljer.

Utlån til kunder med pant i bolig til flytende rente, har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktsfestede kontantstrømmer og salg, blir regnskapsført med verdiendringer over utvidet resultat. Dette fordi Landkreditt Bank selger boliglån med flytende rente til Landkreditt Boligkreditt. Samme selskap kan selge utlån tilbake til banken. Disse utlånene ble tidligere regnskapsført til amortisert kost.

Alle andre utlån til kunder, har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktstestede kontantstrømmer og blir som tidligere regnskapsført til amortisert kost.

Landkreditt Bank konsern har kun utlån til kunder som har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktstestede kontantstrømmer. I Landkreditt Bank konsern blir derfor alle utlån til kunder regnskapsført til amortisert kost, noe som ikke medfører noen endring fra IAS 39.

SIKRINGSBOKFØRING

IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Kravet om en sikringseffektivitet på 80–125 prosent er fjernet og erstattet med mer kvalitative krav, herunder at det skal være en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrument og sikringsobjekt, og at kredittrisiko ikke skal dominere verdiendringene til sikringsinstrumentet. Etter IFRS 9 er det tilstrekkelig med en prospektiv (fremadskuende) effektivitetstest, mens sikringseffektiviteten etter IAS 39 må vurderes både prospektivt og retrospektivt (tilbakeskuende). Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt.

De endrede reglene for sikringsbokføring påvirker ikke Landkreditt Banks regnskap da banken pt. ikke benytter seg av sikringsbokføring.

NEDSKRIVNING FOR TAP PÅ UTLÅN OG GARANTIER

Etter dagens regler skal nedskrivninger for tap bare finne sted når det er objektive bevis for at en tapshendelse har inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter IFRS 9 skal tapsavsetningene innregnes basert på forventet kreditttap (ECL). Den generelle modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler i IFRS 9 vil gjelde for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat og som ikke hadde inntrufne tap ved første gangs balanseføring. I tillegg er også lånetilsagn, finansielle garantikontrakter som ikke måles til virkelig verdi over resultatet og leieavtalefordringer omfattet.

Den nye modellen innebærer en tre-trinns tilnærming, der finansielle eiendeler går gjennom tre stadier ettersom kredittrisikoen endrer seg. Standarden bestemmer hvordan foretaket måler nedskrivninger etter effektiv rente metoden. En forenklet tilnærming er tillatt for finansielle eiendeler som ikke har betydelige finansieringskomponenter (for eksempel kundefordringer). Ved første gangs regnskapsføring skal konsernet beregne et dags-1 tap, tilsvarende 12 måneders forventet kreditttap (ECL, eller levetid ECL for kundefordringer), med mindre den finansielle eiendelen er nedskrevet.

Finansielle eiendeler som blir testet for nedskrivning kan deles inn i tre trinn:

TRINN 1

Dette trinnet omfatter alle finansielle eiendeler som ikke har en vesentlig høyere kredittrisiko enn ved førstegangs innregning el-

ler har lav kredittrisiko på balansedagen. Avsetningen for tap vil tilsvare de neste 12 måneders forventede tap. Alle finansielle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3 vil være plassert her.

TRINN 2

Omfatter finansielle eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangs innregning (med mindre de har lav kredittrisiko på balansedagen), men hvor det ikke er objektive bevis på tap. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over hele den kontraktstestede levetiden. Konsernet har definert at vesentlig økning i kredittrisiko ved utlån til kunder inntrer dersom betaling er forsinket med 30 dager eller mer, og/eller der hvor svekket betjeningsevne avdekkes i bankens interne risikostyring og klassifiseringsmodeller.

Renteinntekter knyttet til finansielle eiendeler i trinn 1 og trinn 2 blir beregnet etter de effektive rente metoden på den finansielle eiendelens brutto balanseførte verdi.

TRINN 3

I trinn 3 er finansielle eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato. For disse eiendelene skal det også avsettes for forventet tap over hele den kontraktstestede levetiden. Konsernet har definert vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato, til å inntreffe ved overtrekk og restanser eldre enn 90 dager. Renteinntekter på finansielle eiendeler i trinn 3 blir beregnet basert på den finansielle eiendelens netto balanseførte verdi.

Et lånetilsagn beskrives som et skriftlig tilbud om finansiering hvor banken forplikter seg overfor en kunde til å gi lån, gitt at kunden tilfredsstiller alle forutsetninger i tilsagnet, så som minimumsbeløp for egenkapital, og at kundens oppgitte finansielle situasjon ikke er endret. Lånetilsagn benyttes typisk ved kjøp av bolig og landbrukseieendom eller refinansiering av lån i annen bank innenfor en tidsavgrenset periode.

Som tillatt i overgangsbestemmelsene til IFRS 9, vil selskapet ikke omarbeide sammenlignende opplysninger for 2017 for finansielle instrumenter innenfor IFRS 9. Differanser som oppstår ved overgangen til IFRS 9, blir regnskapsført direkte i annen egenkapital pr. 1. januar 2018.

Landkreditt Banks beregninger viser at overgangen til IFRS 9 vil medføre 18 453 i økte tapsavsetninger for morbanken og 23 052 i økte tapsavsetninger for konsernet.

For ytterligere informasjon om effekten av overgangen til IFRS 9 henvises det til note 34.

IFRS 15 Inntekter fra kundecontrakter : Omhandler inntektsføring og fastsetter prinsipper for offentliggjøring av viktig og nyttig informasjon for lesere av regnskapsrapporter, både med tanke på opphav, beløp, tidsavgrensninger samt risiko knyttet til inntekter og kontantstrømmer generert av kundecontrakter. Inntektsføring skal skje når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og videre har anledning til direkte å nytte seg av denne. Standarden erstatter IAS 18 - Inntekter og IAS 11 -

Byggekontrakter, med relevante fortolkninger. Standarden blir effektiv for regnskapsperioder som starter 1. januar 2018 eller senere. Tidlig anvendelse er tillatt.

Landkreditt Bank vil ta i bruk IFRS 15 fra 01.01.2018. Den nye standarden har marginal betydning for Landkreditt Bank.

IFRS 16 Leiekontrakter: Påvirker primært regnskapsføring for leietakere, og vil resultere i balanseføring av nesten alle leieavtaler. Standarden fjerner det nåværende skillet mellom drift- (operasjonell) og finansiell leasing. Den nye standarden krever identifisering av en eiendel (dvs rett til å bruke den), og en tilhørende finansiell forpliktelse til å betale leie. Dette gjelder for nesten alle leiekontrakter. Et valgfritt fritak finnes for leieavtaler som er kort-siktige eller har lav verdi.

Regnskapsføring for utleiende vil ikke bli vesentlig endret. Noen forskjeller kan oppstå som følge av ny veiledning om definisjonen av en leieavtale. I henhold til IFRS 16 er en kontrakt en leieavtale dersom kontrakten formidler rett til å kontrollere bruken av en identifisert eiendel for en periode i bytte mot vederlag.

Standarden blir effektiv for regnskapsperioder som starter 1. januar 2019 eller senere. Tidlig anvendelse er tillatt kun hvis IFRS 15 også er implementert.

Den nye standarden vil få innvirkning på regnskapsføring av husleiekontrakter, hvorav leie i Karl Johans gate 45 i Oslo er den som vil gi størst effekt ved balanseføring av eiendel og forpliktelse. I tillegg finnes kontrakter på leie av noen kontormaskiner. For disse anslås at mesteparten ikke kan dekkes av unntaket for leieavtaler med lav verdi. Konsernet har ikke andre leieobjekter.

Landkreditt Bank vil ta i bruk IFRS 16 fra 01.01.2019.

For øvrig er det ingen andre IFRS eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

(A) DATTERSELSKAPER

Datterselskaper er alle enheter som Landkreditt Bank har kontroll over. Kontroll over en enhet oppstår når konsernet er utsatt for svingninger i avkastningen fra enheten og har evnen til å påvirke denne avkastningen gjennom sin innflytelse over enheten. Datterselskap konsolideres fra dagen kontroll oppstår. Konsolidering opphører når kontroll opphører.

Konsernregnskapet omfatter Landkreditt Bank AS (morbank), Landkreditt Boligkreditt AS (100 prosent) og Landkreditt Finans AS (62 prosent). Det er anvendt enhetlige regnskapsprinsipper for alle selskapene som inngår i konsernregnskapet. Alle inntekter, kostnader, tap og gevinster som direkte angår ett konsernselskap inntektsføres/belastes dette konsernselskapets regnskap. Felleskostnader belastes det enkelte selskap den andel som vedrører dette selskapets aktiviteter. Konserninterne transaksjoner verdsettes til markedspriser.

Konserninterne transaksjoner, mellomværende og urealisert for-tjeneste mellom konsernselskaper er eliminert. Urealiserte tap

elimineres, men vurderes som en indikator på verdifall i forhold til nedskrivning av den overførte eiendelen. Regnskapene til datterselskaper omarbeides når dette er nødvendig for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.3 SEGMENTINFORMASJON

Et virksomhetssegment er en del av virksomheten som leverer produkter eller tjenester som er gjenstand for risiko og avkastning som er forskjellig fra andre virksomhetsområder. Virksomhetssegmenter rapporteres på lik måte som ved intern rapportering til selskapets øverste beslutningstaker. Øverste beslutningstaker, som er ansvarlig for allokering av ressurser til og vurdering av inntjening i segmentene, er definert som konsernledelsen.

Konsernledelsen benytter ikke segmentregnskap i sine vurderinger, men benytter de respektives selskaps resultatoppstillinger (se note 14).

2.4 OMREGNING AV UTENLANDSK VALUTA

(A) FUNKSJONELL VALUTA OG PRESENTASJONSVALUTA

Konsernregnskapet er presentert i norske kroner som er både den funksjonelle valutaen og presentasjonsvalutaen til morselskap og alle datterselskaper.

(B) TRANSAKSJONER OG BALANSEPOSTER

Transaksjoner i utenlandsk valuta regnes om til den funksjonelle valutaen ved bruk av transaksjonskursen. Valutagevinster/-tap som oppstår ved gjennomføring av slike transaksjoner, og ved omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) i utenlandsk valuta ved årets slutt til kursen på balansedagen, resultatføres.

2.5 VARIGE DRIFTSMIDLER

Tomter og bygninger vurderes til historisk kost, med fradrag for etterfølgende avskrivninger på bygninger. Øvrige driftsmidler regnskapsføres til anskaffelseskost, med fradrag for avskrivninger. Anskaffelseskost inkluderer kostnader direkte knyttet til anskaffelsen av driftsmiddelet. Påfølgende utgifter legges til driftsmiddelets balanseførte verdi eller balanseføres separat, når det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet utgiften vil tilflyte konsernet, og utgiften kan måles pålitelig. Regnskapsført beløp knyttet til utskiftede eiendeler resultatføres. Øvrige reparasjons- og vedlikeholdskostnader føres over resultatet i den perioden utgiftene pådras.

Driftsmidler avskrives etter den lineære metode, slik at anleggs-midlenes anskaffelseskost avskrives over forventet utnyttbar levetid som er:

Maskiner	3-10 år
Inventar og utstyr	3-10 år

Driftsmidlenes utnyttbare levetid, samt restverdi, vurderes på hver balansedag og endres hvis nødvendig. Når balanseført verdi på et driftsmiddel er høyere enn estimert gjenvinnbart beløp, skrives verdien ned til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang resultatføres, under andre gevinster/-tap, netto og utgjør forskjellen mellom salgspris og balanseført verdi.

2.6 IMMATERIELLE EIENDELER

Kjøpte programvarer og lisenser balanseføres til anskaffelseskost (inklusive utgifter til å få programmene operative) og avskrives over forventet utnyttbar levetid, som normalt er 3–5 år.

Landkreditt Bank har en evigvarende lisens for å drive betalingsformidling som løpende vurderes for nedskrivning.

Som hovedregel kostnadsføres utgifter til utvikling og vedlikehold av programvare etter hvert som de påløper. Utgifter direkte forbundet med utvikling av unik, identifiserbar programvare som eies av selskaper i konsernet, og hvor det er sannsynlig at det vil genereres netto økonomiske fordeler i mer enn ett år, balanseføres som immateriell eiendel.

2.7 LEIEFINANSIERING (FINANSIELL LEASING)

Inngåtte leasingkontrakter i Landkreditt Finans er definert som finansiell leasing. Slike avtaler er oppført i balansen som leiefinansiering til kostpris, redusert med eventuelle forskudd og med fradrag for annuitetsmessige avskrivninger i henhold til betalingsplanen for den enkelte kontrakt.

Ingen avtaler har restverdigaranti.

2.8 VERDIFALL PÅ IKKE-FINANSIELLE EIENDELER

Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler med udefinert utnyttbar levetid avskrives ikke og vurderes årlig for verdifall. Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler som avskrives vurderes for verdifall når det foreligger indikatorer på at fremtidig inntjening ikke kan forsvare eiendelens balanseførte verdi.

En nedskrivning resultatføres med forskjellen mellom balanseført verdi og gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av virkelig verdi med fradrag av salgskostnader og bruksverdi. Ved vurdering av verdifall, grupperes anleggsmidlene på det laveste nivået der det er mulig å skille ut uavhengige og inngående kontantstrømmer (kontantstrømgenererende enheter). Ved hver rapporteringsdato vurderes mulighetene for reversering av tidligere nedskrivninger på ikke-finansielle eiendeler, unntatt goodwill.

2.9 FINANSIELLE INSTRUMENTER

Finansielle eiendeler og forpliktelser balanseføres på det tidspunkt Landkreditt Bank blir part i instrumentets kontraktmessige betingelser. Vanlige kjøp og salg av investeringer regnskapsføres på oppgjørstidspunktet. Investeringer fjernes fra balansen når rettighetene til å motta kontantstrømmer opphører eller når disse rettighetene er blitt overført og konsernet i hovedsak har overført all risiko og hele gevinstpotensialet ved eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes på det tidspunkt rettighetene til de kontraktmessige betingelsene er oppfylt, kansellert eller utløpt.

FINANSIELLE INSTRUMENTER BLIR VED FØRSTE GANGS INNREGNING KLASFISERT I EN AV FØLGENDE KATEGORIER: FINANSIELLE EIENDELER:

- til virkelig verdi over resultatet
- utlån og fordringer
- eiendeler tilgjengelig for salg

Klassifiseringen avhenger av type instrument og hensikten med eiendelen.

FINANSIELLE FORPLIKTELSE:

- finansielle forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet
- andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Konsernet har ingen finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet pr 31.12.2017. All gjeld stiftet ved utstedte verdipapirer er bokført til amortisert kost. Se punkt (D).

(A) FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE BESTEMT REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI MED VERDIENDRINGER OVER RESULTATET

Kategorien omfatter konsernets portefølje av sertifikater og obligasjoner, andeler i rentefond og andeler i aksjefond, da de er en del av en portefølje som styres og vurderes på bakgrunn av virkelig verdi i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi.

Finansielle eiendeler og forpliktelser som føres til virkelig verdi over resultatet regnskapsføres ved anskaffelse til virkelig verdi, og transaksjonskostnader resultatføres.

Verdiendringer på finansielle eiendeler bestemt regnskapsført til virkelig verdi inngår i «Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi». Utbytte fra finansielle eiendeler bestemt til virkelig verdi over resultatet inngår også i «Utbytte» når retten til utbytte er fastslått.

Renteinntekter på sertifikater, obligasjoner og andeler i rentefond bestemt regnskapsført til virkelig verdi inngår i «Renter og lignende inntekter av sertifikater og obligasjoner». Rentekostnader på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer med rentebinding inngår i «Renter og lignende kostnader på utstedte verdipapirer».

(B) UTLÅN OG FORDRINGER

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler som ikke er derivater og som har faste eller bestembare betalinger og som ikke omsettes i et aktivt marked. Kategorien omfatter kontanter og fordringer på sentralbanker, utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner samt utlån til og fordringer på kunder.

Utlån og fordringer balanseføres første gang til virkelig verdi med tillegg av transaksjonskostnader. I etterfølgende perioder måles utlån og fordringer til amortisert kost i samsvar med IAS 39. Amortisert kost er anskaffelseskost fratrasket tilbakebetalinger på hovedstolen, tillagt eller fratrasket kumulativ amortisering som følger av en effektiv rente metode, og fratrasket eventuelle beløp for verdifall eller tapsutsatthet. Den effektive renten er den renten som nøyaktig diskonterer estimerte fremtidige kontante inn- eller utbetalinger over det finansielle instrumentets forventede levetid.

Nedskrivning for tap foretas når det foreligger objektive bevis for at et utlån eller en gruppe av utlån har verdifall.

Det avsettes for individuelle nedskrivninger dersom det foreligger objektiv informasjon på redusert kredittkvalitet i form av redusert betjeningsevne eller sikkerhetsverdi etter at lånet har blitt bevilget. Slik informasjon kan være betalingshistorikk og informasjon om debtors betjeningsevne. Nedskrivningen beregnes som for-

skjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med effektiv rente.

Nedskrivning på grupper av utlån beregnes på undergrupper av utlån der det foreligger objektiv informasjon som viser at kredittisikoen har økt etter at kreditten er bevilget, men hvor det ikke er mulig å gjennomgå engasjementer på individuell basis eller informasjonen ikke lar seg spesifisere på engasjementsnivå. Slik informasjon kan være negativ utvikling i sikkerhetsverdier, lønnsomheten i en bransje eller grupper av debitors betjeningsevne.

Individuelle og gruppevis nedskrivninger resultatføres som tap på utlån i den perioden de oppstår. Tilsvarende bokføres tapet i balansen over en avsetningskonto for kredittap som en reduksjon av brutto utlån.

Et tap konstateres når boet er oppgjort og kravet ikke kan følges videre rettslig.

(C) FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er finansielle eiendeler som ikke er derivater og som man velger å plassere i denne kategorien eller som ikke er klassifisert i noen annen kategori.

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg balanseføres første gang til virkelig verdi inklusive transaksjonskostnader. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg vurderes til virkelig verdi etter første gangs balanseføring. I etterfølgende perioder innregnes gevinst eller tap i utvidet resultat, unntatt når det gjelder et tap ved verdifall.

Når verdipapirer klassifisert som tilgjengelig for salg selges eller nedskrives, omklassifiseres samlet verdiregulering som er ført over utvidet resultat over resultatet som «Verdiendring eiendeler tilgjengelig for salg».

Utbytte på aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg føres over resultatet under «Utbytte» når konsernets rett til utbyttet er fastslått.

Virkelig verdi av børsnoterte investeringer er basert på gjeldende omsetningskurs.

På hver balansedag vurderer konsernet om det finnes objektive indikatorer som tyder på verdiforringelse av enkelte eiendeler eller grupper av finansielle eiendeler. For aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg, vil et betydelig eller langvarig fall i virkelig verdi under anskaffelseskost være en indikator på at aksjen er verdiforringet. Landkreditt Bank vurderer et verdifall på 20 prosent som vesentlig og et verdifall som har vart mer enn 6 måneder som langvarig. Dersom slike objektive indikatorer foreligger for finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, tas det samlede tapet, målt som differansen mellom anskaffelseskost og virkelig verdi, fratrasket eventuelt tidligere resultatførte nedskrivninger, ut av egenkapitalen og regnskapsføres i resultatregnskapet. Verdiforringelse på aksjer og lignende instrumenter ført i resultatregnskapet reverseres ikke over resultatregnskapet.

Presentasjon av finansielle eiendeler med klassifisering er fremstilt i note 28.

D) FINANSIELLE FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST

Finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost balanseføres første gang til virkelig verdi med fradrag for transaksjonskostnader og med tillegg av påløpte renter. I etterfølgende perioder regnskapsføres lån til amortisert kost beregnet ved bruk av effektiv rente. Forskjellen mellom det utbetalte lånebeløpet (fratrasket transaksjonskostnader, men tillagt påløpte renter) og innløsningsverdien, resultatføres over lånets løpetid som rentekostnad og inngår i de respektive resultatlinjene under «Renter og lignende kostnader på utstedte verdipapirer».

2.10 NETTOPRESENTASJON AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSER

Finansielle eiendeler og forpliktelser presenteres netto i balansen bare når det er en ubetinget motregningsrett som kan håndheves juridisk, og en har til hensikt å gjøre opp netto eller realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsen samtidig.

2.11 VURDERING AV VIRKELIG VERDI

Landkreditt Bank benytter nivåinndeling ved vurdering av virkelig verdi (se note 29).

Banken har et team som har ansvaret for verdsettelsen av ulike eiendeler og forpliktelser for regnskapsformål. Teamet rapporterer til økonomidirektør. De faktiske resultater fra periodens verdsettelse rapporteres også til revisjonsutvalget i forbindelse med regnskapsavleggelsen. Revisjonsutvalget mottar rapporter om endringer i prinsipper for verdsettelse.

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som handles i aktive markeder (slik som verdipapirer som er tilgjengelig for salg eller holdt for handelsformål) er basert på omsetningskurs på balansedagen.

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked bestemmes ved å bruke verdsettelsesteknikker. Landkreditt Bank benytter ulike metoder og gjør forutsetninger basert på markedsforholdene som eksisterer på hver balansedag. For langsiktige forpliktelser benyttes omsetningskurs for det aktuelle instrument eller for et lignende instrument. Andre teknikker, slik som diskontert verdi på fremtidige kontantstrømmer benyttes for å fastsette virkelig verdi for øvrige finansielle instrumenter.

Virkelig verdi på finansielle forpliktelser estimeres ved å diskontere fremtidige kontraktsfestede kontantstrømmer med bankens alternative markedsrente for tilsvarende finansielle instrumenter.

Hvis det på balansetidspunktet er lenge siden siste omsetning av et rentebærende verdipapir, estimeres virkelig verdi ved å legge et spreadtillegg til markedsrenten på balansetidspunktet. Tillegget i spreaden er i henhold til markedets oppfatning av risikoen på balansetidspunktet. Alle input i modellen er markedsbaserte.

2.12 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Kontanter og kontantekvivalenter består av innskudd i kredittinstitusjoner, eventuell utnyttelse av trekkrettigheter og andre lett omsettelige investeringer med maksimum opprinnelig løpetid på tre måneder. Eventuell utnyttelse av trekkrettigheter er oppført i balansen under lån og innskudd fra kredittinstitusjoner.

2.13 FINANSIELLE GARANTIER

Landkreditt Bank har avgitt garantier til landbruks-, bygge- og transportsektorene. Garantiene bokføres til virkelig verdi. Provisjonen periodiseres over garantiens løpetid. Senere økninger i forpliktelser relatert til garantier bokføres som kostnad på linjen tap på utlån.

2.14 VURDERING AV ANDRE FORPLIKTELSE

Leverandørgjeld og andre forpliktelser bokføres til nominell verdi og reguleres ikke for renteendringer.

2.15 UTSATT SKATT

Utsatt skatt er forskjeller mellom regnskapsført verdi i balansen av en eiendel eller forpliktelse, og eiendelens eller forpliktelsens skattemessige verdi. Utsatt skatt fastsettes ved bruk av skattesatser som gjelder på balansedagen. Utsatt skattefordel blir balanseført i den utstrekning det er sannsynlig at den vil kunne benyttes mot fremtidig skattepliktig inntekt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel nettoføres.

2.16 PENSJONSFORPLIKTELSE

Selskapene i konsernet har ulike pensjonsordninger. Pensjonsordningene er i hovedsak finansiert gjennom innbetalinger til forsikringsselskaper, fastsatt basert på periodiske aktuarberegninger. Konsernet har både ytelsesplaner og innskuddsplaner. Landkreditt Bank lukket i 2015 den ytelsesbaserte pensjonsordningen, og overførte alle ansatte født etter 1963 til en innskuddspensjonsordning. Ansatte født i 1963 eller tidligere blir værende i ytelsespensjonsordningen. Det ble utstedt fripoliser for alle som overføres til innskuddspensjon, samt at det vil bli utbetalt en månedlig kompensasjon. Kompensasjonen klassifiseres som lønnskostnad.

En ytelsesplan er en pensjonsordning som ikke er en innskuddsplan. Typisk er en ytelsesplan en pensjonsordning som definerer en pensjonsutbetaling som en ansatt vil motta ved pensjonering. Pensjonsutbetalingen er normalt avhengig av en eller flere faktorer slik som alder, antall år ansatt i selskapet og lønn.

En innskuddsplan er en pensjonsordning hvor arbeidsgiver betaler faste bidrag til en separat juridisk enhet. Arbeidsgiver har ingen ytterligere betalingsforpliktelser etter at innskuddene er blitt betalt. Arbeidsgiver har ingen juridisk eller annen forpliktelse til å betale ytterligere bidrag hvis enheten ikke har nok midler til å betale alle ansatte ytelser knyttet til opptjening i inneværende eller tidligere perioder. Ved innskuddsplaner betaler arbeidsgiver innskudd til offentlig eller privat administrerte forsikringsplaner for pensjon på obligatorisk, avtalemessig eller frivillig basis. Innskuddene regnskapsføres som lønnskostnad når de forfaller. Forskuddsbetalte innskudd bokføres som en eiendel i den grad innskuddet kan refunderes eller redusere fremtidige innbetalinger.

Den balanseførte forpliktelsen knyttet til ytelsesplaner er nåverdien av de definerte ytelsene på balansedatoen fratrullet virkelig verdi av pensjonsmidlene. Pensjonsforpliktelsen beregnes årlig av en uavhengig aktuar ved bruk av en lineær opptjeningsmetode. Nåverdien av de definerte ytelsene bestemmes ved å diskontere estimerte fremtidige utbetalinger med OMF-rentekurven, da dette markedet anses dypt nok.

OMF – renten (obligasjoner med fortrinnsrett) utstedes av selskaper med høy kredittverdighet. Forpliktelsene kan ha inntil 30 års løpetid, og OMF-renten skal ha tilnærmet den samme løpetiden som den relaterte pensjonsforpliktelsen. Bruk av foretaksobligasjon som diskonteringsrente krever at det finnes foretaksobligasjoner med lang løpetid, høy kvalitet, i samme valuta, og at det er et dypt marked for slike obligasjoner. Markedsaktører har fremholdt at OMF-markedet er dypt, og at prisingen i markedet er pålitelig. Analyser utført eksempelvis av aktører som Gabler Wassum, samt interne analyser, hensyntatt rentebytteavtaler, underbygger at det finnes et dypt og likvid marked for foretaksobligasjoner med høy kredittverdighet, konsentrert til OMF. Det norske OMF-markedet har blitt mer velutviklet etter finanskrisen, og har høy kredittrating. Norsk regnskapsstiftelse konkluderte med, i sin oppdaterte veiledning for pensjonsforutsetningen per 31.12.2012, at OMF-renten ikke kan avvises som basis for fastsettelse av diskonteringsrenten. Landkreditt Bank har derfor konkludert med å legge OMF-renten til grunn som diskonteringsrente for beregning av pensjonsforpliktelsen.

Estimatavvik som skyldes ny informasjon eller endringer i de aktuarmessige forutsetningene føres over utvidet resultat.

Endringer i pensjonsplanens ytelser kostnadsføres eller inntektsføres løpende i resultatregnskapet, med mindre rettighetene etter den nye pensjonsplanen er betinget av at arbeidstakeren blir værende i tjeneste i en spesifisert tidsperiode (opptjeningsperioden). I dette tilfellet amortiseres kostnaden knyttet til endret ytelser lineært over opptjeningsperioden.

2.17 AVSETNINGER

Landkreditt Bank regnskapsfører avsetninger for eventuelle utbedringer, restrukturering og rettslige krav når det eksisterer en juridisk eller selvpålagt forpliktelse som følge av tidligere hendelser der det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen vil komme til oppgjør i form av en overføring av økonomiske ressurser, og forpliktelsens størrelse kan estimeres med tilstrekkelig grad av pålitelighet

Det settes ikke av for fremtidige driftstap. I tilfeller hvor det foreligger flere forpliktelser av samme natur, fastsettes sannsynligheten for at forpliktelsene vil komme til oppgjør ved å vurdere gruppen under ett. Avsetning for gruppen regnskapsføres selv om sannsynligheten for oppgjør knyttet til gruppens enkeltelementer kan være lav.

Avsetninger måles til nåverdien av forventede utbetalinger for å innfri forpliktelsen. Det benyttes en diskonteringsrentesats før skatt som reflekterer nåværende markedssituasjon og risiko spesifikk for hendelsen.

Det eksisterer ingen juridiske eller selvpålagte hendelser med sannsynlighet for oppgjør som har medført noen slike avsetninger i regnskapet per 31.12.2017.

2.18 UTSTEDTE FONDSOBLIGASJONER

En fondsobligasjon er en obligasjon med pålydende rente, men banken har ikke plikt til å utbetale renter i en periode hvor det ikke utbetales utbytte, og investor har heller ikke

senere krav på renter som ikke er utbetalt, dvs. rentene akkumuleres ikke. Fondsobligasjon er godkjent som et element i kjernekapitalen innen en ramme på 15 prosent av samlet kjernekapital. Finanstilsynet kan kreve at fondsobligasjonene skrives ned proporsjonalt med egenkapitalen dersom bankens kjernekapitaldekning faller under fem prosent eller samlet kapitaldekning faller under seks prosent. Nedskrevede beløp på fondsobligasjonene skal være skrevet opp før det kan utbetales utbytte til aksjonærene eller egenkapitalen skrives opp. Fra og med 2. kvartal 2016 ble fondsobligasjoner reklasifisert fra gjeld til egenkapital da de ikke tilfredsstiller definisjonen av finansielle forpliktelse i henhold til IAS 32. Fondsobligasjonene er evigvarende og banken har en ensidig rett til ikke å betale renter til investorene under gitte vilkår. Renter presenteres ikke som en rentekostnad i resultatet, men som en reduksjon i annen egenkapital.

2.19 EGENKAPITAL

Landkreditt Bank er eiet 100 prosent av samvirkeforetaket Landkreditt SA. Landkreditts formål er å eie eller delta i andre foretak som driver bankvirksomhet, forsikringsvirksomhet og virksomhet forbundet med dette. Landkreditts overordnede mål er ved forvaltning av egen formue og gjennom datterselskaper eller deltagelse i andre foretak å bidra til bedre økonomi for medlemmene ved å tilby gode finansielle tjenester. Alle som har lån i Landkreditt Bank, sikret med pant i landbrukseiendom og/eller driftskreditt er medlemmer i Landkreditt.

2.20 RENTEINNTEKTER OG –KOSTNADER

Renteinntekter og –kostnader inntektsføres ved bruk av den effektive rentemetoden. Alle gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. Den effektive rente metode er en metode for beregning av amortisert kost av en finansiell eiendel eller finansiell forpliktelse og fordeling av renteinntekt eller rentekostnad over den relevante periode. Den effektive renten er den renten som diskonterer den forventede fremtidige kontantstrøm over den forventede levetiden til det finansielle instrumentet.

Inntektsføring av renter etter den effektive rentemetoden benyttes både for balanseposter som vurderes til amortisert kost og balanseposter som vurderes til virkelig verdi over resultatet. Renteinntekter på nedskrevede engasjementer beregnes som effektiv rente av nedskrevet verdi.

Leasingavtalene i Landkreditt Bank konsern klassifiseres som finansielle, og nåverdien av leiebetalinger og ikke garantert restverdi (bruttoinvestering) regnskapsføres som kundefordringer. Differansen mellom nominelle leiebetalinger og ikke garantert restverdi og nåverdien av disse beløpene defineres som ikke opptjent finansinntekt, – klassifisert som renteinntekter i resultatregnskapet (se note 19).

Leieinntekter regnskapsføres på en slik måte at forrentningen av nettoinvesteringen i leieavtalen er konstant for hver periode i leieperioden.

NETTO INNTEKT PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI

Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter til virkelig verdi oppstår fra:

- aksjer/andeler og andre aksjerelaterte instrumenter
- rentebærende verdipapirer og andre renteinstrumenter
- valutagevinster/ -tap
- verdiendring på rentebytteavtaler (swapper)

ANDRE DRIFTSINNTEKTER

Andre driftsinntekter som ikke er relatert til noen av de andre inntektslinjene blir generelt innregnet når transaksjonen er avsluttet.

DRIFTSKOSTNADER

Med driftskostnader menes kostnader til:

- personal
- administrasjon
- avskrivninger
- drift
- tap på utlån

2.21 ANDRE INNTEKTER

Gebyrer og provisjoner inntekts- og kostnadsføres i den perioden de er opptjent (inntekt) eller påløpt (kostnad). Utbytte resultatføres når rett til å motta betaling oppstår.

2.22 KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstilling er utarbeidet ved bruk av indirekte metode.

3.0 RISIKOFAKTORER

Finansiell virksomhet innebærer et behov for styring, forvaltning og kontroll av risiko. God risikostyring skal være et strategisk virkemiddel for å øke verdiskapningen i Landkreditt Bank og øvrige selskaper i konsernet. Intern kontroll skal bidra til å sikre en effektiv drift, kontrollere de mest vesentlige risikoer av betydning for oppnåelse av konsernets mål, sikre intern og ekstern rapportering av høy kvalitet samt bidra til at alle relevante lover, forskrifter og interne retningslinjer overholdes. Bankens og bankkonsernets risiko tallfestes i form av et kapitalbehov knyttet til alle vesentlige risikoer.

Styrene i selskapene i konsernet har tiltrådt de overordnede prinsippene for risikostyring og intern kontroll slik de er vedtatt i konsernstyret i Landkreditt SA dog tilpasset det enkelte selskaps situasjon. Prinsippene revideres minimum årlig.

Bankkonsernets lønnsomhet er blant annet avhengig av evnen til å identifisere, styre og prise risiko som oppstår i forbindelse med finansielle tjenester. Styret i Landkreditt Bank har som mål at bankkonsernets virksomhet skal ha en lav risikoprofil. Risikoprofilen vil dog være sterkt påvirket av Landkreditt SAS strategiske målsettinger med hensyn til leveranse av finansielle tjenester til landbruket og organisasjonsformen som innebærer at en vesentlig andel av kundene i Landkreditt Bank gjennom sitt pantelån og/eller driftskreditt blir medlemmer i Landkreditt SA og således får innflytelse på morselskapets målsettinger.

Konsernet skal ha solide kapitalbuffer for å kunne ta risiko. De formelle minstekrav til egenkapital innebærer at Landkreditt Bank, Landkreditt Boligkreditt, Landkreditt Finans og Landkreditt Bank konsern alle skal ha en kapitaldekning på minimum 15,5 prosent, bestående av 12,0 prosent ren kjernekapital og 3,5 prosent tilleggskapital. Alle relevante selskaper i Landkredittkonsernet har interne minimumskrav til kapitaldekning ut over det de formelle minstekravene tilsier. De konkrete minimumsnivåene er nedfelt i dokumentet "Dokumentasjon om risikoprofil og nødvendig kapitalbehov (ICAAP)". Styret har i tråd med Finanstilsynets pilar 2 vedtak fra mars 2017 besluttet at den rene kjernekapitaldekningen i bankkonsernet til en hver tid skal tilfredsstille de formelle minimumskravene tillagt pilar 2-kravet fra Finanstilsynet (2,7 prosent) samt et internt bufferkrav på 0,5 prosentpoeng. Pr 31. desember 2017 utgjør den rene kjernekapitaldekningen i konsernet 16,48 prosent (17,14 prosent). Det er i de senere årene gjennomført tiltak for å styrke lønnsomheten noe som bidrar til å sikre oppfyllelse av nye kapitalkrav. For kapitaldekning se note 13.

Styret i konsernet skal fastsette overordnede risikorammer for følgende områder:

- Forretningsrisiko, inklusive omdømmerisiko
- Kredittrisiko
- Konsentrasjonsrisiko
- Likviditetsrisiko
- Markedsrisiko
- Operasjonell risiko

Styrene i de enkelte operative selskapene i konsernet fastsetter risikorammer som er konsistente med konsernets overordnede målsettinger. ICAAP-dokumentet inneholder i tillegg sensitivitetsanalyser med hensyn til fremtidig økonomisk utvikling og soliditet. ICAAP-prosessen gjennomføres årlig, eller oftere hvis det inntreffer spesielle hendelser som får stor betydning for den økonomiske utviklingen og soliditeten.

Styret i Landkreditt Bank er underkonsernets øverste ansvarlige organ for forretningsdriften, inklusive all løpende styring og kontroll. Styret i Landkreditt Bank har ansvar for å påse at underkonsernet har en egenkapital som er forsvarlig ut i fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i underkonsernet og å påse at kapitalkrav som følger av lover og forskrifter blir overholdt. Innenfor rammer som fastsettes av konsernstyret er styrene i de operative selskapene ansvarlige for å etablere hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll. Risikorammer som fastsettes på selskapsnivå skal være konsistente med konsernets overordnede målsettinger.

Styret i Landkreditt Bank og det enkelte selskap i konsernet gjennomgår årlig underkonsernets viktigste risikoområder og interne kontroll. Gjennomgangen har som målsetting å få dokumentert kvaliteten på arbeidet innen de viktigste risikoområdene samt svakheter og forbedringsbehov i disse. Gjennomgangen bidrar til å sikre at endringer i risikobildet identifiseres slik at nødvendige forbedringstiltak iverksettes.

Styret i Landkreditt skal sikre at det er etablert et revisjons- og risikoutvalg som hver skal bestå av tre styremedlemmer samt et godtgjørelsesutvalg bestående av alle styremedlemmer. Revisjons- og risikoutvalgene skal være et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i konsernspiss Landkreditt SA, med det formål å føre en uavhengig kontroll med konsernets risikoeksponering, finansielle rapportering og risikostyrings- og kontrollsystemer. Godtgjørelsesutvalget skal, innenfor styrenes ansvarsramme, styrke styrenes oppfølging av belønningspolitikken og den til enhver tid gjeldende godtgjørelsesordning i selskapene i konsernet.

Konsernsjefen har ansvar for å iverksette risikostyring som bidrar til å oppfylle de målene styret i Landkreditt Bank setter for underkonsernets virksomhet, herunder effektive styringssystemer og intern kontroll.

Ledelsen og styret for det enkelte selskap i bankkonsernet skal sørge for å ha kunnskap om alle vesentlige risikoer innenfor eget ansvarsområde, slik at dette kan forvaltes på en økonomisk og administrativt ansvarlig måte. Konsernsjefen gir nærmere retningslinjer for gjennomføringen av overordnet strategi.

Alle områder i konsernet skal foreta en årlig risikogjennomgang som omfatter:

- risikovurderinger
- etablerte kontrolltiltak
- vurdering av egen etterlevelse av eksternt og internt regelverk
- planlagte forbedringstiltak
- faktisk gjennomføring av den etablerte internkontrollen

Rapporteringen gjennomføres på selskapsnivå og danner grunnlaget for konsernsjefens rapport til styret i Landkreditt Bank. Rapporteringen gjennomføres årlig.

Risikostyringen og internkontrollen i konsernet er basert på prinsippet om tre forsvarslinjer. Førstelinen er representert ved de utøvende driftsfunksjoner som innenfor sine respektive forretnings- og driftsområder har ansvaret for oppnåelsen av de aktuelle strategier og målsettinger for virksomheten. Førstelinen har ansvaret for at det er etablert og gjennomføres forsvarlig risikostyring og intern kontroll på det enkelte område. Dette inkluderer også ansvaret for compliance i forhold til lover og forskrifter, interne rammer og retningslinjer samt aktuelle bransjestandarder.

Andrelinjeforsvaret omfatter funksjoner for risikostyring og compliance. Andrelinjeforsvaret støtter førstelinjeforsvaret i etablering og gjennomføring av risikostyring og intern kontroll gjennom informasjons-, rådgivnings- og kontrollaktiviteter.

Bankkonsernet har en risikokontrollfunksjon som sikrer etterlevelse av strategi og retningslinjer for risikotaking i organisasjonen. Risikokontrollfunksjonen og utvikling av risikostyringsverktøy er organisert i en egen enhet som er uavhengig av de enheter som utøver forretningsvirksomheten. Funksjonens leder rapporterer direkte til konsernsjef og har adgang til å rapportere direkte til styret ved behov. Risikostyringsfunksjonens leder kan kun sies opp med styrets samtykke.

Landkreditt Bank har en compliancefunksjon som identifiserer og vurderer etterlevelse av lover, forskrifter, interne retningslinjer og bransjestandarder.

Det foreligger retningslinjer, prosesser og planer for begge funksjonene. Risikokontroll- og compliancefunksjonene kan integreres i andre funksjoner så lenge det er tilrettelagt for nødvendig uavhengighet og ressursbruk til disse oppgavene.

Retningslinjene for risikokontrollfunksjonen og compliancefunksjonen fastsettes av styret i Landkreditt Bank AS.

Internrevisjonen inngår sammen med styret som en del av tredjelinjeforsvaret.

Det rapporteres både i forhold til faktisk risikoeksponering og maksimal rammeutnyttelse. Rapporteringen inkluderer stresstesting.

Landkreditt Bank og bankkonsernet er ikke underlagt spesielle eksterne kapitalkrav ut over de generelle minimumskrav for kapitaldekning. Det foreligger ikke lovmessige hindringer, ut over krav nedfelt i generelle lover og forskrifter, for hurtig overførsel av ansvarlig kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom morselskap og datterselskaper.

3.1 RISIKOER

3.1.1 KREDITTRISIKO

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av kunders manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Kredittrisiko inkluderer restrisiko (risikoen for at sikkerheter er mindre effektive enn forventet), konsentrasjonsrisiko og motpartsrisiko.

Kredittrisiko oppstår primært i forbindelse med utlån til kunder, investeringer i verdipapirer, innskudd i kredittinstitusjoner og ved handel i verdipapirer.

Med mindre det foreligger konkrete indikasjoner på at det er fare for verdifall på utlån til kunder, gjennomføres tapsvurderinger kvartalsvis. Alle kunder med låneengasjement som har ubetalte terminer eldre enn 51 dager gjennomgås. Alle rapporterte engasjementer er gjenstand for vurdering om det foreligger indikasjoner på manglete betjeningsevne og verdifall som følge av svekket kredittverdighet. I tillegg gjennomføres en kvartalsvis vurdering av engasjement på separat observasjonsliste. Kvantitativ informasjon om maksimal kreditteksponering, forfalte og nedskrevne lån finnes i note 7, 8, 9 og 31.

Retningslinjene for investeringer i sertifikater og obligasjoner inneholder rammer for porteføljens samlede durasjon, krav til likviditet, størrelse på eksponering pr motpart i forhold til motpartens gjeld og samlede balanse samt krav til rating. Det er fastsatt rammer som bygger på Finanstilsynets modul for evaluering av risiko som blant annet inneholder kvantifisering av tapspotensialet. Styret mottar månedlig og kvartalsvis rapportering.

Se også presentasjon av maksimal kreditteksponering i note 31.

3.1.2 MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er risiko for tap på åpne posisjoner i finansielle instrumenter som følge av endringer i markedsvariabler og/eller markedsbetingelser innenfor en gitt tidshorison. Markedsrisiko inkluderer renterisiko. Konsernet tar kun i meget beskjeden grad aksjerisiko og valutarisiko. Renterisiko oppstår når det er forskjeller i rentebindingstid mellom eiendeler og gjeld. Det kan også være renterisiko knyttet til poster utenfor balansen.

Landkreditt Bank, Landkreditt Boligkreditt og Landkreditt Finans har i all hovedsak utlån med flytende rente som er finansiert av innskudd eller obligasjonslån med tilnærmet lik rentebindingsperiode. Renterisiko i handelsporteføljen er definert som risikoen for tap på grunn av en uventet endring i de generelle markedsrentene. I tilknytning til de vedtatte rammene er det beregnet renterisiko for et parallelt skift i rentekurven på 2 prosentpoeng, risiko for manglende markedslikviditet samt risiko knyttet til porteføljens risikospredning.

I note 24 presenteres effekten av 1 prosent endring i rentekurven på konsernets resultat. I note 24 finnes også ytterligere informasjon om renterisiko og reprisingtidspunkter.

3.1.3 LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risiko for at konsernet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av dyr finansiering eller prisfall på eiendeler som må realiseres.

Likviditetsstrategien skal bidra til å sikre at aktivitetene innenfor likviditets- og finansieringsområdet er i tråd med de rammebetingelser og retningslinjer som følger den overordnede forretningsideen, strategiske planer og budsjetter, samt at aktivitetene er forsvarlige i forhold til soliditet og evne og vilje til å ta risiko.

Videre skal likviditetsstrategien bidra til å sikre at håndteringen av likviditetsrisiko skjer i samsvar med de krav som følger av lover og forskrifter.

Likviditetsstrategien skal sikre at alle forpliktelser kan innfris etter hvert som de forfaller og at planlagt vekst kan finansieres til en fornuftig kostnad.

Rammene for styring av likviditetsrisiko er satt i forhold til at konsernet til enhver tid skal ha likviditet både på meget kort og mellomlang sikt til å møte sine forpliktelser. I det meget korte perspektivet stilles strengere krav til at likviditetsbeholdningen skal være tilgjengelig på kort varsel enn i et noe lengre perspektiv.

Likviditetsrisikoen følges opp daglig hovedsakelig innen tidsperioder som daglig, ukentlig, månedlig og halvårlig. Likviditeten stresstestes regelmessig. Det er utarbeidet en beredskapsplan for å sikre tilfredsstillende håndtering av likviditetsmessige stressede situasjoner. Beredskapsplanen revideres minimum årlig.

Nye internasjonale og nasjonale krav til likviditetsstyring i form av Liquidity Coverage Ratio (LCR) og Net stable Funding Ratio (NSFR) er under innføring. Formalkravene til LCR gjelder fra og med 31. desember 2015 med en gradvis opptrapping av minimumskravene fram til 1. januar 2018 da de vil være fullt operative. NSFR skal innføres senere. Likviditetsbeholdningen og fallstrukturen på gjelden i Landkreditt Bank er tilpasset de nye kravene så langt de er kjent.

3.1.4 OPERASJONELL RISIKO

Med operasjonell risiko forstås risiko for tap som følge av utilstrekkelige rutiner eller systemer og menneskelig feil eller svikt eller eksterne hendelser.

Landkreditt skal til enhver tid ha oversikt over den operasjonelle risikoen som er knyttet til virksomheten. Konsernet skal ha etablert et rammeverk bestående av relevante systemer for å identifisere, måle og vurdere operasjonell risiko. Vurdering skal minimum gjøres årlig i forbindelse med konsernets vurdering av samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil (ICAAP).

Etablert rammeverk skal inkludere en strategi for styring av operasjonell risiko som dekker hele virksomheten og som omfatter:

- rammer og retningslinjer for styring av operasjonell risiko
- system for kontroller, registrering, rapportering og oppfølging
- Landkreditts forretningsmodell, virksomhetsområder og konkurranseforhold
- Landkreditts risikokultur.

Rammeverket skal revideres jevnlig i lys av endrede rammebetingelser, makroøkonomiske utsikter, utviklingen innenfor strategiske satsningsområder, konsernets soliditet og økonomiske utvikling.

Landkreditt skal overvåke eventuell økt operasjonell risiko i perioder med større drifts- eller strategiendringer.

3.1.5 OMDØMMERISIKO

Omdømmet betraktes som summen av inntrykk og reaksjoner som skapes gjennom konsernets interaksjon med omverdenen. Omdømmerisiko er risikoen for tap på grunn av svekket omdømme gjennom negative omtale. Omdømmesvikt kan skyldes personal/ledelsesforhold, datatekniske forhold, konkurransekraft, håndtering av kundebehov, manglende evne til krisehåndtering og lignende.

Konsernet har alltid lagt vekt på en ærlig og redelig oppførsel i sin forretningsorden og dette er gjort tydelig overfor alle ansatte gjennom våre verdier SOL (solid, oppriktig og langsiktig).

Som vist til i avsnitt om operasjonell risiko er rutiner og banksystemer satt opp for å unngå svindel rettet mot konsernets kunder og selskapene i konsernet, og de er utføret for å etterleve alle lover og regler som regulerer den samlede virksomheten. Disse arbeidsrutinene er dokumentert og gjort tilgjengelig på intranett.

Som på systemsiden hvor det er fokus på hyllevareløsninger for å minimere risiko, tilbyr selskapene i konsernet standard produkter til sine kunder. Ingen selskaper i konsernet tilbyr kompliserte produkter da dette gir større informasjonsutfordringer overfor kundene og krever tettere oppfølging som igjen fører til høyere krav til kompetanse hos de ansatte.

Konsernet har ingen insentivordninger som vurderes å bidra til uønsket risikoeksponering.

3.1.6 FORRETNINGSMESSIG OG STRATEGISK RISIKO

Forretningsmessig risiko er risikoen for manglende resultater basert på at forholdet mellom inntekter og kostnader over tid utvikler seg i feil retning.

Strategisk risiko er definert som risikoen for svekket lønnsomhet på grunn av endringer i konkurranse, rammebetingelser, eksterne faktorer, og lignende.

Forretningsmessig og strategisk risiko følges systematisk opp gjennom langtidsplaner, ICAAP-prosesser og fortløpende vurderinger av måloppnåelse. Det ventes ikke endringer i rammevilkårene for konsernet Landkreditt Bank ut over de endringer som vil være generelle for de fleste norske finansinstitusjoner.

NOTE 4 VIKTIGE REGNSKAPSESTIMATER OG SKJØNNSMESSIGE VURDERINGER

Estimater og skjønnsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og andre faktorer, inklusive forventninger om fremtidige hendelser som må anses å være sannsynlige.

VIKTIGE REGNSKAPSESTIMATER OG SKJØNNSMESSIGE VURDERINGER

Konsernet utarbeider estimater og gjør antakelser knyttet til fremtiden. De regnskapsestimater som følger av dette vil pr. definisjon sjelden være fullt i samsvar med de endelige utfall.

Beregning av pensjonskostnader og nedskrivninger på utlån er til en viss grad basert på skjønn. De viktigste forutsetningene for nedskrivninger på utlån er beskrevet i note 2.9 (b), 7, 8, 9 og pensjonsforpliktelser/-kostnader i note 22.

NOTE 5 MISLIGHOLD OG FORFALTE UTLÅN

KONSERN

MISLIGHOLDTE UTLÅN TOTALT

	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	178 467	146 238	185 742	259 398
Nedskrivninger på individuelle utlån	48 196	45 966	43 435	44 328
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	130 271	100 272	142 307	215 070
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,56	0,47	0,80	1,35

PERSONMARKED

	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	57 334	50 889	50 889	49 415
Nedskrivninger på individuelle utlån	8 079	5 750	5 750	4 237
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	49 255	45 139	45 139	45 178
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,56	0,57	0,86	1,07

NÆRINGSLIVMARKED

	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	121 133	99 343	134 853	209 983
Nedskrivninger på individuelle utlån	40 117	40 814	37 685	40 091
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	81 016	58 529	97 168	169 892
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,55	0,42	0,78	1,45

Sum engasjement på alle kunder som har lån med forfalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk over 90 dager.

UTLÅN MED FORFALTE TERMINER

SUM SALDO PÅ LÅNEKONTI MED FORFALTE TERMINER	2017			
	1–3 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	82 738	28 500	12 623	6 225
Næringslivmarked	341 271	140 595	50 575	18 194
Totalt	424 009	169 095	63 198	24 419

UTEN INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–3 DGR	1–3 MND.ER	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	82 738	28 500	12 623	812
Næringslivmarked	332 459	140 595	50 575	654
Totalt	415 197	169 095	63 198	1 466

MED INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–3 DGR	1–3 MND.ER	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	0	0	0	5 413
Næringslivmarked	8 812	0	0	17 540
Totalt	8 812	0	0	22 953

2016

SUM SALDO PÅ LÅNEKONTI MED FORFALTE TERMINER	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	86 827	26 418	218	10 512
Næringslivmarked	381 614	98 576	42 282	24 814
Totalt	468 441	124 994	42 500	35 326

UTEN INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	86 827	26 418	218	4 847
Næringslivmarked	381 614	98 576	39 222	383
Totalt	468 441	124 994	39 440	5 230

MED INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	0	0	0	5 665
Næringslivmarked	0	0	3 060	24 431
Totalt	0	0	3 060	30 096

UTLÅN SOM HAR FALT I VERDI	2017		2016	
NEDSKREVNE UTLÅN	BRUTTO UTLÅN	VIRKELIG VERDI AV SIKKERHETER	BRUTTO UTLÅN	VIRKELIG VERDI AV SIKKERHETER
Personmarked	8 923	843	5 530	379
Næringslivmarked	116 893	77 081	124 211	83 397
Totalt	125 816	77 924	129 741	83 776

MORBANK

MISLIGHOLDTE UTLÅN

TOTALT	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	162 636	138 274	173 517	249 208
Nedskrivninger på individuelle utlån	47 891	45 661	43 215	44 328
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	114 745	92 613	130 302	204 880
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,62	0,54	0,88	1,54

PERSONMARKED	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	57 334	46 895	50 889	49 415
Nedskrivninger på individuelle utlån	8 079	5 152	5 750	4 237
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	49 255	41 743	45 139	45 178
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,96	0,92	1,41	1,87

NÆRINGSLIVMARKED	2017	2016	2015	2014
Brutto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	105 302	91 379	122 628	199 793
Nedskrivninger på individuelle utlån	39 812	40 509	37 465	40 091
Netto misligholdte utlån eldre enn 90 dager	65 490	50 870	85 163	159 702
Netto mislighold i prosent av brutto utlån	0,48	0,40	0,74	1,47

Sum engasjement på alle kunder som har lån med forfalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk over 90 dager.

UTLÅN MED FORFALTE TERMINER
2017
SUM SALDO PÅ LÅNEKONTI MED FORFALTE TERMINER

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	65 152	28 500	12 623	6 225
Næringslivmarked	184 722	56 808	32 454	17 710
Totalt	249 874	85 308	45 077	23 935

UTEN INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	65 152	28 500	12 623	812
Næringslivmarked	175 910	56 808	32 454	475
Totalt	241 062	85 308	45 077	1 287

MED INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	0	0	0	5 413
Næringslivmarked	8 812	0	0	17 235
Totalt	8 812	0	0	22 648

SUM SALDO PÅ LÅNEKONTI MED FORFALTE TERMINER
2016

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	86 699	26 389	218	10 512
Næringslivmarked	153 702	37 161	35 006	24 126
Totalt	240 402	63 550	35 224	34 638

UTEN INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	86 699	26 389	218	4 847
Næringslivmarked	153 702	37 161	31 946	0
Totalt	240 402	63 550	32 164	4 847

MED INDIVIDUELL NEDSKRIVNING LÅN MED FORFALTE TERMINER

	1–30 DGR	1–3 MND	3–12 MND	> 12 MND
Personmarked	0	0	0	5 665
Næringslivmarked	0	0	3 060	24 126
Totalt	0	0	3 060	29 790

UTLÅN SOM HAR FALT I VERDI NEDSKREVNE UTLÅN
2017
2016

	BRUTTO UTLÅN	VIRKELIG VERDI AV SIKKERHETER	BRUTTO UTLÅN	VIRKELIG VERDI AV SIKKERHETER
Personmarked	8 923	843	5 530	379
Næringslivmarked	116 893	77 081	123 906	83 397
Totalt	125 816	77 924	129 436	83 775

NOTE 6 NEDSKRIVNINGER PÅ UTLÅN

KONSERN

ENDRING I INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER 2017	TOTALT	NÆRINGS LIV	PERSONMARKED
Nedskrivninger på individuelle utlån 1.1.	45 966	40 800	5 166
- Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	3 396	3 396	0
+ Økning i individuelle nedskrivninger i perioden	1 928	1 928	0
+ Nye individuelle nedskrivninger i perioden	5 668	2 606	3 062
- Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	1 970	1 970	0
= Individuelle nedskrivninger 31.12.	48 196	39 968	8 228

ENDRING I INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER 2016	TOTALT	NÆRINGS LIV	PERSONMARKED
Nedskrivninger på individuelle utlån 1.1.	43 435	37 685	5 750
- Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	8 715	8 442	273
+ Økning i individuelle nedskrivninger i perioden	8 254	8 254	0
+ Nye individuelle nedskrivninger i perioden	8 238	8 205	33
- Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	5 246	4 902	344
= Individuelle nedskrivninger 31.12.	45 966	40 800	5 166

ENDRING I NEDSKRIVNING PÅ GRUPPER AV UTLÅN 2017	TOTALT	NÆRINGS LIV	PERSONMARKED
Nedskrivning på grupper av utlån 1.1.	1 488	1 488	0
+/- Periodens endringer i nedskrivninger	0	0	0
= Nedskrivning på grupper av utlån 31.12.	1 488	1 488	0

ENDRING I NEDSKRIVNING PÅ GRUPPER AV UTLÅN 2016	TOTALT	NÆRINGS LIV	PERSONMARKED
Nedskrivning på grupper av utlån 1.1.	1 488	1 488	0
+/- Periodens endringer i nedskrivninger	0	0	0
= Nedskrivning på grupper av utlån 31.12.	1 488	1 488	0

Utlånsporteføljen består av lån og kreditter gitt til tre ulike markeder; personmarked, primærlandbruk og næringskunder (SMB). Konsernet har med utgangspunkt i tilnærmet like risikoegenskaper med hensyn til betjeningsevne og pant, vurdert det som hensiktsmessig og riktig å foreta en vurdering av personmarked og primærlandbruk som to grupper.

Næringskundene er relativt få i antall og har større ulikheter i grunnlaget for betjeningsevne og delvis også sikkerhet. Porteføljene vurderes å være robuste i forhold til en konjunkturedgang og det ligger ingen signaler i porteføljene eller endring i rammevilkår som tilsier systematiske tap. Til tross for et mulig verdifall og økt arbeidsledighet i konsernets viktigste markedsområde, er det styrets oppfatning at det med den svært forsiktige belåningsgraden i porteføljene ikke foreligger grunnlag for å foreta gruppenedskrivning av konsernets utlånseksponering mot primærlandbruk eller personmarked.

TAP PÅ UTLÅN 2017	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	2 464	-598	3 062
+ Periodens endring i nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0
+ Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	3 396	3 396	0
+ Konstaterte tap i perioden uten tidligere individuelle nedskrivninger	44	44	
- Inngang på tidligere konstaterte nedskrivninger	290	277	13
Tap på utlån i perioden	5 614	2 565	3 049

TAP PÅ UTLÅN 2016	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	3 098	2 480	618
+ Periodens endring i nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0
+ Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	8 715	8 441	274
+ Konstaterte tap i perioden uten tidligere individuelle nedskrivninger	472	341	131
- Inngang på tidligere konstaterte nedskrivninger	0	0	0
Tap på utlån i perioden	12 285	11 262	1 023

RENTEINNTEKTER PÅ NEDSKREVNE UTLÅN 2017	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Inntektsførte renter	230	230	0

RENTEINNTEKTER PÅ NEDSKREVNE UTLÅN 2016	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Inntektsførte renter	568	568	0

MORBANK

ENDRING I INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER	2017	2016
Nedskrivninger på individuelle utlån 1.1.	45 661	43 215
- Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	3 396	8 715
+ Økning i individuelle nedskrivninger i perioden	1 928	8 254
+ Nye individuelle nedskrivninger i perioden	5 668	8 153
- Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	1 970	5 246
= Individuelle nedskrivninger 31.12.	47 891	45 661

ENDRING I NEDSKRIVNING PÅ GRUPPER AV UTLÅN	2017	2016
Nedskrivninger på grupper av utlån 1.1	1 000	1 000
+/- Periodens endringer i nedskrivninger	0	0
= Nedskrivning på grupper av utlån 31.12.	1 000	1 000

Landkreditt Bank har med utgangspunkt i tilnærmet like risikoegenskaper med hensyn til betjeningsevne og pant, vurdert det som hensiktsmessig og riktig å foreta en vurdering av personmarked og primærlandbruk som to grupper.

Næringskundene er relativt få i antall og har større ulikheter i grunnlaget for betjeningsevne og delvis også sikkerhet. Porteføljene vurderes å være robuste i forhold til en konjunkturedgang og det ligger ingen signaler i porteføljene eller endring i rammevilkår som tilsier systematiske tap. Til tross for et mulig verdifall og økt arbeidsledighet i bankens viktigste markedsområder, er det styrets oppfatning at det med den svært forsiktige belåningsgraden i porteføljene ikke foreligger grunnlag for å foreta gruppenedskrivning av bankens utlånseksponering mot primærlandbruk eller personmarked.

TAP PÅ UTLÅN	2017	2016
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	2 464	3 013
+ Periodens endring i nedskrivning på grupper av utlån	0	0
+ Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	3 396	8 715
+ Konstaterte tap i perioden uten tidligere individuelle nedskrivninger	44	472
- Inngang på tidligere konstaterte nedskrivninger	290	0
Tap på utlån i perioden	5 614	12 200

RENTEINNTEKTER PÅ NEDSKREVNE UTLÅN 2017	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Inntektsførte renter	230	230	0

RENTEINNTEKTER PÅ NEDSKREVNE UTLÅN 2016	TOTALT	NÆRINGSLIV	PERSONMARKED
Inntektsførte renter	568	568	0

NOTE 7 UTLÅN TIL KUNDER FORDELT PÅ RISIKOKLASSER

KONSERN

Konsernet definerer sine hovedmarkedssegmenter til å være næringsliv og personmarked. Innenfor segmentet næringsliv er landbruk den dominerende næringen. Innen landbruk er hovedvekten av lånene gitt til eiendommer i sentrale områder og sikret innenfor 60 prosent av godkjent verdigrunnlag. Økt vekt på bostedsverdier medfører positiv verdiutvikling særlig for de eiendommer som ligger i sentrale områder.

Innen personmarkedet vurderes kvaliteten på utlånsporteføljen til å være høy. Hovedvekten av utlånene er gitt på basis av sikkerhet i eiendommer som ligger i sentrale strøk der det i vurdering av betjeningsevne er tatt høyde for en betydelig renteøkning, og der de fleste lån er gitt innenfor 60 prosent av godkjent verdigrunnlag.

Konsernet benytter en modell for risikoklassifisering av utlån og kreditter til alle kunder som beregner risiko på grunnlag av godheten i kundens betjeningsevne og belåningsgrad. Betjeningsevne og belåningsgrad vurderes uavhengig av hverandre. Beregnet risikoklasse er et resultat av en kombinasjon av betjeningsevne og belåningsgrad. Betjeningsevne er kundens evne til å betjene gjelden med renter og avdrag. Belåningsgrad er kundens belåning av verdifulle sikkerheter som i all hovedsak er eiendommer.

Beregnet risikoklasse er et resultat av en kombinasjon av betjeningsevne og belåningsgrad. Avhengig av resultatet av beregningen klassifiseres kunden i henholdsvis lav, middels eller høy risikoklasse.

Gjennom medlemskapet i Finans Norge har Landkreditt Bank en avtale som dekker varemottakers garantiansvar i Oppgjørs- og driftskredittordningen for landbruket. Ordningen går i korte trekk ut på at innvilget kreditt til landbruket sikres gjennom notifikasjon

av fremtidige produsentoppgjør fra medlemsbedrifter av samvirkeordningen fra 1967 og privatordningen fra 1968. Størrelse på limit innvilges i forhold til størrelsen på leveransene til ovennevnte bedrifter pr år. Hovedregel er at kreditten maksimeres til 40 prosent av netto overført beløp til bank, inklusive merverdiavgift. Kredittenes størrelse gjennomgås årlig. Medlemsbedriftenes kausjonsansvar er å anse som en simpel kausjon og begrenses til 50 prosent av bankens tap på driftskreditten.

Tapsrisikoen i den samlede porteføljen vurderes som lav.

Landkreditt Boligkreditt definerer sitt hovedmarked til å være godt sikrede boliglån til personmarkeds kunder i Landkreditt Bank. Det forventes ingen negative endringer i tapsutsiktene for dette markedssegmentet. Kvaliteten på utlånsporteføljen vurderes å være høy. Alle utlån er nedbetalingslån eller boligkreditter med flytende rente. Alle engasjementer risikoklassifiseres etter en modell som i hovedsak bygger på betjeningsevne og sikkerhet. Risikoklassifiseringen foretas hver gang det er endring i kundens engasjement eller pant. Løpende engasjementer risikoklassifiseres kvartalsvis. Alle lån skal ha en panteverdi innenfor 75 prosent av boligens verdi.

Landkreditt Finans formål er objektsfinansiering, leasing og salgspantfinansiering, samt virksomhet som står i forbindelse med dette. Selskapet har et eget risikoklassifiseringssystem for vurdering av kredittrisiko for alle kunder (både utlån og leasing). Dette omfatter både kundens økonomiske situasjon og pantets markedsverdi i forhold til lånet. Systemet fordeler hele porteføljen automatisk i fire ulike klasser. Det gjennomføres årlig reklassifisering ut fra kundens økonomiske situasjon på engasjement over en viss størrelse. Systemet inkluderer også en nedskrivningsplan på pantets markedsverdi. Denne oppdateres fortløpende.

SPESIFIKASJON INNEN RISIKOGRUPPER PR 31.12.2017

LANDBRUKSKUNDER	ENGASJE- MENT	PROSENT- ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPON- NERING	INDIVID. NEDSKRIV- NINGER	MAKSIMAL EKSPON- NERING
Lav risiko	10 743 928	69,0	8 893 708	1 850 209	0	10 743 917
Lav til middels risiko	2 742 950	17,6	2 532 841	210 107	0	2 742 948
Middels risiko	719 904	4,6	672 989	46 913	0	719 902
Høy risiko	723 449	4,6	686 609	35 890	29 422	693 077
Leiefinansieringsavtaler	635 007	4,1	635 007	0	0	635 007
Usikrede kortkreditter	173	0,0	112	61	0	173
Sum landbrukskunder	15 565 411	100,0	13 421 266	2 143 180	29 422	15 535 024

NÆRINGSLIVKUNDER	ENGASJE- MENT	PROSENT- ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPON- NERING	INDIVID. NEDSKRIV- NINGER	MAKSIMAL EKSPON- NERING
Lav risiko	544 596	42,5	450 520	94 076	0	544 596
Lav til middels risiko	164 849	12,9	155 239	9 610	0	164 849
Middels risiko	73 385	5,7	72 846	540	0	73 386
Høy risiko	68 309	5,3	64 480	3 829	10 390	57 919
Leiefinansieringsavtaler	431 023	33,6	431 023	0	305	430 718
Usikrede kortkreditter	100	0,0	50	50	0	100
Sum næringslivkunder	1 282 262	100,0	1 174 158	108 105	10 695	1 271 568

PERSONMARKEDSKUNDER	ENGASJE- MENT	PROSENT- ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPON- NERING	INDIVID. NEDSKRIV- NINGER	MAKSIMAL EKSPON- NERING
Lav risiko	7 729 426	78,6	6 698 197	1 031 231	0	7 729 428
Lav til middels risiko	1 535 132	15,6	1 471 410	63 720	0	1 535 130
Middels risiko	450 079	4,6	432 761	17 320	0	450 081
Høy risiko	115 630	1,2	108 532	7 098	8 079	107 551
Leiefinansieringsavtaler	0	0,0	0	0	0	0
Usikrede kortkreditter	3 554	0,0	1 856	1 697	0	3 553
Sum personmarkeds kunder	9 833 822	100,0	8 712 757	1 121 066	8 079	9 825 744

SPESIFIKASJON INNEN RISIKOGRUPPER PR 31.12.2016

LANDBRUKSKUNDER	ENGASJE- MENT	PROSENT- ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPON- NERING	INDIVID. NEDSKRIV- NINGER	MAKSIMAL EKSPON- NERING
Lav risiko	9 691 795	67,5	7 953 187	1 737 995	0	9 691 182
Lav til middels risiko	2 529 755	17,6	2 332 641	196 941	0	2 529 582
Middels risiko	872 786	6,1	818 304	54 407	0	872 711
Høy risiko	750 237	5,2	710 559	39 644	27 906	722 297
Leiefinansieringsavtaler	521 212	3,6	521 212	0	0	521 212
Usikrede kortkreditter	1 754	0,0	1 692	61	0	1 753
Sum landbrukskunder	14 367 539	100,0	12 337 595	2 029 048	27 906	14 338 737

NÆRINGSLIVKUNDER	ENGASJE- MENT	PROSENT- ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPON- NERING	INDIVID. NEDSKRIV- NINGER	MAKSIMAL EKSPON- NERING
Lav risiko	610 555	40,4	519 955	90 592	0	610 547
Lav til middels risiko	161 909	10,7	149 575	12 331	0	161 906
Middels risiko	153 149	10,1	151 761	1 388	0	153 149
Høy risiko	123 214	8,1	117 050	6 164	12 604	110 610
Leiefinansieringsavtaler	463 490	30,6	463 490	0	305	463 185
Usikrede kortkreditter	75	0,0	26	50	0	76
Sum næringslivkunder	1 512 393	100,0	1 401 858	110 525	12 909	1 499 474

PERSONMARKEDSKUNDER	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	6 082 485	73,4	5 174 661	907 815	0	6 082 476
Lav til middels risiko	1 528 273	18,5	1 456 158	72 110	0	1 528 268
Middels risiko	537 587	6,5	512 980	24 607	0	537 587
Høy risiko	130 075	1,6	122 752	7 321	4 470	125 603
Leiefinansieringsavtaler	0	0,0	0	0	0	0
Usikrede kortkreditter	3 770	0,0	2 212	1 558	682	3 088
Sum personmarkeds kunder	8 282 191	100,0	7 268 765	1 013 411	5 152	8 277 023

Brutto utlån er summen av nedbetalingslån og trukkede kreditter. Potensiell eksponering er ikke utnyttede trekkrettigheter. Maksimal eksponering er summen av Brutto utlån, Potensiell eksponering og fratrasket Individuelle nedskrivninger.

	31.12.2017	31.12.2016
Periodiserte fremtidige salgsgevinster leasing	33 192	30 197

MORBank

SPESIFIKASJON INNEN RISIKOGRUPPER PR 31.12.2017

LANDBRUKSKUNDER	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	10 736 622	72,0	8 886 402	1 850 209	0	10 736 611
Lav til middels risiko	2 742 950	18,4	2 532 841	210 107	0	2 742 948
Middels risiko	717 544	4,8	670 629	46 913	0	717 542
Høy risiko	723 084	4,8	686 733	35 890	29 422	693 201
Usikrede kortkreditter	173	0,0	112	61	0	173
Sum landbruks kunder	14 920 373	100,0	12 776 717	2 143 180	29 422	14 890 475

NÆRINGS LIVKUNDER (ikke inkl. landbruks kunder)	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	539 601	63,9	445 525	94 076	0	539 601
Lav til middels risiko	164 849	19,5	155 239	9 610	0	164 849
Middels risiko	71 771	8,5	71 232	540	0	71 772
Høy risiko	68 060	8,1	64 231	3 829	10 390	57 670
Usikrede kortkreditter	100	0,0	50	50	0	100
Sum næringsliv kunder	844 381	100,0	736 277	108 105	10 390	833 992

PERSONMARKEDSKUNDER	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	3 775 217	68,6	3 452 267	322 952	0	3 775 219
Lav til middels risiko	1 236 871	22,5	1 207 047	29 822	0	1 236 869
Middels risiko	394 441	7,2	382 002	12 440	0	394 442

Høy risiko	93 001	1,7	86 958	6 043	8 079	84 922
Usikrede kortkreditter	3 554	0,1	1 856	1 697	0	3 553
Sum personmarkeds kunder	5 503 084	100,0	5 130 130	372 954	8 079	5 495 005

SPESIFIKASJON INNEN RISIKOGRUPPER PR 31.12.2016

LANDBRUKSKUNDER	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	9 684 839	70,0	7 946 231	1 737 995	0	9 684 226
Lav til middels risiko	2 529 755	18,3	2 332 641	196 941	0	2 529 582
Middels risiko	870 396	6,3	815 914	54 407	0	870 321
Høy risiko	749 825	5,4	710 147	39 644	27 906	721 886
Usikrede kortkreditter	1 754	0,0	1 692	61	0	1 753
Sum landbruks kunder	13 836 569	100,0	11 806 626	2 029 048	27 906	13 807 768

NÆRINGS LIVKUNDER (ikke inkl. landbruks kunder)	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	604 977	58,1	514 377	90 592	0	604 969
Lav til middels risiko	161 909	15,6	149 575	12 331	0	161 906
Middels risiko	151 233	14,5	149 845	1 388	0	151 233
Høy risiko	122 884	11,8	116 720	6 164	12 604	110 280
Usikrede kortkreditter	75	0,0	26	50	0	76
Sum næringsliv kunder	1 041 078	100,0	930 543	110 525	12 604	1 028 464

PERSONMARKEDSKUNDER	ENGASJEMENT	PROSENT-ANDEL	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	INDIVID. NEDSKRIVNINGER	MAKSIMAL EKSPONERING
Lav risiko	3 109 832	63,9	2 832 077	277 746	0	3 109 824
Lav til middels risiko	1 195 991	24,6	1 163 429	32 552	0	1 195 981
Middels risiko	468 460	9,6	447 016	21 444	0	468 460
Høy risiko	91 406	1,9	87 647	3 759	4 470	86 936
Usikrede kortkreditter	3 770	0,1	2 212	1 558	682	3 088
Sum personmarkeds kunder	4 869 459	100,0	4 532 382	337 059	5 152	4 864 289

Brutto utlån er summen av nedbetalingslån og trukkede kreditter. Potensiell eksponering er ikke utnyttede trekkrettigheter. Maksimal eksponering er summen av Brutto utlån, Potensiell eksponering og fratrasket Individuelle nedskrivninger.

NOTE 8 BRUTTO UTLÅN FORDELT PÅ DE VIKTIGSTE GEOGRAFISKE OMRÅDER

KONSERN	31.12.2017	PROSENT-ANDEL	31.12.2016	PROSENT-ANDEL
Østfold	1 939 558	8,32	1 679 974	8,00
Akershus	4 726 455	20,28	4 290 988	20,43
Oslo	2 940 662	12,62	2 519 566	11,99
Hedmark	1 259 993	5,41	1 236 803	5,89
Oppland	1 146 976	4,92	1 042 912	4,96
Buskerud	1 513 663	6,49	1 420 281	6,76
Vestfold	1 596 863	6,85	1 473 687	7,01
Telemark	420 633	1,80	423 937	2,02
Aust-Agder	204 138	0,88	155 744	0,74
Vest-Agder	278 675	1,20	251 633	1,20
Rogaland	2 669 039	11,45	2 291 644	10,91
Hordaland	857 395	3,68	770 217	3,67
Sogn og Fjordane	208 194	0,89	165 526	0,79
Møre og Romsdal	625 531	2,68	627 042	2,98
Sør-Trøndelag	835 106	3,58	741 799	3,53
Nord-Trøndelag	940 600	4,04	845 471	4,02
Nordland	645 703	2,77	631 719	3,01
Troms	389 113	1,67	356 491	1,70
Finnmark	73 017	0,31	56 815	0,27
Utenfor Norge	38 355	0,16	25 969	0,12
Sum	23 309 670	100,00	21 008 217	100,00

MORBANK	31.12.2017	PROSENT-ANDEL	31.12.2016	PROSENT-ANDEL
Østfold	1 713 927	9,19	1 523 376	8,82
Akershus	3 483 674	18,69	3 264 866	18,91
Oslo	1 732 414	9,29	1 642 088	9,51
Hedmark	1 077 307	5,78	1 080 792	6,26
Oppland	992 086	5,32	892 177	5,17
Buskerud	1 268 130	6,80	1 229 374	7,12
Vestfold	1 373 192	7,37	1 295 335	7,50
Telemark	352 573	1,89	361 874	2,10
Aust-Agder	177 515	0,95	136 408	0,79
Vest-Agder	242 778	1,30	219 745	1,27
Rogaland	2 447 476	13,13	2 097 976	12,15
Hordaland	665 726	3,57	609 894	3,53
Sogn og Fjordane	127 837	0,69	105 661	0,61
Møre og Romsdal	532 214	2,85	550 744	3,19
Sør-Trøndelag	687 510	3,69	619 616	3,59
Nord-Trøndelag	824 260	4,42	751 859	4,35
Nordland	571 291	3,06	556 472	3,22
Troms	291 699	1,56	269 394	1,56
Finnmark	54 696	0,29	41 819	0,24
Utenfor Norge	27 819	0,15	20 080	0,12
Sum	18 644 124	100,00	17 269 551	100,00

NOTE 9 UTLÅN FORDELT PÅ DE VIKTIGSTE NÆRINGER OG PERSONMARKED

KONSERN

PR. 31.12.2017	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	MISLIGHOLDTE ENGASJEMENTER	INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER
Personmarkeds kunder	8 712 102	1 121 065	57 334	8 079
Næringslivskunder	14 596 571	2 251 285	121 133	40 117
Sum	23 308 669	3 372 350	178 467	48 196
Landbruk	13 425 420	2 143 180	106 961	29 508
Industri	80 371	15 022	529	0
Bygg og anlegg, kraft, vannforsyning	445 358	21 000	8 270	9 219
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	91 960	27 098	213	197
Eiendomsdrift	255 908	24 907	728	1 000
Tjenesteytende næringer	292 988	20 078	4 432	193
Øvrige kundegrupper	4 566	0	0	0
Sum næringslivskunder	14 596 571	2 251 285	121 133	40 117

PR. 31.12.2016	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	MISLIGHOLDTE ENGASJEMENTER	INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER
Personmarkeds kunder	7 268 764	1 013 411	46 894	5 152
Næringslivskunder	13 739 456	2 139 573	99 038	40 814
Sum	21 008 216	3 152 984	145 932	45 966
Landbruk	12 398 274	2 029 048	83 605	27 990
Industri	95 798	6 508	32	0
Bygg og anlegg, kraft, vannforsyning	471 475	24 964	10 083	9 284
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	93 885	28 988	600	141
Eiendomsdrift	387 086	26 876	3 396	3 151
Tjenesteytende næringer	289 378	23 189	1 292	248
Øvrige kundegrupper	3 560	0	30	0
Sum næringslivskunder	13 739 456	2 139 573	99 038	40 814

Konsernet definerer sine hovedmarkedssegmenter til å være landbruk og personmarked. Innen landbruk er hovedvekten av lånene gitt til finansiering av eiendommer i sentrale områder, hovedsakelig sikret innenfor 60 prosent av godkjent verdigrunnlag. Økt vekt på bostedsverdier medfører positiv verdiutvikling særlig for de eiendommer som ligger i sentrale områder. Det forventes ingen negative endringer i tapsutsiktene for dette markedssegmentet. Se for øvrig egen omtale om Oppgjørs- og driftskredittordningen (note 7). Det har siden ordningen ble etablert vært marginale tap, og det foreligger ikke informasjon som tyder på at risikobildet er endret.

Innen personmarkedet vurderes kvaliteten på utlånsporteføljen til å være høy. Hovedvekten av utlånene er gitt på basis av sikkerheter i eiendommer som ligger i sentrale strøk der det i vurdering av betjeningsevne er tatt høyde for en betydelig renteøkning og der de fleste lån er gitt innenfor 60 prosent av godkjent verdigrunnlag.

ENGASJEMENTSBELØP MED VERDIFALL, MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNINGER FORDELT PÅ GEOGRAFISKE OMRÅDER

31.12.2017	ENGASJEMENTER MED VERDIFALL	PROSENT- ANDEL	MISLIGHOLD	PROSENT- ANDEL	NEDSKRIV- NINGER	PROSENT- ANDEL
Østfold	10 895	8,66	16 957	9,50	5 194	10,78
Akershus	1 586	1,26	14 825	8,31	1 683	3,49
Oslo	22 253	17,69	18 040	10,11	6 784	14,08
Hedmark	6 997	5,56	16 243	9,10	6 464	13,41
Oppland	23 475	18,66	8 807	4,94	6 500	13,49
Buskerud	485	0,39	16 488	9,24	500	1,04
Vestfold	9 064	7,20	17 317	9,70	1 953	4,05
Telemark	13 460	10,70	8 184	4,59	1 893	3,93
Aust-Agder	110	0,09	3 637	2,04	93	0,19
Vest-Agder	0	0,00	53	0,03	55	0,11
Rogaland	5 022	3,99	6 348	3,56	1 075	2,23
Hordaland	7 412	5,89	12 183	6,83	4 000	8,30
Sogn og Fjordane	6 891	5,48	526	0,29	3 137	6,51
Møre og Romsdal	3 428	2,72	3 073	1,72	3 266	6,78
Sør-Trøndelag	50	0,04	12 974	7,27	53	0,11
Nord-Trøndelag	0	0,00	9 644	5,40	0	0,00
Nordland	93	0,07	6 670	3,74	51	0,11
Troms	10 424	8,29	2 247	1,26	3 373	7,00
Finnmark	4 171	3,32	4 251	2,38	2 123	4,40
Utland	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Sum	125 816	100,00	178 467	100,00	48 196	100,00

ENGASJEMENTSBELØP MED VERDIFALL, MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNINGER FORDELT PÅ GEOGRAFISKE OMRÅDER

31.12.2016	ENGASJEMENTER MED VERDIFALL	PROSENT- ANDEL	MISLIGHOLD	PROSENT- ANDEL	NEDSKRIV- NINGER	PROSENT- ANDEL
Østfold	8 810	6,81	18 938	12,95	2 763	6,01
Akershus	1 345	1,04	10 168	6,95	1 392	3,03
Oslo	21 895	16,92	21 583	14,76	4 758	10,35
Hedmark	14 909	11,52	24 831	16,98	6 745	14,67
Oppland	24 483	18,92	4 874	3,33	6 500	14,14
Buskerud	488	0,38	8 474	5,79	570	1,24
Vestfold	708	0,55	2 710	1,85	763	1,66
Telemark	15 729	12,15	3 777	2,58	4 323	9,40
Aust-Agder	96	0,07	2 305	1,58	93	0,20
Vest-Agder	3 971	3,07	52	0,04	1 000	2,18
Rogaland	0	0,00	204	0,14	0	0,00
Hordaland	9 955	7,69	10 291	7,04	6 151	13,38
Sogn og Fjordane	6 947	5,37	1 182	0,81	3 222	7,01
Møre og Romsdal	7 290	5,63	9 824	6,72	3 023	6,58
Sør-Trøndelag	50	0,04	4 031	2,76	53	0,12
Nord-Trøndelag	0	0,00	9 109	6,23	0	0,00
Nordland	88	0,07	7 190	4,92	51	0,11
Troms	10 908	8,43	2 399	1,64	3 373	7,34
Finnmark	1 764	1,36	4 286	2,93	1 186	2,58
Utland	0	0,00	8	0,01	0	0,00
Sum	129 436	100,00	146 238	100,00	45 966	100,00

FORDELING AV GARANTIANSVAR	2017	2016
Betalingsgarantier	4 985	8 082
Andre garantier	11 923	11 171
Sum garantiansvar	16 908	19 253

MORBANK PR. 31.12.2017	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	MISLIGHOLDTE ENGASJEMENTER	INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER
Personmarkedskunder	5 129 476	372 954	57 334	8 079
Næringslivkunder	13 513 648	2 251 285	105 302	39 812
Sum	18 643 124	2 624 239	162 636	47 891
Landbruk	12 777 371	2 143 180	96 932	29 422
Industri	51 115	15 022	0	0
Bygg og anlegg, kraft, vannforsyning	245 054	21 000	7 431	9 000
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	77 438	27 098	213	197
Eiendomsdrift	223 469	24 907	1	1 000
Tjenesteytende næringer	139 201	20 078	725	193
Sum næringslivkunder	13 513 648	2 251 285	105 302	39 812

PR. 31.12.2016	BRUTTO UTLÅN	POTENSIELL EKSPONERING	MISLIGHOLDTE ENGASJEMENTER	INDIVIDUELLE NEDSKRIVNINGER
Personmarkedskunder	4 532 381	337 059	46 894	5 152
Næringslivkunder	12 737 169	2 139 573	91 379	40 509
Sum	17 269 550	2 476 631	138 273	45 661
Landbruk	11 806 626	2 029 048	79 912	27 905
Industri	66 238	6 508	0	0
Bygg og anlegg, kraft, vannforsyning	291 035	24 964	7 825	9 118
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	80 402	28 988	205	141
Eiendomsdrift	352 171	26 876	2 148	3 151
Tjenesteytende næringer	140 697	23 189	1 289	194
Sum næringslivkunder	12 737 169	2 139 573	91 379	40 509

FORDELING AV GARANTIANSVAR	2017	2016
Betalingsgarantier	4 985	8 082
Andre garantier	11 923	11 171
Sum garantiansvar	16 908	19 253

NOTE 10 RENTEINNTEKTER OG RENTEKOSTNADER PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM IKKE ER BOKFØRT TIL VIRKELIG VERDI

	KONSERN		MORBANK	
	2017	2016	2017	2016
Renter ol inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	5 622	5 896	9 975	10 274
Renter ol inntekter av utlån til og fordringer på kunder	672 521	619 996	535 008	499 240
Sum renteinntekter ol inntekter som er bokført til amortisert kost	678 143	625 892	544 982	509 514
Renter ol kostnader på gjeld til kredittinstitusjoner	176	54	181	43
Renter ol kostnader på innskudd fra og gjeld til kunder	206 826	170 662	206 826	170 662
Renter ol kostnader på utstedte verdipapirer til amortisert kost	112 768	101 968	63 118	52 897
Renter ol kostnader på ansvarlig lånekapital	4 885	4 663	4 885	4 663
Sum rentekostnader ol kostnader som er bokført til amortisert kost	324 656	277 347	275 010	228 266

NOTE 11 PROVISJONSINTEKTER OG PROVISJONSKOSTNADER

	KONSERN		MORBANK	
	2017	2016	2017	2016
Garantiprovisjon	375	447	375	447
Gebyrer betalingsformidling	15 739	15 770	15 739	15 770
Gebyrer forvaltningstjenester	6 960	4 628	6 960	4 628
Gebyrinntekter leasing	7 238	7 040	0	0
Andre gebyrer og provisjonsinntekter	6 696	5 877	5 802	4 962
Sum gebyrer og provisjonsinntekter	37 008	33 762	28 876	25 807
Avgitt garantiprovisjon	500	472	500	472
Gebyrkostnader clearing/oppgjør	3 977	4 179	3 971	4 169
Andre gebyrer og provisjonskostnader	1 203	1 067	200	158
Sum gebyrer og provisjonskostnader	5 680	5 718	4 671	4 799

NOTE 12 NÆRSTÅENDE PARTER

Internhandel i konsernet er gjort i henhold til egne avtaler og på armlengdes avstand. Avregning av felleskostnader i konsernet er fordelt på konsernselskapene i henhold til nøkler, avhengig av de ulike kostnadsartene. Nærstående parter består av konsernselskapene Landkreditt SA, Landkreditt Boligkreditt AS, Landkreditt Forvaltning AS og Landkreditt Finans AS samt ledende ansatte og nærstående.

MELLOMVÆRENDE OG TRANSAKSJONER MELLOM

LANDKREDITT BANK (MORBANKEN) OG ANDRE KONSERNSELSKAP

	2017	2016
Renteinntekter	12 276	7 917
Rentekostnader	898	1 401
Periodens utbytte fra datterselskap	972	1 120
Gebyrer og provisjonsinntekter	6 962	4 628
Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi	0	879
Andre driftsinntekter	2 070	2 310
Andre driftskostnader	101	101
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	287 681	167 057
Utlån til og fordringer på kunder	0	0
Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	544 556	200 657
Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	11 835	3 253
Lån og innskudd fra kunder	122 674	128 367
Opptjente, ikke mottatte inntekter	821	1 753
Utbytte fra datterselskap opptjent	491	1 120
Skyldig konsernbidrag til Landkreditt SA	6 084	5 250

For opplysning om ledende ansatte se note 15.

NOTE 13 KAPITALDEKNING

De formelle minstekravene til egenkapital innebærer at konsernet skal ha en kapitaldekning på minimum 15,5 prosent. Både konsernet og de relevante datterselskapene har interne minimumskrav til kapitaldekning ut over det de formelle minimumskravene tilsier. De konkrete minimumsnivåene er nedfelt i dokumentet «Dokumentasjon om risikoprofil og nødvendig kapitalbehov (ICAAP)». Det interne minstekravet utgjør til enhver tid summen av de formelle minstekravene, Pilar 2-tillegget fastsatt av Finanstilsynet (2,7 prosent) samt et internt bufferkrav på 0,5 prosent.

KONSERN

	31.12.2017	31.12.2016
Ansvarlig kapital	2 668 459	2 467 440
Kjernekapital	2 493 330	2 292 363
Ren kjernekapital	2 294 180	2 143 113
Kapitalinstrumenter som kvalifiserer som ren kjernekapital	1 380 000	1 380 000
Innbetalt aksjekapital	1 380 000	1 380 000
Opptjent egenkapital i form av tilbakeholdte resultater	861 783	713 204
Minoritetsinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	93 893	98 152
Justeringer i ren kjernekapital knyttet til regulatoriske filtre	-2 374	-1 635
Andre immaterielle eiendeler	-39 122	-37 896
Pensjonsmidler	0	-8 712
Evigvarende fondsobligasjoner	199 150	149 250
Ansvarlig lånekapital	175 129	175 077
Samlet beregningsgrunnlag	13 924 711	12 504 706
Beregningsgrunnlag for kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko	13 202 271	11 849 706
Institusjoner	138 564	183 242
Foretak	746 537	663 786
Massemarkedsengasjementer	4 732 943	4 237 201
Engasjementer med pantsikkerhet i eiendom	6 680 315	6 026 707
Forfalte engasjementer	268 013	224 054
Obligasjoner med fortrinnsrett	142 188	99 939
Andeler i verdipapirfond	350 493	366 115
Øvrige engasjementer	143 218	48 662
Beregningsgrunnlag for posisjons-, valuta- og varerisiko	0	0
Valuta	0	0
BEREGNINGSGRUNNLAG FOR OPERASJONELL RISIKO		
Basismetode	722 440	655 000
Ren kjernekapitaldekning	16,48	17,14
Kjernekapitaldekning	17,91	18,33
Kapitaldekning	19,16	19,73

	31.12.2017	31.12.2016
Ansvarlig kapital	2 390 265	2 218 761
Kjernekapital	2 215 133	2 043 906
Ren kjernekapital	2 015 986	1 894 656
Kapitalinstrumenter som kvalifiserer som ren kjernekapital	1 380 000	1 380 000
Innbetalt aksjekapital	1 380 000	1 380 000
Opptjent egenkapital i form av tilbakeholdte resultater	676 988	563 078
Justeringer i ren kjernekapital knyttet til regulatoriske filtre	-3 171	-1 814
Andre immaterielle eiendeler	-37 831	-37 896
Pensjonsmidler	0	-8 712
Evigvarende fondsobligasjoner	199 150	149 250
Ansvarlig lånekapital	175 129	174 855
Samlet beregningsgrunnlag	11 815 414	10 879 270
Beregningsgrunnlag for kreditt-, motparts- og forringelsesrisiko	11 225 282	10 354 537
Institusjoner	206 272	231 847
Foretak	27 801	26 307
Massemarkedsengasjementer	4 447 310	3 938 526
Engasjementer med pantsikkerhet i eiendom	5 095 828	5 009 202
Forfalte engasjementer	244 267	212 108
Obligasjoner med fortrinnsrett	169 256	99 939
Andeler i verdipapirfond	350 493	366 115
Øvrige engasjementer	684 056	470 493
Beregningsgrunnlag for posisjons-, valuta- og varerisiko	0	0
Valuta	0	0
BEREGNINGSGRUNNLAG FOR OPERASJONELL RISIKO		
Basismetode	590 132	524 733
Ren kjernekapitaldekning	17,06	17,42
Kjernekapitaldekning	18,75	18,79
Kapitaldekning	20,23	20,39

NOTE 14 SEGMENTINFORMASJON

RESULTAT- OG BALANSEUTVIKLING I DATTERSELSKAPER

2017	LAND- KREDITT BANK	LANDKREDITT BOLIGKREDITT (100 %)	LANDKREDITT FINANS (62 %)	ELIMINERING	TOTALT
Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	301 699	25 202	49 930	0	376 831
Utbytte	2 112	0	0	0	2 112
Netto gebyrer og provisjonsinntekter	24 205	2	7 121	0	31 328
Netto inntekt på finansielle instrumenter	24 388	51	41	0	24 480
Andre driftsinntekter	2 575	0	0	-362	2 213
Kostnader	182 761	649	21 678	-362	204 726
Tap på utlån	5 614	0	0	0	5 614
Resultat før skatt	166 604	24 606	35 414	0	226 625

31.12.2017

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	1 043 020	4 546	9 993	-299 516	758 043
Utlån til og fordringer på kunder	18 595 233	3 582 539	1 115 410	0	23 293 182
Verdipapirer til virkelig verdi	3 171 247	14 951	9 959	-822 524	2 373 632
Immaterielle eiendeler	37 831	0	1 291	0	39 121
Pensjonsmidler	0	0	0	0	0
Varige driftsmidler	16 536	0	127	0	16 663
Forskuddsbet. kostn. og opptj. ikke mottatte inntekter	7 597	0	10 945	-29	18 513
Sum eiendeler	22 871 464	3 602 036	1 147 725	-1 122 069	26 499 156

Lån fra kredittinstitusjoner	27 063	184 666	103 014	-299 516	15 228
Innskudd fra og gjeld til kunder	16 330 819	0	0	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 162 810	3 108 660	721 111	-545 218	7 447 363
Utsatt skatt	6 466	0	12 773	0	19 238
Annen gjeld	70 132	5 747	53 122	-4 563	124 438
Påløpte kostnader og mottatte ikke opptj. inntekter	18 040	49	9 179	-29	27 239
Sum gjeld	20 615 331	3 299 122	899 199	-849 326	23 964 325
Aksjekapital	1 380 000	200 000	100 000	-300 000	1 380 000
Annen egenkapital	876 133	102 915	148 526	27 257	1 154 831
Sum egenkapital	2 256 133	302 915	248 526	-272 743	2 534 831
Sum gjeld og egenkapital	22 871 464	3 602 036	1 147 725	-1 122 069	26 499 156

2016	LAND- KREDITT BANK	LANDKREDITT BOLIGKREDITT (100 %)	LANDKREDITT FINANS (56 %)	ELIMINERING	TOTALT
Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	288 753	16 323	47 208	0	352 283
Utbytter	13 592	0	0	-1 120	12 472
Netto gebyrer og provisjonsinntekter	21 008	-2	7 038	0	28 044
Netto inntekt på finansielle instrumenter	28 009	-215	60	0	27 854
Andre driftsinntekter	2 730	0	0	-428	2 302
Kostnader	178 974	738	18 492	-428	197 776
Tap på utlån	12 200	0	85	0	12 285
Resultat før skatt	162 919	15 368	35 728	-1 120	212 895

31.12.2016

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	1 140 354	2 845	3 140	-170 311	976 028
Utlån til og fordringer på kunder	17 256 157	2 737 703	1 082 351	0	21 076 211
Verdipapirer til virkelig verdi	2 136 034	9 990	9 945	-463 033	1 692 936
Immaterielle eiendeler	37 896	0	0	0	37 895
Pensjonsmidler	8 712	0	0	0	8 712
Varige driftsmidler	11 603	0	196	0	11 799
Forskuddsbet. kostn. og opptj. ikke mott. inntekter	4 352	0	989	-1 150	4 191
Sum eiendeler	20 595 107	2 750 538	1 096 621	-634 494	23 807 772

Lån fra kredittinstitusjoner	3 305	103 849	63 508	-170 311	351
Innskudd fra og gjeld til kunder	15 091 829	0	0	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 316 748	2 358 672	721 986	-201 283	6 196 123
Utsatt skatt	9 050	0	11 502	1 313	21 865
Annen gjeld	64 877	3 837	31 285	-7 250	92 749
Påløpte kostn. og mottatte ikke opptjente inntekter	16 969	42	47 267	-30	64 248
Sum gjeld	18 502 779	2 466 401	875 548	-377 562	21 467 166
Aksjekapital	1 380 000	200 000	100 000	-300 000	1 380 000
Annen egenkapital	712 328	84 137	121 073	43 068	960 606
Sum egenkapital	2 092 328	284 137	221 073	-256 932	2 340 606
Sum gjeld og egenkapital	20 595 107	2 750 538	1 096 621	-634 494	23 807 772

NOTE 15 OPPLYSNINGER OM ANSATTE OG TILLITSVALGTE

	KONSERNET		MORBANKEN	
	2017	2016	2017	2016
Antall ansatte, eksklusive innleide vikarer	96	101	82	88
Antall årsverk	94,6	98,9	80,6	85,9

	KONSERNET		MORBANKEN	
	2017	2016	2017	2016
Godtgjørelse til medlemmer av kontrollkomiteen	0	64	0	56
Godtgjørelse til medlemmer av representantskapet	0	11	0	3
- herav godtgjørelse til representantskapets leder	0	5	0	3
Godtgjørelse til medlemmer av styret	906	892	808	783

LEDENDE ANSATTE I LANDKREDITT BANK KONSERN	LØNN	UTBETALT BONUS 2017	ANDRE SKATTE- PLIKTIGE YTELSER	PERIODI- SERT PENSJONS- KOSTNAD ¹	SUM 2017	SUM 2016	LÅN ²
Ole Laurits Lønnum, konsernsjef	2 476	0	330	639	3 445	3 239	5 878
Jon Martin Østby, økonomidirektør *)	1 702	80	9	573	2 364	1 901	0
Einar Storsul, direktør marked og IKT	1 609	72	9	164	1 854	1 714	0
Emil Inversini, direktør salg kunde	1 472	69	24	164	1 729	1 662	2 031
Lars Tore Myklatur direktør juridisk	1 208	56	37	162	1 463	1 398	3 677
Trond Solberg, direktør risikostyring *)	1 312	60	21	475	1 868	1 531	1 100
Arne Petter Oseberg, adm.dir. Landkreditt Finans	1 638	0	39	133	1 810	1 805	2 850

¹⁾ Alle har innskuddsnasert pensjon unntatt de som er merket med *. Disse har ytelsesbasert pensjon.

²⁾ Alle har utlånsbetingelser som for ansatte generelt.

Landkreditt Bank og Landkreditt Finans har etablert godtgjørelsesordninger i henhold til forskrift om godtgjørelser i finansinstitusjoner mv. Som overordnet prinsipp skal konsernets praktisering av godtgjørelsesbetingelser totalt sett være konkurransedyktige når det gjelder fastlønn, forsikringsordninger, pensjoner og variabel godtgjørelse. Den variable godtgjørelsen skal balanseres mot selskapets risikoeksponering og kontroll slik at ikke unødig og uønsket risiko tas. Konsernets samlede godtgjørelsesordninger skal være konkurransedyktige, enkle og forutsigbare for å bidra til en god prestasjonskultur. Godtgjørelsesordningene skal være i samsvar med konsernets overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser. Opptjent variabel godtgjørelse i 2017 utgjør 2.236 (2.411).

STYRET I LANDKREDITT BANK AS	STYREHONORAR OG ANDRE YTELSER ¹	LØNN	UTBETALT BONUS 2017 ³	ANDRE SKATTEPLIKTIGE YTELSER ³	PERIODISERT PENSJONS- KOSTNAD ²	SAMLET GODTGJØRELSE 2017	LÅN
Inge Støve, leder	300	0	0	0	0	300	0
Eli Reistad, nestleder	84	0	0	0	0	84	1 115
Elin Schanche	138	0	0	0	0	138	902
Knut A Nordmo	84	0	0	0	0	84	0
Øyvind Hestnes, ansattevalgt	84	712	31	40	50	917	5 538
Ingrid Fjeldstad Luke, ansatte	71	568	30	5	39	713	2 349
Oddveig Cikling-Bjørnå, vara	16	0	0	0	0	16	912
Maraianne Rudlang, ansatte vara	12	683	34	33	50	812	2 979
Jørgen Østby, ansatte vara	12	623	37	28	42	742	3 452

¹⁾ Styregodtgjørelse fastsettes av ordinær generalforsamling for ett år.

²⁾ Alle ansatte har innskuddsbasert pensjon.

³⁾ Annen godtgjørelse fra Landkreditt Bank.

⁴⁾ De ansattes styremedlemmer har utlånsbetingelser som for ansatte generelt. Øvrige styremedlemmer har lån til ordinære utlånsbetingelser og er ikke omfattet av personallåneordningen.

Ordinær pensjonsalder for konsernsjef følger aldersgrensen i den kollektive tjenstepensjonsordningen slik denne er til enhver tid. Det er gjensidig mulighet for fratredelse fra 62 år. Slutter konsernsjef i stillingen vil det på gitte vilkår kunne utløses etterlønn i 6 måneder, regnet fra utløpet av oppsigelsesfristen.

Pantesikret utlån til ansatte i konsernet ytet av morbanken pr 31.12.2017 utgjør 238.283 (pantesikret utlån til ansatte i morbanken utgjør 209.729). Skattepliktig rentefordel knyttet til rentesubsidiering av lån til ansatte i Landkreditt Bank utgjør 1.201.

STYRET I LANDKREDITT BOLIGKREDITT AS	STYREHONORAR OG ANDRE YTELSER ¹	LØNN ²	UTBETALT BONUS 2017	ANDRE SKATTEPLIKTIGE YTELSER ³	PERIODISERT PENSJONS- KOSTNAD ⁴	SAMLET GODTGJØRELSE 2017	LÅN ⁵
Ole Laurits Lønnum, leder	0	2 476	0	330	639	3 445	5 878
Emil Inversini, nestleder	0	1 472	69	24	164	1 729	2 031
Aase Lømo	12	0	0	0	0	12	1 848
Lars Johannessen	0	972	63	21	114	1 170	1 172

1) Styregodtgjørelse fastsettes av ordinær generalforsamling for ett år.

2) Lønn fra Landkreditt Bank.

3) Annen godtgjørelse utbetalt fra Landkreditt Bank.

4) Pensjonsordning i Landkreditt Bank.

5) Styremedlemmer som er ansatte i Landkreditt Bank har lån i Landkreditt Bank til utlånsbetingelser for ansatte generelt.

Øvrige styremedlemmer har lån til ordinære markedsbetingelser.

STYRET I LANDKREDITT BOLIGKREDITT AS	STYREHONORAR OG ANDRE YTELSER ¹	LØNN ²	UTBETALT BONUS 2017	ANDRE SKATTEPLIKTIGE YTELSER ³	PERIODISERT PENSJONS- KOSTNAD ⁴	SAMLET GODTGJØRELSE 2017	LÅN ⁵
Ole Laurits Lønnum, leder	0	0	0	0	0	0	0
Terje Johansen, nestleder	25	0	0	0	0	25	0
Åge Gyland	36	0	0	0	0	36	4 221
Frode Morten Dahl	25	0	0	0	0	25	0
Jon Martin Østby	0	0	0	0	0	0	0

REVISJONSKOSTNADER	KONSERNET		MORBANKEN	
	2017	2016	2017	2016
Revisjonshonorar	1 093	900	708	564
Andre tjenester utenfor revisjonen	84	0	84	28
Andre attestasjoner	0	68	0	0
Skatt, rådgivning	134	82	92	61

Alle beløp er inklusive merverdiavgift.

NOTE 16 AKSJER OG OBLIGASJONER VURDERT TIL VIRKELIG VERDI

KONSERN	31.12.2017	31.12.2016
Sertifikater og obligasjoner utstedt av stater	354 199	169 590
Fond med obligasjoner garantert av stater	95 390	74 877
Obligasjoner med fortrinnsrett	1 421 216	1 002 145
Fondsobligasjoner og ansvarlige lån utstedt av andre	98 719	17 986
Rentefond	345 187	370 781
Aksjefond	55 322	53 958
Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	3 599	3 599
Sum aksjer og obligasjoner vurdert til virkelig verdi	2 373 632	1 692 936

Pr 31.12.2017 utgjør effektiv rente på investeringer i rentebærende verdipapirer 1,43 prosent (1,99 prosent pr. 31.12.2016). Effektiv rente er beregnet ved å ta nominell rente på investeringene korrigert for periodisering av over/-underkurs. Gjennomsnittlig tid til renteregulering er 78 dager.

	RISIKO-KATEGORI	ANSKAFFELSESKOST	BOKFØRT VERDI	ANDEL BØRSNOTERT	VIRKELIG VERDI
Sertifikater og obligasjoner utstedt av stater	0 %	354 198	354 199	100 %	354 199
Fond med obligasjoner garantert av stater	0 %	96 784	95 390	n.a.	95 390
Obligasjoner med fortrinnsrett	10 %	1 412 961	1 421 216	100 %	1 421 216
Fondsoblig. og ansv. lån utstedt av andre	100 %	97 315	98 719	100 %	98 719

NETTO INNTEKT PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER VURDERT TIL VIRKELIG VERDI	2017	2016
Netto verdiendring og gevinst/-tap på rentebærende verdipapirer	17 197	20 267
Netto verdiendring og gevinst/-tap på aksjer og aksjefond	7 290	7 520
Netto gevinst/-tap på valuta	-7	8
Sum netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi	24 481	27 794

Se note 2.11 vedrørende prinsipper for verdivurdering

MORBANK	31.12.2017	31.12.2016
Sertifikater og obligasjoner utstedt av stater	329 289	149 655
Fond med obligasjoner garantert av stater	95 390	74 877
Obligasjoner utstedt av andre inkl. fondsobligasjoner	373 064	218 592
Obligasjoner med fortrinnsrett	1 692 090	1 000 298
Rentefond	345 187	370 781
Aksjefond	55 322	53 958
Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	3 599	3 599
Sum aksjer og obligasjoner vurdert til virkelig verdi	2 893 941	1 871 761

Pr 31.12.2017 utgjør effektiv rente på investeringer i rentebærende verdipapirer 1,17 prosent (1,97 prosent pr. 31.12.2016). Effektiv rente er beregnet ved å ta nominell rente på investeringene korrigert for periodisering av over/-underkurs. Gjennomsnittlig tid til renteregulering er 76 dager.

	RISIKO-KATEGORI	ANSKAFFESES-KOST	BOKFØRT VERDI	ANDEL BØRSNOTERT	VIRKELIG VERDI
Sertifikater og obligasjoner utstedt av stater	0 %	329 267	329 289	100 %	329 289
Fond med obligasjoner garantert av stater	0 %	96 784	95 390	n.a.	95 390
Obligasjoner med fortrinnsrett	10 %	1 684 326	1 692 090	100 %	1 692 090
Obligasjoner utstedt av andre	20 %	272 539	274 345	100 %	274 345
Fondsobl. og ansvarlige lån utstedt av andre	100 %	97 315	98 719	100 %	98 719

NETTO INNTEKT PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER VURDERT TIL VIRKELIG VERDI	2017	2016
Netto verdiendring og gevinst/-tap på rentebærende verdipapirer	17 105	20 482
Netto verdiendring og gevinst/-tap på aksjer	7 290	7 520
Netto gevinst/-tap på valuta	-7	8
Sum netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi	24 388	28 009

Se note 2.11 vedrørende prinsipper for verdivurdering.

NOTE 17 AKSJER OG ANDELER

KONSERN

PR. 31.12.2017 AKSJER TILGJ. FOR SALG	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFESES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2017	MARKEDSVERDI 31.12.2017	AVKASTNING 2017	BØRS- NOTERT
BankAxept AS	883 982 282	125	125	125	0	Nei
Landbrukets Dataflyt SA	913 294 394	320	320	320	0	Nei
Bankenes ID-tjeneste AS	988 477 052	13	13	13	0	Nei
VISA Norge FLI	986 593 047	0	3 140	3 140	0	Nei
		458	3 599	3 599	0	

PR. 31.12.2016 AKSJER TILGJ. FOR SALG	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFESES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2016	MARKEDSVERDI 31.12.2016	AVKASTNING 2016	BØRS- NOTERT
BankAxept AS	883 982 282	125	125	125	0	Nei
Landbrukets Dataflyt SA	913 294 394	320	320	320	0	Nei
Bankenes ID-tjeneste AS	988 477 052	13	13	13	0	Nei
VISA Norge FLI	986 593 047	0	3 140	3 140	469	Nei
		458	3 599	3 599	469	

AKSJER TIL VIRKELIG VERDI	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFESES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2016	MARKEDSVERDI 31.12.2016	AVKASTNING 2016	BØRSNOTERT
Visa inc.	n/a	99	405	405	-27	Ja

MORBANK

Pr 31.12.2017 har Landkreditt Bank AS følgende datterselskaper:

	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFESES- KOST	ANTALL AKSJER	RESULTAT	EGENKAPITAL
Landkreditt Finans AS (62,22 %)	991 809 880	77 156	62 222 223	27 453	248 526
Landkreditt Boligkreditt AS (100 %)	996 225 127	200 150	200 000	18 549	302 686

Ikke-kontrollerende eierinteressers andel av konsernets resultat og egenkapital tilsvarer deres eierandel på 38%. Landkreditt Finans AS har hovedkontor i Ålesund. Landkreditt Boligkreditt AS er samlokalisert med Landkreditt Bank AS. Eierandel er lik stemmeandel.

PER 31.12.2017 AKSJER OG ANDELER TILGJENGELIG FOR SALG	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFELSES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2017	MARKEDSVERDI 31.12.2017	AVKASTNING 2017	BØRS- NOTERT
BankAxept AS	883 982 282	125	125	125	0	Nei
Landbrukets Dataflyt SA	913 294 394	320	320	320	0	Nei
Bankenes ID-tjeneste AS	988 477 052	13	13	13	0	Nei
VISA Norge FLI	986 593 047	0	3 140	3 140	0	Nei
		458	3 598	3 598	0	

PER 31.12.2016 AKSJER TILGJENGELIG FOR SALG	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFELSES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2016	MARKEDSVERDI 31.12.2016	AVKASTNING 2016	BØRS- NOTERT
BankAxept AS	883 982 282	125	125	125	0	Nei
Landbrukets Dataflyt SA	913 294 394	320	320	320	0	Nei
Bankenes ID-tjeneste AS	988 477 052	13	13	13	0	Nei
VISA Norge FLI	986 593 047	0	3 140	3 140	469	Nei
		458	3 599	3 599	469	

AKSJER TIL VIRKELIG VERDI	ORGANISASJONS NUMMER	ANSKAFFELSES- KOST	BOKFØRT VERDI 31.12.2016	MARKEDSVERDI 31.12.2016	AVKASTNING 31.12.16	BØRS- NOTERT
Visa inc.	n/a	99	405	405	-27	Ja

ANDELER I AKSJEFOND	BOKFØRT VERDI 31.12.2017	MARKEDSVERDI 31.12.2017	AVKASTNING 2017	BOKFØRT VERDI 31.12.2016	MARKEDSVERDI 31.12.2016	AVKAST- NING 2016
Landkreditt Kina	0	0	0	0	0	788
Landkreditt Utbytte	55 322	55 322	9 402	53 958	53 958	8 156
Sum andeler i aksjefond	55 322	55 322	9 402	53 958	53 958	8 944

NOTE 18 VARIGE DRIFTSMIDLER

	KONSERN			MORBANK		
	IMMATERIELLE EIENDELER	ANLEGG- MIDLER	EIENDOM	IMMATERIELLE EIENDELER	ANLEGG- MIDLER	EIENDOM
Anskaffelseskost 01.01.2017	121 480	30 486	178	119 041	29 475	178
+ Tilgang dette år	10 820	7 311	0	9 494	7 310	0
- Avgang dette år	0	39	0	0	39	0
Anskaffelseskost 31.12.2017	132 300	37 757	178	128 535	36 745	178
Akk. ordinære avskrivninger 01.01.2017	83 586	18 832	30	81 145	18 018	30
+ Årets avskrivninger	9 593	2 401	9	9 559	2 330	9
Akk. ordinære avskrivninger 31.12.2017	93 179	21 233	39	90 704	20 348	39
Bokført verdi 31.12.2017	39 122	16 524	139	37 831	16 397	139
Avskrivningssatser:	0-33 %	10-33 %	0 %	0-33 %	10-33 %	0-5 %

Immaterielle eiendeler består av EDB-lisenser og programvare.

INVESTINGER I OG SALG AV ANLEGGSMIDLER	KONSERN		MORBANK	
	INVESTINGER	SALG	INVESTINGER	SALG
2013	4 598	0	4 552	0
2014	430	2 407	430	2 407
2015	11 392	0	11 392	0
2016	12 958	0	12 740	0
2017	18 130	0	16 805	0

NOTE 19 LEIEFINANSIERING

FINANSIELL LEASING

BRUTTOINVESTERING I LEIEAVTALER	31.12.2017	31.12.2016
Forfaller innen 1 år	326 281	301 600
Forfaller 1–5 år	760 614	744 384
Forfaller senere enn 5 år	84 528	37 365
Total bruttoinvestering i leieavtaler	1 171 422	1 083 350
NETTOINVESTERING I LEIEAVTALER	31.12.2017	31.12.2016
Forfaller innen 1 år	285 555	263 636
Forfaller 1–5 år	699 663	685 260
Forfaller senere enn 5 år	80 700	35 806
Total nettoinvestering i leieavtaler	1 065 918	984 702
Ikke opptjent finansinntekt	105 504	98 648

Nåverdien av leiebetalinger og ikke garantert restverdi (bruttoinvestering) regnskapsføres som kundefordringer. Differansen mellom nominelle leiebetalinger og ikke garantert restverdi og nåverdien av disse beløpene defineres som ikke opptjent finansinntekt, - klassifisert som renteinntekter i resultatregnskapet. Leieinntekter regnskapsføres på en slik måte at forrentningen av nettoinvesteringen i leieavtalen er konstant for hver periode i leieperioden.

NOTE 20 GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER

KONSERN	31.12.2017		31.12.2016	
	BOKFØRT VERDI	PÅLYDENDE	BOKFØRT VERDI	PÅLYDENDE
Innlån vurdert til amortisert kost	7 272 233	7 259 500	6 021 046	6 008 500
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	7 272 233	7 259 500	6 021 046	6 008 500

SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER BOKFØRT TIL AMORTISERT KOST

VERDIPAPIRNR.	FRA DATO	TIL DATO	LÅNETYPE	GJELDENE RENTESATS	NESTE RENTE- REGULERING	UTESTÅENDE 31.12.2017	EGEN- BEHOLD.	NETTO UTEST. 31.12.2017
NO0010735319	13.05.2015	13.02.2018	Uten avdrag	1,55 %	n.a.	150 000	107 500	42 500
NO0010759517	16.03.2016	16.03.2018	Uten avdrag	1,43 %	n.a.	300 000	275 000	25 000
NO0010684228	26.06.2013	26.06.2018	Uten avdrag	3,33 %	n.a.	200 000	0	200 000
NO0010760713	08.04.2016	26.09.2018	Uten avdrag	1,65 %	26.03.2018	350 000	99 000	251 000
NO0010695117	26.11.2013	26.11.2018	Uten avdrag	1,69 %	26.02.2018	300 000	124 000	176 000
NO0010767239	14.06.2016	14.12.2018	Uten avdrag	2,05 %	14.03.2018	100 000	0	100 000
NO0010746449	25.09.2015	20.02.2019	Uten avdrag	1,96 %	20.02.2018	200 000	0	200 000
NO0010708498	27.03.2014	27.03.2019	Uten avdrag	1,45 %	27.03.2018	300 000	0	300 000
NO0010764004	29.04.2016	29.04.2019	Uten avdrag	1,75 %	29.01.2018	200 000	0	200 000
NO0010747249	15.10.2015	20.08.2019	Uten avdrag	1,60 %	20.02.2018	400 000	45 000	355 000
NO0010774938	21.09.2016	21.10.2019	Uten avdrag	2,07 %	22.01.2018	150 000	50 000	100 000
NO0010722192	24.10.2014	24.10.2019	Uten avdrag	1,39 %	24.01.2018	300 000	0	300 000
NO0010703663	25.02.2014	25.02.2020	Uten avdrag	1,35 %	26.02.2018	300 000	0	300 000
NO0010782576	24.01.2017	24.03.2020	Uten avdrag	1,98 %	26.03.2018	170 000	40 000	130 000
NO0010763485	22.04.2016	22.04.2020	Uten avdrag	1,63 %	22.01.2018	400 000	0	400 000
NO0010742422	30.07.2015	30.07.2020	Uten avdrag	1,49 %	30.01.2018	300 000	0	300 000
NO0010798036	21.06.2017	21.09.2020	Uten avdrag	1,71 %	21.03.2018	150 000	75 000	75 000
NO0010743206	13.08.2015	13.11.2020	Uten avdrag	1,28 %	13.02.2018	330 000	0	330 000
NO0010764483	12.05.2016	12.02.2021	Uten avdrag	1,93 %	12.02.2018	400 000	0	400 000
NO0010710825	21.05.2014	20.05.2021	Uten avdrag	1,36 %	20.02.2018	300 000	0	300 000
NO0010767692	17.06.2016	17.09.2021	Uten avdrag	1,69 %	19.03.2018	325 000	0	325 000
NO0010773781	12.09.2016	12.10.2021	Uten avdrag	1,61 %	12.01.2018	400 000	0	400 000
NO0010797384	15.06.2017	15.02.2022	Uten avdrag	1,34 %	15.02.2018	400 000	0	400 000
NO0010790835	07.04.2017	07.04.2022	Uten avdrag	1,47 %	08.01.2018	400 000	0	400 000
NO0010805328	12.09.2017	12.09.2022	Uten avdrag	1,33 %	12.03.2018	400 000	0	400 000
NO0010811367	24.11.2017	24.11.2022	Uten avdrag	1,45 %	26.02.2018	350 000	0	350 000
NO0010793581	22.05.2017	22.05.2023	Uten avdrag	1,46 %	22.02.2018	500 000	0	500 000
Sum						8 075 000	815 500	7 259 500

	31.12.2017	31.12.2016
Markedsverdi av innlån vurdert til amortisert kost	7 294 646	6 024 167

Pr. 31.12.2017 er den gjennomsnittlige effektive rente på obligasjonslånene 1,16 prosent (1,73 prosent 31.12.2016). Effektiv rente på obligasjonsgjelden er beregnet ved å omgjøre hvert innlån til årlig effektiv rente og deretter vekte hvert innlån med størrelsen på lånet.

FORFALLSSTRUKTUR GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER	31.12.2017	31.12.2016
Gjeld som forfaller til betaling mer enn fem år etter regnskapsavslutning	500 000	0
Gjeld som har kortere løpetid	6 759 500	6 008 500
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	7 259 500	6 008 500

MORBANK	31.12.2017		31.12.2016	
	BOKFØRT VERDI	PÅLYDENDE	BOKFØRT VERDI	PÅLYDENDE
Innlån vurdert til virkelig verdi	0	0	0	0
Innlån vurdert til amortisert kost	3 987 681	3 977 000	3 131 367	3 134 000
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 987 681	3 977 000	3 131 367	3 134 000

SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER BOKFØRT TIL AMORTISERT KOST

VERDIPAPIRNR.	FRA DATO	TIL DATO	LÅNETYPE	GJELDENE RENTESATS	NESTE RENTE- REGULERING	UTESTÅENDE 31.12.2017	EGEN BEHOLD.	NETTO UTEST. 31.12.2017
NO0010684228	26.06.2013	26.06.2018	Uten avdrag	3,33 %	n.a.	200 000	0	200 000
NO0010760713	08.04.2016	26.09.2018	Uten avdrag	1,65 %	26.03.2018	350 000	99 000	251 000
NO0010695117	26.11.2013	26.11.2018	Uten avdrag	1,69 %	26.02.2018	300 000	124 000	176 000
NO0010746449	25.09.2015	20.02.2019	Uten avdrag	1,96 %	20.02.2018	200 000	0	200 000
NO0010708498	27.03.2014	27.03.2019	Uten avdrag	1,45 %	27.03.2018	300 000	0	300 000
NO0010764004	29.04.2016	29.04.2019	Uten avdrag	1,75 %	29.01.2018	200 000	0	200 000
NO0010722192	24.10.2014	24.10.2019	Uten avdrag	1,39 %	24.01.2018	300 000	0	300 000
NO0010742422	30.07.2015	30.07.2020	Uten avdrag	1,49 %	30.01.2018	300 000	0	300 000
NO0010764483	12.05.2016	12.02.2021	Uten avdrag	1,93 %	12.02.2018	400 000	0	400 000
NO0010773781	12.09.2016	12.10.2021	Uten avdrag	1,61 %	12.01.2018	400 000	0	400 000
NO0010790835	07.04.2017	07.04.2022	Uten avdrag	1,47 %	08.01.2018	400 000	0	400 000
NO0010811367	24.11.2017	24.11.2022	Uten avdrag	1,45 %	26.02.2018	350 000	0	350 000
NO0010793581	22.05.2017	22.05.2023	Uten avdrag	1,46 %	22.02.2018	500 000	0	500 000
Sum						4 200 000	223 000	3 977 000

	31.12.2017	31.12.2016
Markedsverdi av innlån vurdert til amortisert kost	4 001 327	3 148 463

Pr. 31.12.2017 er den gjennomsnittlige effektive rente på obligasjonslånene 1,18 prosent (1,71 prosent 31.12.2016). Effektiv rente på obligasjonsgjelden er beregnet ved å omgjøre hvert innlån til årlig effektiv rente og deretter vekte hvert innlån med størrelsen på lånet.

FORFALLSSTRUKTUR GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER	31.12.2017	31.12.2016
Gjeld som forfaller til betaling mer enn fem år etter regnskapsavslutning	500 000	0
Gjeld som har kortere løpetid	3 477 000	3 134 000
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 977 000	3 134 000

NOTE 21 ANSVARLIG LÅNEKAPITAL OG FONDSOBLIGASJONER

I konsernet er det kun Landkreditt Bank som har tatt opp ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner.

	31.12.2017		31.12.2016	
	PÅLYDENDE	BOKFØRT VERDI	PÅLYDENDE	BOKFØRT VERDI
Ansvarlig lånekapital	175 129	175 000	175 077	175 000
Fondsobligasjoner	199 150	200 000	149 250	150 000
Sum	374 279	375 000	324 326	325 000

TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

VERDIPAPIRNR.	FRA DATO	TIL DATO	LÅNE-TYPE	GJELDENE RENTESATS	NESTE RENTE-REGULERING	UTESTÅENDE 31.12.2017	EGEN-BEHOLD.	NETTO UTEST. 31.12.2017	CALL DATO
NO0010684301	27.06.2013	27.06.2023	Uten avdrag	2,73 %	27.03.2018	100 000	0	100 000	27.06.2018
NO0010712417	27.05.2014	27.05.2024	Uten avdrag	2,40 %	27.02.2018	75 000	0	75 000	27.05.2019
Sum						175 000	0	175 000	

EVIGVARENDE FONDSOBLIGASJONER

VERDIPAPIRNR.	FRA DATO	TIL DATO	LÅNE-TYPE	GJELDENE RENTESATS	NESTE RENTE-REGULERING	UTESTÅENDE 31.12.2017	EGEN-BEHOLD.	NETTO UTEST. 31.12.2017	CALL-DATO
NO0010680366	12.06.2013	Evigvarende	Uten avdrag	5,00 %	12.03.2018	150 000	0	150 000	12.06.2018
NO0010789860	05.04.2017	Evigvarende	Uten avdrag	4,20 %	05.01.2018	50 000	0	50 000	05.04.2022
Sum						200 000	0	200 000	

	31.12.2017	31.12.2016
Markedsverdi av ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner vurdert til amortisert kost	377 659	325 753

Kontantstrøm gjeld stiftet ved utstedelse av ansvarlig lån og fondsobligasjoner

KONSERN NOMINELLE VERDIER	31.12.2017	EMITTERT	FORFALT/INNLOST	31.12.2016
Ordinær ansvarlig lånekapital	175 000	0	0	175 000
Fondsobligasjoner	200 000	50 000	0	150 000
Sum tilleggskapital	375 000	50 000	0	325 000

I konsernet er det kun Landkreditt Bank som har utstedt ansvarlig lån og fondsobligasjoner.

NOTE 22 PENSJONSFORPLIKTELSE

KONSERN

Konsernets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon. I konsernet er det kun Landkreditt Bank som har ytelsesbasert pensjonsordning.

Landkreditt Finans AS har innskuddsbasert pensjonsordning. I tillegg har Landkreditt Bank og Landkreditt Finans AFP-ordning som foreløpig regnskapsføres som en innskuddsbasert ordning. Kostnaden for denne i 2017 utgjør 1.285 (1.249 i 2016). Totalt kostnadsført på innskuddsbaserte pensjonsordninger i 2017 utgjør 6.382 (7.061 i 2016).

Ytelsespensjonsordningen i Landkreditt Bank ble lukket 31.12.2015. Ansatte under 52 år er overført til en innskuddsbasert ordning, med eventuell kompensasjon.

FORSIKREDE FONDSBASERTE FORPLIKTELSE

Pensjonsordningen behandles regnskapsmessig i henhold til IAS 19 Ansatteytelser. I henhold til denne regnskapsstandarden behandles selskapets pensjonsordning som en ytelsesplan. Landkreditt Bank AS har kollektiv pensjonsordning for sine ansatte i livsforsikringsselskap. Denne omfatter i alt 21 aktive og 17 pensjonister. Ordningen gir rett til definerte fremtidige ytel-

ser. Ytelsene er i hovedsak avhengig av opptjeningsår, lønnsnivå og størrelsen på ytelsen fra Folketrygden. Ved beregning av størrelse på opptjent pensjon er lineært prinsipp benyttet. Årlig alderspensjon fra pensjonsordningen utgjør differansen mellom 66 prosent av pensjonsgrunnlaget og en antatt alderspensjon fra Folketrygden.

USIKREDE IKKE FONDSBASERTE FORPLIKTELSE

Gjeldende AFP-ordning behandles foreløpig regnskapsmessig som en innskuddsordning. Innbetalinger til denne er i 2016 og 2017 ført mot resultat.

For konsernsjef er det avtalt pensjon over drift. Pensjonsalder følger aldersgrensen i den kollektive pensjonsordningen med

gjensidig mulighet for fratredelse fra 62 år. Avtalen sikrer en total pensjonsutbetaling på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. For økonomidirektør og direktør risikostyring er det avtalt pensjon over drift med mulighet for fratredelse ved henholdsvis 65 og 64 år.

Arbeidsgiveravgift avsettes sammen med øvrige pensjonsforpliktelser.

Konsernet benytter tilnærmet Norsk Regnskapsstiftelses forutsetninger i sine beregninger.

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER	FORSIKRET ORDNING	
	2017	2016
Diskonteringsrente	2,26 %	2,51 %
Årlig lønnsvekst	3,10 %	2,40 %
Regulering av pensjoner under utbetaling	0,50 %	0,50 %
Regulering av Folketrygdens grunnbeløp	3,10 %	3,00 %
Renteberegning på fondsmidler	2,26 %	2,51 %
Gjennomsnittlig arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %

	2017	2016
Påløpt pensjonsforpliktelse ved periodens begynnelse	46 515	44 786
Årets pensjonsopptjening, Service Cost	2 959	3 130
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsene	1 148	1 094
Planendring	0	0
Aktuarielt tap (gevinst)	1 454	3 041
Oppgjør	0	-3 471
Arbeidsgiveravgift av innbetaling pensjonsmidler	-61	-537
Pensjonsutbetalinger	-1 715	-1 527
Påløpt pensjonsforpliktelse ved periodens slutt	50 300	46 515

BEVEGELSER PENSJONSMIDLER		
Pensjonsmidler ved periodens begynnelse	55 300	50 726
Renteberegning på pensjonsmidlene	1 412	1 345
Aktuarielt (tap) gevinst	-5 533	3 715
Betalte kostnader	-24	-403
Innbetalinger	151	4 029
Arbeidsgiveravgift av innbetalte pensjonsmidler	-61	-537
Pensjonsutbetalinger	-1 373	-1 207
Oppgjør	0	-2 367
Pensjonsmidler ved periodens slutt	49 873	55 300

AVSTEMMING – BALANSEFØRT PENSJONSFORPLIKTELSE

Balanseført pensjonsforpliktelse ved periodens begynnelse	-8 784	-5 940
Resultatført pensjonskostnad	2 718	2 178
Aktuarielt tap/(gevinst) ført mot egenkapital	6 988	-603
Innbetalinger inklusive arbeidsgiveravgift	-151	-4 029
Utbetalt pensjon over drift inklusive arbeidsgiveravgift	-343	-319
Balanseført pensjonsforpliktelse inkl arbeidsgiveravgift *)	428	-8 712
*) Inkludert arbeidsgiveravgift med	810	681

PERIODENS PENSJONSKOSTNADER INKLUSIVE ARBEIDSGIVERAVGIFT

Årets pensjonsopptjening, Service Cost	2 548	3 130
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsene	1 148	1 094
Renteberegning på pensjonsmidlene	-1 412	-1 345
Overgangsordning AFP	0	0
Avslutning avtale	0	0
Administrasjonskostnader	24	403
Oppgjør	0	-1 104
Resultatført pensjonskostnad	2 307	2 178

FORUTSETNINGER

	31.12.2017	31.12.2016
Amortiseringsfaktor (forventet gjenstående tjenestetid)	7,45	7,49
Gjennomsnittlig arbeidsgiveravgiftsfaktor	14,10	14,10

DEMOGRAFISKE DATA

Antall yrkesaktive	21	24
Gjennomsnittsalder – yrkesaktive	58	58
Sum lønn	16 549	17 651
Gjennomsnittlig lønn	788	735
Antall pensjonister	17	16

Landkreditt Bank og Landkreditt Finans har plikt til å etablere en pensjonsordning. Dette er etablert og i samsvar med kravene i loven.

SAMMENSETNING PENSJONSMIDLER:

	2017	2016
Aksjer (13 %)	6 483	7 189
Obligasjoner (69 %)	34 412	38 710
Eiendom (17 %)	8 478	9 401
Annet (1 %)	499	0

Pensjonsmidlene er i ubetydelig grad investert i obligasjoner utstedt av selskaper i Landkreditt Bankkonsernet. Avkastning på pensjonsmidlene var 3,8 prosent i 2016. Faktisk avkastning på pensjonsmidlene i 2017 foreligger mai 2018. Estimert avkastning på pensjonsmidlene i 2017 utgjør 4,5 prosent. Forventet gjennomsnittlig durasjon på pensjonsforpliktelsen er 15,0 år.

ENDRINGER I OBLIGASJONSRENTENE

En reduksjon i obligasjonsrentene vil øke forpliktelsene i pensjonsordningene. Dette vil bli delvis utlignet ved en økning i avkastningen på obligasjonsinvesteringene.

INFLASJONSRIKIGO:

Pensjonsordningens forpliktelse har inflasjonsrisiko.

FORVENTET LEVETID

Utbetalingsforpliktelsen gjelder for det resterende livsløpet til deltakerne i ordningen. En økning i forventet levetid vil lede til en øking i ordningens forpliktelser.

Forventet forfallstidspunkt på pensjonsordningene (nominelle kontantstrømmer):

YTELSESPENSJON	< 1 ÅR	1–2 ÅR	3–5 ÅR	> 5 ÅR
	1 575	3 088	4 426	87 137

Landkreditt Banks mål er å matche de langsiktige investeringene med forpliktelsene ettersom de forfaller. Landkreditt Bank overvåker aktivt hvordan løpetider og den forventede avkastning matcher pensjonsutbetalingene ettersom de forfaller. Investeringene er godt diversifiserte, slik at tap i en enkelt investering ikke vil ha vesentlig påvirkning på ordningens totale pensjonsmidler. Forventet samlet innbetaling til ytelsesplanen i 2018 er 68,5.

NETTO PERIODISERT PENSJONSKOSTNAD 2017	FORSIKRET ORDNING	USIKREDE ORDNINGER
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	1 846	388
Arbeidsgiveravgift av årets opptjening	260	54
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsene	1 004	144
Renteberegning på pensjonsmidlene	-1 412	0
Resultatført netto forpliktelse ved oppgjør	0	0
Administrasjonskostnader	24	0
Netto pensjonskostnad	1 721	586

AVSTEMMING AV PENSJONSORDNINGENS FINANSIERTE STATUS MOT BELØP I BALANSEN

	31.12.2017 FORSIKRET ORDNING	31.12.2017 UFORSIKREDE ORDNINGER	31.12.2016 FORSIKRET ORDNING	31.12.2016 UFORSIKREDE ORDNINGER
Pensjonsforpliktelser (brutto)	-42 565	-7 735	-40 594	-5 922
Pensjonsmidler (markedsverdi)	49 873	0	55 228	0
Ikke resultatførte estimatendringer og avvik	0	0	0	0
Netto pensjonsmidler (-forpliktelser)	7 307	-7 735	14 634	-5 922

UTVIKLINGEN DE SISTE FEM ÅR I DEN YTELSESBASERTE PENSJONSORDNINGEN

	2017	2016	2015	2014	2013
Nåverdi pensjonsforpliktelse 31.12	50 300	46 588	44 879	65 089	50 591
Pensjonsmidler 31.12	49 873	55 300	50 726	60 216	56 763
Overskudd/ underskudd	428	-8 712	-5 847	4 872	-6 172

Pr. 31.12.2017 er estimatavviket innregnet over totalresultatet. For konsernet og morbanken betyr det at pensjonsforpliktelsen ble økt med 6.988 og egenkapitalen reduseres med 5.241 etter skatt.

SENSITIVITESANALYSE LANDKREDITT BANK 2017 BASERT PÅ FØLGENDE FORUTSETNINGER:

Diskonteringsrente +/- 0,5 %
Lønnsregulering +/- 0,5 %
Pensjonsregulering +/- 0,25 %

	SIKRET ORDNING	USIKRET ORDNING
Brutto opptjent pensjonsforpliktelse 31.12.2017	42 565	6 925
Årets pensjonsopptjening pr 31.12.2017	1 888	1 066

ENDRING I 1.000 HVIS FORUTSETNINGER ENDRES +/- 0,5 PROSENT

ESTIMERT PENSJONSFORPLIKTELSE	SIKRET ORDNING		USIKRET ORDNING	
	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT
Diskonteringsrente	45 802	39 651	7 740	6 407
Lønnsregulering	41 458	43 743	6 527	7 570
Pensjonsregulering	41 058	44 186	6 770	7 302

ÅRETS PENSJONSOPPTJENING	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT
Diskonteringsrente	2 072	1 725	1 199	951
Lønnsregulering	1 787	1 999	971	1 171
Pensjonsregulering	1 797	1 987	1 011	1 126

PROSENTVIS ENDRING HVIS FORUTSETNINGER ENDRES +/- 0,5 PROSENT

ESTIMERT PENSJONSFORPLIKTELSE	SIKRET ORDNING		USIKRET ORDNING	
	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT
Diskonteringsrente	7,6	-6,8	11,8	-7,5
Lønnsregulering	-2,6	2,8	-5,8	9,3
Pensjonsregulering	-3,5	3,8	-2,2	5,4

ÅRETS PENSJONSOPPTJENING	SIKRET ORDNING		USIKRET ORDNING	
	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT	- 0,5 PROSENT	+ 0,5 PROSENT
Diskonteringsrente	9,7	-8,7	12,4	-10,8
Lønnsregulering	-5,4	5,8	-9,0	9,8
Pensjonsregulering	-4,8	5,2	-5,2	5,6

NOTE 23 SKATTEKOSTNAD

KONSERN

ÅRETS SKATTEKOSTNAD	2017	2016
Resultat før skatt	226 624	212 895
Permanente resultatforskjeller	-38 360	-11 374
Endring midlertidige forskjeller anleggsmidler	-80 773	131 159
Endring midlertidige forskjeller fordringer	98 573	-111 397
Endring midlertidige forskjeller forskuddsbetalt leasingleie	-26 482	-21 212
Endring midlertidige forskjeller rentepapirer	579	-35 184
Endring midlertidige forskjeller regnskapsmessige avsetninger	1 620	0
Endring midlertidige forskjeller pensjoner	10 127	-2 845
Korrigerings av endring midlertidige forskjeller tidligere år	0	3 632
Årets skattegrunnlag av ordinær drift	191 908	165 674
Endring i forskjeller som inngår i grunnlag for utsatt skatt	3 644	-39 479
Betalbar skatt av årets skattegrunnlag	47 917	41 419
Korreksjon avsetning tidligere år	251	-1 004
Netto endring utsatt skatt	186	9 702
Netto endring utsatt skatt som følge av endret skattesats	-555	-479
Årets skattekostnad	47 859	49 638
SKATTEKOSTNAD PÅ TOTALRESULTATET		
Årets skattekostnad i årsresultatet	47 859	49 638
Utsatt skatt på estimatavvik	-1 747	169
Sum skattekostnad i totalresultat	46 112	49 807

**BEREGNING AV UTSATT SKATT
MIDLERTIDIGE FORSKJELLER KNYTTET TIL:**

	2017	2016
Pensjonsforpliktelser	-500	8 712
Sertifikater og obligasjoner	12 238	12 817
Regnskapsmessige avsetninger	-1 620	0
Fordringer	1 095 427	1 014 106
Forskuddsbetalt leasingleie	258 222	231 740
Anleggsmidler	-1 282 371	-1 183 249
Netto negative midlertidige forskjeller	81 397	84 126
Utsatt skatt/ skattefordel 23 % og 25 %	19 238	20 552

AVSTEMMING AV SKATTEKOSTNAD

	2017	2016
Resultat før skatt	226 624	212 895
Skatt beregnet med konsernets vektete gjennomsnittlige skattesats	56 656	53 224
-Ikke skattepliktig inntekt	-10 776	-12 416
-Skattemessig ikke fradragsberettigede kostnader	537	10 482
Kalkulert endring i utsatt skatt som følge av endret skattesats	-555	-479
For mye/ lite avsatt tidligere år	251	-1 004
Skattekostnad	46 112	49 807

MORBANK
ÅRETS SKATTEKOSTNAD

	2017	2016
Resultat før skatt	166 604	162 919
Permanente resultatforskjeller	-38 240	-12 543
Endring midlertidige forskjeller anleggsmidler	548	-5 216
Endring midlertidige forskjeller rentepapirer	579	-35 184
Endring midlertidige forskjeller pensjoner	10 127	-2 845
Korrigerings av endring midlertidige forskjeller tidligere år	0	3 632
Årets skattegrunnlag av ordinær drift	139 618	110 763
Endring i forskjeller som inngår i grunnlag for utsatt skatt	-11 254	43 246
Betalbar skatt av årets skattegrunnlag i resultatet	34 904	27 691
Korreksjon avsetning tidligere år	251	-1 004
Netto endring utsatt skatt	-1 067	10 643
Årets skattekostnad i årsresultatet	34 071	37 330

SKATTEKOSTNAD PÅ TOTALRESULTATET

Årets skattekostnad i årsresultatet	34 071	37 330
Utsatt skatt på estimatavvik	-1 747	169
Sum skattekostnad i totalresultat	32 324	37 499

**BEREGNING AV UTSATT SKATT
MIDLERTIDIGE FORSKJELLER KNYTTET TIL**

	2017	2016
Pensjonsforpliktelser	-500	8 712
Sertifikater og obligasjoner	12 238	12 817
Anleggsmidler	14 124	14 672
Netto negative midlertidige forskjeller	25 863	36 201
Utsatt skatt/ skattefordel 25 %	6 466	9 050

BETALBAR SKATT I BALANSEN

	2017	2016
Betalbar skatt i skattekostnaden	34 657	27 691
Skattevirkning av konsernbidrag	-1 521	-1 313
Betalbar skatt i balansen	33 136	26 378

AVSTEMMING AV SKATTEKOSTNAD	2017	2016
Resultat før skatt	166 604	162 919
Skatt beregnet med selskapets vektete gjennomsnittlige skattesats	41 651	40 730
-Ikke skattepliktig inntekt	-10 026	-12 690
-Skattemessig ikke fradragsberettigede kostnader	448	10 464
For mye/ lite avsatt tidligere år	251	-1 004
Skattekostnad	32 324	37 499

NOTE 24 LIKVIDITETSRISIKO OG RENTERISIKO

KONSERN

SPESIFIKASJON AV KONTANTSTRØM FRA GJELDSPOSTER FORDELT ETTER FORFALLSTIDSPUNKT 31.12.2017

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Gjeld til kredittinstitusjoner ¹⁾	15 228	0	0	0	0	0	15 228
Innskudd fra og gjeld til kunder ²⁾	16 330 819	0	0	0	0	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer ³⁾	8 396	86 918	814 313	6 427 704	508 200	0	7 845 531
Ansvarlig lånekapital ³⁾	0	1 143	102 170	76 025	0	0	179 337
Annen gjeld/forpliktelser	63 951	29 245	37 063	0	0	40 156	170 414
Sum gjeld	16 418 394	117 305	953 546	6 503 729	508 200	40 156	24 541 330

¹⁾ Gjeld til kredittinstitusjoner er uten forfall, og dermed plassert i intervallet «Inntil 1 mnd». Renteutbetalinger er ikke tatt med

²⁾ Innskudd fra og gjeld til kunder er uten bindingstid og er derfor plassert i intervallet «inntil 1 mnd». Fremtidige renteutbetalinger er ikke tatt med.

³⁾ Sertifikat- og obligasjonsporteføljen er gruppert etter innløsningsdato, fremtidige renteutgifter er tatt med.

Se note 3.1.3 for prinsippene vedrørende styring av likviditetsrisiko.

SPESIFIKASJON AV HOVEDPOSTER I BALANSEN GRUPPERT ETTER REPRISINGSTIDSPUNKT 31.12.2017

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12. MND	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN PRISREG.	TOTALT
Fordringer på sentralbanker	65 584	0	0	0	0	0	65 584
Utlån/fordringer på kredittinstitusjoner	692 458	0	0	0	0	0	692 458
Utlån til og fordringer på kunder	1 112 158	22 080 789	36 887	63 348	0	0	23 293 182
Sertifikater og obligasjoner	747 045	1 342 757	224 910	0	0	0	2 314 712
Aksjer og andeler	55 321	0	0	3 141	0	458	58 920
Varige driftsmidler	0	0	0	0	0	16 663	16 663
Pensjonsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Immaterielle eiendeler	0	0	0	0	0	39 122	39 122
Forskuddsbet.opptjente ikke mott. inntekter	17 647	0	0	0	0	866	18 513
Sum eiendeler	2 690 214	23 423 546	261 797	66 489	0	57 109	26 499 156
Lån og innskudd fra kredittinst. u. avtalt løpetid	15 228	0	0	0	0	0	15 228
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	16 330 819	0	0	0	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	2 104 251	4 964 992	202 990	0	0	0	7 272 233
Utsatt skatt	0	0	0	0	0	19 238	19 238
Annen gjeld/forpliktelser	73 617	33 347	35 623	0	0	8 589	151 176
Pensjonsforpliktelse	0	0	500	0	0	0	500
Ansvarlig lånekapital	0	175 129	0	0	0	0	175 129
Minoritetsinteresser	0	0	0	0	0	93 893	93 893
Egenkapital	0	199 150	0	0	0	2 41 766	2 440 038
Sum gjeld og egenkapital	2 193 096	21 703 437	239 113	0	0	2 363 509	26 499 156
Ikke balanseførte finansielle derivater	0	0	0	0	0	0	0
Netto renteeksponering	497 118	1 720 109	22 683	66 489	0-2 306 400		0
Netto eksponering i % av forvaltningskapital	2 %	6 %	0 %	0 %	0 %	-9 %	0 %

Renterisiko oppstår når det er forskjeller i rentebindingstid mellom aktive og passivaposter. Konsernet vil ikke kunne gjennomføre renteendringer parallelt for alle balanseposter. Basert på konsernets balanse pr 31.12.2017 gir et parallelt skift i rentekurven på ett prosentpoeng en total renterisiko på 5,00 millioner kroner (0,56 millioner kroner). Resultat etter skatt og egenkapitaleffekten blir 3,75 millioner kroner (0,45 millioner kroner).

SPEKIFIKASJON AV KONTANTSTRØM FRA GJELDSPOSTER FORDELT ETTER FORFALLSTIDSPUNKT 31.12.2016

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Gjeld til kredittinstitusjoner ¹⁾	351	0	0	0	0	0	351
Innskudd fra og gjeld til kunder ²⁾	14 941 829	150 000	0	0	0	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer ³⁾	8 547	104 308	390 898	5 836 197	0	0	6 339 950
Ansvarlig lånekapital	0	1 451	4 727	181 275	0	0	187 453
Annen gjeld/forpliktelser	31 043	70 108	33 169	0	0	44 542	178 862
Sum gjeld	14 981 770	325 868	428 793	6 017 472	0	44 542	21 798 445

SPEKIFIKASJON AV HOVEDPOSTER I BALANSEN GRUPPERT ETTER REPRISINGSTIDSPUNKT 31.12.2016

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Fordringer på sentralbanker	59 818	0	0	0	0	0	59 818
Utlån/fordringer på kredittinstitusjoner	916 209	0	0	0	0	0	916 209
Utlån til og fordringer på kunder	1 108 391	19 827 532	18 994	121 294	0	0	21 076 210
Sertifikater og obligasjoner	900 745	734 634	0	0	0	0	1 635 378
Aksjer og andeler	53 959	0	0	3 141	0	458	57 558
Varige driftsmidler	0	0	0	0	0	11 799	11 799
Pensjonsmidler	0	0	0	0	0	8 712	8 712
Immaterielle eiendeler	0	0	0	0	0	37 896	37 896
Forskuddsbet.opptjente ikke mott. inntekter	1 749	0	0	0	0	2 442	4 191
Sum eiendeler	3 040 871	20 562 165	18 994	124 435	0	61 306	23 807 772
Lån og innskudd fra kredittinst. u. avtalt løpetid	351	0	0	0	0	0	351
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	15 091 829	0	0	0	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1 889 826	3 927 816	3 404	200 000	0	0	6 021 046
Utsatt skatt	0	0	0	0	0	20 552	20 552
Annen gjeld/forpliktelser	20 518	70 108	33 169	0	0	34 515	158 310
Ansvarlig lånekapital	0	175 077	0	0	0	0	175 077
Minoritetsinteresser	0	0	0	0	0	98 152	98 152
Egenkapital	0	149 250	0	0	0	2 093 204	2 242 454
Sum gjeld og egenkapital	1 910 695	19 414 080	36 573	200 000	0	2 246 423	23 807 772
Ikke balanseførte finansielle derivater	0	0	0	0	0	0	0
Netto renteeksponering	1 130 176	1 148 085	-17 579	-75 565	0	-2 185 117	0
Netto eksponering i % av forvaltningskapital	5 %	5 %	0 %	0 %	0 %	-9 %	0

SPESIFIKASJON AV KONTANTSTRØM FRA GJELDSPOSTER FORDELT ETTER FORFALLSTIDSPUNKT 31.12.2017

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Gjeld til kredittinstitusjoner	27 063	0	0	0	0	0	27 063
Innskudd fra og gjeld til kunder	16 330 819	0	0	0	0	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	6 225	9 007	674 998	3 033 957	508 200	0	4 232 386
Ansvarlig lånekapital	0	1 143	102 170	76 025	0	0	179 337
Annen gjeld/forpliktelser	17 984	27 057	29 250	0	0	19 847	94 138
Fondsobligasjoner	537	1 875	153 590	4 193	54 581	0	214 775
Sum gjeld	16 382 628	39 082	960 007	3 114 174	562 781	19 847	21 078 519

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Fordringer på sentralbanker	65 584	0	0	0	0	0	65 584
Utlån/fordringer på kredittinstitusjoner	977 435	0	0	0	0	0	977 435
Netto utlån til og fordringer på kunder	30 032	18 464 967	36 887	63 348	0	0	18 595 233
Sertifikater og obligasjoner	747 045	1 887 975	200 000	0	0	0	2 835 020
Aksjer og andeler	55 321	0	0	3 141	0	277 764	336 226
Utsatt skattefordel	0	0	0	0	0	0	0
Immaterielle eiendeler	0	0	0	0	0	37 831	37 831
Pensjonsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Varige driftsmidler	0	0	0	0	0	16 536	16 536
Forskuddsbet.opptjente ikke mott. inntekter	6 702	0	0	0	0	895	7 597
Sum eiendeler	1 882 120	20 352 942	236 887	66 489	0	333 026	22 871 463
Lån og innskudd fra kredittinst. u. avtalt løpetid	27 063	0	0	0	0	0	27 063
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	16 330 819	0	0	0	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1 602 604	2 182 087	202 990	0	0	0	3 987 681
Utsatt skatt	0	0	0	0	0	6 466	6 466
Annen gjeld/forpliktelser	17 984	27 057	29 250	0	0	13 881	88 172
Ansvarlig lånekapital	0	175 129	0	0	0	0	175 129
Egenkapital	50 508	148 643	0	0	0	2 056 983	2 256 133
Sum gjeld og egenkapital	1 698 159	18 863 735	232 240	0	0	2 077 330	22 871 463
Ikke balanseførte finansielle derivater	0	0	0	0	0	0	0
Netto renteeksponering	183 961	1 489 207	4 647	66 489	0	-1 744 304	0
Netto eksponering i % av forvaltningskapital	1 %	7 %	0 %	0 %	0 %	-8 %	0 %

Renterisiko oppstår når det er forskjeller i rentebindingstid mellom aktiva og passivaposter. Banken vil ikke kunne gjennomføre renteendringer parallelt for alle balanseposter. Basert på bankens balanse pr 31.12.2017 gir et parallelt skift i rentekurven på ett prosentpoeng en total renterisiko på 4,51 millioner kroner (0,69 millioner kroner). Resultat etter skatt og egenkapitaleffekten blir 3,38 millioner kroner (0,52 millioner kroner).

SPESIFIKASJON AV KONTANTSTRØM FRA GJELDSPOSTER FORDELT ETTER FORFALLSTIDSPUNKT 31.12.2016

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 305	0	0	0	0	0	3 305
Innskudd fra og gjeld til kunder	14 941 829	150 000	0	0	0	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	6 055	7 931	352 878	2 934 042	0	0	3 300 906
Ansvarlig lånekapital	0	1 451	4 727	181 275	0	0	187 453
Annen gjeld/forpliktelser	15 509	15 889	27 014	0	0	32 706	91 118
Fondsobligasjoner	0	2 006	6 139	153 981	0	0	162 126
Sum gjeld	14 966 698	177 277	390 758	3 269 298	0	32 706	18 836 738

SPESIFIKASJON AV HOVEDPOSTER I BALANSEN GRUPPERT ETTER REPRISINGSTIDSPUNKT 31.12.2016

	INNTIL 1 MND	1-3 MND.	3-12 MND.	1-5 ÅR	MER ENN 5 ÅR	UTEN FORFALL	TOTALT
Fordringer på sentralbanker	59 819	0	0	0	0	0	59 819
Utlån/fordringer på kredittinstitusjoner	1 080 535	0	0	0	0	0	1 080 535
Netto utlån til og fordringer på kunder	26 757	17 089 112	18 994	121 294	0	0	17 256 157
Sertifikater og obligasjoner	882 040	934 686	0	0	0	0	1 816 726
Aksjer og andeler	53 959	0	0	3 141	0	262 208	319 308
Utsatt skattefordel	0	0	0	0	0	0	0
Immaterielle eiendeler	0	0	0	0	0	37 896	37 896
Pensjonsmidler	0	0	0	0	0	8 712	8 712
Varige driftsmidler	0	0	0	0	0	11 603	11 603
Forskuddsbet.opptjente ikke mott. inntekter	3 368	114	0	0	0	870	4 352
Sum eiendeler	2 106 478	18 023 912	18 994	124 435	0	321 288	20 595 106
Lån og innskudd fra kredittinst. u. avtalt løpetid	3 305	0	0	0	0	0	3 305
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	15 091 829	0	0	0	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1 389 070	1 552 600	0	200 000	0	0	3 141 670
Utsatt skatt	0	0	0	0	0	9 050	9 050
Annen gjeld/forpliktelser	14 083	13 572	29 502	0	0	24 689	81 846
Ansvarlig lånekapital	0	175 077	0	0	0	0	175 077
Egenkapital	0	149 250	0	0	0	1 943 078	2 092 328
Sum gjeld og egenkapital	1 406 458	16 982 329	29 502	200 000	0	1 976 817	20 595 106
Ikke balanseførte finansielle derivater	0	0	0	0	0	0	0
Netto renteesponering	700 019	1 041 582	-10 508	-75 565	0	-1 655 529	0
Netto eksponering i % av forvaltningskapital	3 %	5 %	0 %	0 %	0 %	-8 %	0

NOTE 25 UTLÅN TIL OG FORDRINGER PÅ KREDITTINSTITUSJONER

Av konsernets bankinnskudd er 5.653 bundne midler (5.578 i 2016)
 Av morbankens bankinnskudd er 5.041 bundne midler (4.974 i 2016)

NOTE 26 GJENOMSNITTLIG RENTE GJELD

	KONSERN		MORBANK	
	2017	2016	2017	2016
Gjeld til kredittinstitusjoner	1,17	1,65	0,70	0,90
Innskudd fra og gjeld til kunder	1,28	1,18	1,28	1,18
Sertifikat-og obligasjonsgjeld	1,16	1,73	1,18	1,81
Ansvarlig lånekapital	1,76	2,90	1,76	2,90

31.12. er effektiv rente på sertifikat- og obligasjonsgjeld, samt ansvarlig lånekapital, beregnet ved å omgjøre hvert innlån til årlig effektiv rente, og deretter vekte hvert innlån med størrelsen på innlånet og beregne gjennomsnittet. Innskudd fra kunder renteberegnes med utgangspunkt i daglig valuteringsmessig saldo på konto. Renten beregnes etterskuddsvis og legges til kapitalen ved årets slutt. Renten beregnes for faktisk antall dager dividert med 365.

KONSERN

ASTEMMING AV KONTANTSTRØM FRA FINANSIERING	GJELD 1.1.	OPPTAK AV NY GJELD	TILBAKEKJØP AV EGNE UTSTEDTE OBLIGASJONER	NEDBET- ALING AV GJELD	RENTE- KOSTNAD 2017	RENTER BETALT 2017	AMORTISERING OVER-/ UNDERKURS	GJELD 31.12.
Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	351	14 877	0	0	176	-176	0	15 228
Innskudd fra og gjeld til kunder	15 091 829	1 238 990	0	0	206 826	-206 826	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utst. av verdipap. til amort. kost	6 021 046	2 446 874	-547 046	-650 000	112 768	-112 213	803	7 272 233
Gjeld stiftet ved utstedelse av ansvarlig lån	175 077	0	0	0	4 885	-4 907	74	175 129

MORBANK

ASTEMMING AV KONTANTSTRØM FRA FINANSIERING	GJELD 1.1.	OPPTAK AV NY GJELD	TILBAKEKJØP AV EGNE UTSTEDTE OBLIGASJONER	NEDBET- ALING AV GJELD	RENTE- KOSTNAD 2017	RENTER BETALT 2017	AMORTISERING OVER-/ UNDERKURS	GJELD 31.12.
Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	3 305	23 758	0	0	181	-181	0	27 063
Innskudd fra og gjeld til kunder	15 091 829	1 238 990	0	0	206 826	-206 826	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utst. av verdipap. til amort. kost	3 141 670	1 377 493	-203 146	-330 000	63 118	-61 997	543	3 987 681
Gjeld stiftet ved utstedelse av ansvarlig lån	175 077	0	0	0	4 885	-4 907	74	175 129

NOTE 27 FORVALTNINGS- OG ADMINISTRASJONSTJENESTER

Landkreditt Bank har som sine viktigste forretningsområder å forvalte og drive mersalg på egne porteføljer samt distribusjon, salg av egne spareprodukter og salg av spareprodukter for Landkreditt Forvaltning AS. Landkreditt Bank er også agent for Landbruksforsikring AS. Videre utfører Landkreditt Bank administrative tjenester for Landkreditt SA, Landkreditt Boligkreditt AS og Landkreditt Forvaltning AS. Alle transaksjoner gjennomføres på grunnlag av forretningsmessige avtaler selskapene imellom. Se også note 12. Pr 31. desember 2017 har selskapet netto overført 3.583 millioner kroner i boliglån til Landkreditt Boligkreditt AS (2.736 millioner kroner).

NOTE 28 KLASSIFIKASJON AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

KONSERN

PR 31.12.2017 EIEDELER

	FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	UTLÅN OG FORDRINGER	FINANSIELLE FORPLIKTELSE VURDERT TIL AMORTISERT KOST	FINANSIELLE EIEDELER TILGJENGELIG FOR SALG	TOTALT
Kontanter og fordringer på sentralbanker	0	65 584	0	0	65 584
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0	692 458	0	0	692 458
Utlån til og fordringer på kunder	0	23 293 182	0	0	23 293 182
Sertifikater og obligasjoner	2 314 712	0	0	0	2 314 712
Aksjer og andeler	55 322	0	0	3 599	58 921
Sum	2 370 034	24 051 225	0	3 599	26 424 857

FORPLIKTELSE

Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0	15 228	0	15 228
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	0	16 330 819	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	7 272 233	0	7 272 233
Ansvarlig lånekapital	0	0	175 129	0	175 129
Sum	0	0	23 793 410	0	23 793 410

KONSERN

PR 31.12.2016 EIEDELER

	FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	UTLÅN OG FORDRINGER	FINANSIELLE FORPLIKTELSE VURDERT TIL AMORTISERT KOST	FINANSIELLE EIEDELER TIL- GJENGELIG FOR SALG	TOTALT
Kontanter og fordringer på sentralbanker	0	59 819	0	0	59 819
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0	916 209	0	0	916 209
Utlån til og fordringer på kunder	0	21 076 210	0	0	21 076 210
Sertifikater og obligasjoner	1 635 378	0	0	0	1 635 378
Aksjer og andeler	53 960	0	0	3 598	57 558
Sum	1 689 338	22 052 239	0	3 598	23 745 174

FORPLIKTELSE

Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0	351	0	351
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	0	15 091 829	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	6 021 046	0	6 021 046
Ansvarlig lånekapital	0	0	175 077	0	175 077
Sum	0	0	21 288 303	0	21 288 303

MORBANK

**PR 31.12.2017
EIENDELER**

	FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	UTLÅN OG FORDRINGER	FINANSIELLE FORPLIKTELSE VURDERT TIL AMORTISERT KOST	FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG	TOTALT
Kontanter og fordringer på sentralbanker	0	65 584	0	0	65 584
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0	977 435	0	0	977 435
Utlån til og fordringer på kunder	0	18 595 233	0	0	18 595 233
Sertifikater og obligasjoner	2 835 020	0	0	0	2 835 020
Aksjer og andeler	55 322	0	0	3 598	58 920
Sum	2 890 342	19 638 253	0	3 598	22 532 193
FORPLIKTELSE:					
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0	27 063	0	27 063
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	0	16 330 819	0	16 330 819
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	3 987 681	0	3 987 681
Ansvarlig lånekapital	0	0	175 129	0	175 129
Sum	0	0	20 520 693	0	20 520 693

MORBANK

**PR 31.12.2016
EIENDELER**

	FINANSIELLE INSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	UTLÅN OG FORDRINGER	FINANSIELLE FORPLIKTELSE VURDERT TIL AMORTISERT KOST	FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG	TOTALT
Kontanter og fordringer på sentralbanker	0	59 819	0	0	59 819
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	0	1 080 535	0	0	1 080 535
Netto utlån til og fordringer på kunder	0	17 256 157	0	0	17 256 157
Sertifikater og obligasjoner	1 816 726	0	0	0	1 816 726
Aksjer og andeler	53 959	0	0	3 599	57 558
Sum	1 870 685	18 396 511	0	3 599	20 270 795
FORPLIKTELSE:					
Innskudd fra kredittinstitusjoner	0	0	3 305	0	3 305
Innskudd fra og gjeld til kunder	0	0	15 091 829	0	15 091 829
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	0	0	3 141 670	0	3 141 670
Ansvarlig lånekapital	0	0	175 077	0	175 077
Sum	0	0	18 411 883	0	18 411 883

NOTE 29 EIEDELER OG FORPLIKTELSE R MÅLT TIL VIRKELIG VERDI

KONSERN

Alle selskaper I konsernet har eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi. Landkreditt Bank har per 31.12.2017 investert i obligasjoner utstedt av Landkreditt Boligkreditt og Landkreditt Finans

Konsernet benytter følgende nivåinndeling ved vurdering av virkelig verdi

Nivå 1: Gjelder investeringer i statspapiere og andeler i rentefond med notert pris i et aktivt marked for en identisk eiendel eller forpliktelse.

Nivå 2: Gjelder investeringer i rentebytteavtaler, obligasjoner med fortrinnsrett og egne obligasjoner hvor verdsettelse er basert på andre observerbare faktorer, enten direkte (pris) eller indirekte (utledet fra pris), enn notert pris (nivå 1).

Nivå 3: Gjelder investeringer hvor verdsettelse er basert på faktorer som ikke er hentet fra observerbare markeder.

Se også note 2.11 for opplysning om vurdering av virkelig verdi og verdsettelsesteknikker.

PR 31.12.2017

FINANSIELLE EIEDELER FØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET

	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	TOTALT
- Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	794 776	1 519 936	0	2 314 712
- Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	55 322	0	0	55 322

FINANSIELLE EIEDELER TILGJENGELIG FOR SALG

- Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	0	0	3 599	3 599
Sum eiendeler	850 098	1 519 936	3 599	2 373 632
Sum forpliktelser	0	0	0	0

Det har ikke vært noen overføringer mellom nivå 1 og 2 i perioden.

AVSTEMMING NIVÅ 3

Inngående balanse 01.01.2017	3 599
Utgående balanse 31.12.2017	3 599

PR 31.12.2016

FINANSIELLE EIEDELER FØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET

	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	TOTALT
- Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	615 247	1 020 131	0	1 635 378
- Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	53 959	0	0	53 959

FINANSIELLE EIEDELER TILGJENGELIG FOR SALG

- Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	0	0	3 599	3 599
Sum eiendeler	669 206	1 020 131	3 599	1 692 936
Sum forpliktelser	0	0	0	0

AVSTEMMING NIVÅ 3

Inngående balanse 01.01.2016	14 282
Utbytte VISA Norge FLI som reduserer regnskapsmessig verdi	-10 683
Utgående balanse 31.12.2016	3 599

PR 31.12.2017

FINANSIELLE EIENDELER FØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	TOTALT
- Certifikater og obligasjoner til virkelig verdi	769 866	2 065 154	0	2 835 020
- Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	55 322			55 322

FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG

- Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	0	0	3 599	3 599
Sum eiendeler	825 188	2 065 154	3 599	2 893 941
Sum forpliktelser	0	0	0	0

Det har ikke vært noen overføringer mellom nivå 1 og 2 i perioden.

AVSTEMMING NIVÅ 3

Inngående balanse 01.01.2017	3 599
Utgående balanse 31.12.2017	3 599

PR 31.12.2016

FINANSIELLE EIENDELER FØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	NIVÅ 1	NIVÅ 2	NIVÅ 3	TOTALT
- Certifikater og obligasjoner til virkelig verdi	595 313	1 221 413	0	1 816 726
- Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	53 958	0	0	53 958

FINANSIELLE EIENDELER TILGJENGELIG FOR SALG

- Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	0	0	3 599	3 599
Sum eiendeler	649 271	1 221 413	3 599	1 874 281
Sum forpliktelser	0	0	0	0

AVSTEMMING NIVÅ 3

Inngående balanse 01.01.2016	14 282
Utbytte VISA Norge FLI som reduserer regnskapsmessig verdi	-10 683
Utgående balanse 31.12.2016	3 599

NOTE 30 EIENDELER OG FORPLIKTELSE R MÅLT TIL AMORTISERT KOST

	BALANSEFØRT VERDI 2017	VIRKELIG VERDI 2017	BALANSEFØRT VERDI 2016	VIRKELIG VERDI 2016
KONSERN				
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	7 272 233	7 311 316	6 021 046	6 024 167
Ansvarlig lånekapital	175 129	176 262	175 077	175 052
Gjeld	7 447 362	7 487 578	6 196 123	6 199 219

	BALANSEFØRT VERDI 2017	VIRKELIG VERDI 2017	BALANSEFØRT VERDI 2016	VIRKELIG VERDI 2016
MORBANK				
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	3 987 681	4 012 868	3 141 670	3 148 463
Ansvarlig lånekapital	175 129	176 262	175 077	174 830
Gjeld	4 162 810	4 189 129	3 316 748	3 323 293

For balansepostene kontanter og fordringer på sentralbanker, utlån og fordringer på kredittinstitusjoner, netto utlån og fordringer på kunder, lån og innskudd fra kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid, innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid er balanseført verdi tilnærmet lik virkelig verdi.

GJELD STIFTET VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER SAMT ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

Virkelig verdi estimeres ved å legge spreadtillegg til markedsrenten. Tillegget i spreaden er i henhold til markedets oppfatning av risikoen på balansetidspunktet.

Verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital vurdert til amortisert kost er klassifisert som finansielle instrumenter i nivå 2.

NOTE 31 MAKSIMAL KREDITTEKSPONERING, IKKE HENSYNTATT PANTSTILLELSER

EIENDELER	KONSERN		MORBANK	
	2017	2016	2017	2016
Kontanter og fordringer på sentralbanker	65 584	59 819	65 584	59 819
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	692 458	916 209	977 435	1 080 535
Utlån til og fordringer på kunder	23 293 182	21 076 210	18 595 233	17 256 157
Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi over resultatet	2 314 712	1 635 378	2 835 020	1 816 726
Sum balanseførte eiendeler med kredittøkspone ring	26 365 937	23 687 617	22 473 273	20 213 237
FORPLIKTELSE R				
Betingede forpliktelser - garantier	16 908	19 253	16 908	19 253
Ubenyttede kreditter	3 356 514	3 095 849	2 876 219	2 816 474
Sum finansiell garantistillelse	3 373 422	3 115 102	2 893 127	2 835 727
Total kredittøkspone ring	29 739 359	26 802 719	25 366 400	23 048 964

	KONSERN		MORBANK	
	2017	2016	2017	2016
Interimskonti / tidsforskjeller i oppgjør (Nets og datasentraler)	13 502	19 446	13 502	19 446
Skattetrekk ansatte	4 177	7 672	3 565	3 500
Leverandørgjeld	55 801	22 669	13 159	7 446
Betalbar skatt	47 977	40 109	33 136	26 379
Konsernbidrag	0	0	6 084	5 250
Annen gjeld	4 250	4 166	686	2 856
Sum annen gjeld	125 706	94 061	70 132	64 877

NOTE 33 HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Regnskapet er fremlagt for styret 14. februar 2018. Foretakets eiere har ikke myndighet til å endre regnskapet etter tidspunkt for vedtak om fremleggelse av regnskapet. Etter balansedagen har Landkreditt Bank inngått avtale om salg av aksjene i Landkreditt Finans til BNP Paribas Leasing Solutions. Transaksjonen er avhengig av godkjenning fra offentlige myndigheter.

NOTE 34 SAMMENDRAG AV VIKTIGE REGNSKAPSPRINSIPPER FOR FINANSIELLE INSTRUMENTER (FRA 1. JANUAR 2018)

I 34.1 ENDRINGER I REGNSKAPSPRINSIPPER

Banken har anvendt IFRS 9 og IFRS 7, som gjelder for årspriorer som begynner 1. januar 2018 for første gang.

Som tillatt i overgangsbestemmelsene i IFRS 9 har banken valgt å ikke omregne sammenligningstall. Derfor er sammenligningstall for 2017, rapportert i henhold til IAS 39, ikke sammenlignbare med informasjonen presentert for 2018. Forskjeller som oppstår ved overgangen til IFRS 9, er ført direkte mot annen egenkapital pr. 1. januar 2018.

34.1.1 ENDRINGER I KLASSEFISERING OG MÅLING

Klassifikasjon og måling av finansielle eiendeler etter IFRS 9, bortsett fra egenkapitalinstrumenter og derivater, vurderes ut fra en kombinasjon av enhetens forretningsmodell for styring av eiendelene og instrumentets kontraktsmessige kontantstrømskarakteristikker.

Målekategoriene for finansielle eiendeler etter IAS 39 (virkelig verdi over resultat), tilgjengelig for salg, holdt til forfall og amortisert kost) er erstattet av:

- Gjeldsinstrumenter til amortisert kost
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over totalresultat, med gevinster eller tap resirkulert over resultatet ved fraregning
- Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over utvidet resultat, uten resirkulering av gevinster eller tap ved fraregning (ikke aktuell for Landkreditt Bank)
- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Gjeldsinstrumenter til amortisert kost: Gjeldsinstrumenter med

kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsmessige kontantstrømmer, skal i utgangspunktet måles til amortisert kost.

Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over totalresultatet: Gjeldsinstrumenter med kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og salg, skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Instrumenter som i utgangspunktet skal måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat kan utpekes til måling til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold («accounting mismatch»). Landkreditt Bank har ikke benyttet seg av denne opsjonen.

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet: Finansielle eiendeler som ikke tilfredsstiller kravene til å bli regnskapsført til amortisert kost eller virkelig verdi over utvidet resultat, blir regnskapsført til virkelig verdi over resultatet.

Landkreditt Bank har ikke endret sine forretningsmodeller for investering i finansielle eiendeler i forbindelse med implementeringen av IFRS 9. Finansielle eiendeler i Landkreditt Bank består

av kontanter og fordringer på sentralbanker, utlån og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån og fordringer på kunder, sertifikater og obligasjoner herunder rentefond samt egenkapitalinstrumenter i form av aksjer og aksjefond.

Utlån til kunder består i all hovedsak av utlån til landbruket og til privatmarkedet. På selskapsnivå deles utlån til kunder inn i to porteføljer.

Utlån til kunder med pant i bolig, til flytende rente, har kontraktsfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktsmessige kontantstrømmer og salg. Dette fordi Landkreditt Bank selger boliglån med flytende rente til Landkreditt Boligkreditt. Samme selskap kan selge utlån tilbake til banken. Disse utlånene ble tidligere regnskapsført til amortisert kost, men blir nå regnskapsført til virkelig verdi over utvidet resultat. Endringer i virkelig verdi blir ført over utvidet resultat, mens renteinntekt etter effektiv rentemetoden føres over «Renter og inntekter av utlån og fordringer på kunder» og eventuelle nedskrivninger presenteres som «Tap på utlån» i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat reklassifiseres til «Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi» ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Alle andre utlån til kunder, har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsfestede kontantstrømmer og blir som tidligere regnskapsført til amortisert kost. Renteinntekter er inkludert i linjen «Renter og inntekter av utlån og fordringer på kunder» etter effektiv rentemetoden.

Landkreditt Bank konsern har kun utlån til kunder som har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktsfestede kontantstrømmer. I Landkreditt Bank konsern blir derfor alle utlån til kunder regnskapsført til amortisert kost, noe som ikke medfører noen endring fra IAS 39. Renteinntekter er inkludert i linjen «Renter og inntekter av utlån og fordringer på kunder» etter effektiv rentemetoden.

Kontanter og fordringer på sentralbanker og Utlån til kredittinstitusjoner har kontraktsmessige kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og holdes i en forretningsmodell for å motta kontraktsfestede kontantstrømmer. Disse vil bli regnskapsført til amortisert kost og medfører ingen endring fra IAS 39. Renteinntekter er inkludert i linjen «Renter og inntekter fra utlån og fordringer på kredittinstitusjoner» etter effektiv rentemetode.

Sertifikater, obligasjoner og andeler i rentefond er del av en portefølje hvor oppfølging og beslutning gjøres på bakgrunn av virkelig verdi i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi. Papirer selges og kjøpes løpende. Beslutninger baseres på oppnådd avkastning ved salg, eller en forventet fremtidig utvikling i virkelig verdi ved kjøp, og bærer dermed preg av å være en handelsportefølje. Porteføljen blir regnskapsført til virkelig verdi over resultatet. Realiserte og urea-

liserte gevinster og tap inngår i «Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi» mens renteinntekter i inngår i linjen «Renter og lignende inntekter av sertifikater og obligasjoner».

Egenkapitalinstrumenter som ble klassifisert som «Aksjer og andeler tilgjengelig for salg» er nå reklassifisert til «Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet». Aksjer og andeler som ble klassifisert til virkelig verdi over resultatet under IAS 39 vil fortsatt bli målt til virkelig verdi over resultatet under IFRS 9. Realiserte og urealiserte gevinster og tap inngår i «Netto inntekt på finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi» mens utbytte inngår i «Utbytte».

Det er ingen endring i klassifisering og måling av finansielle forpliktelser. Landkreditt Banks finansielle forpliktelser består av «Lån og innskudd fra kredittinstitusjoner», «Innskudd fra og gjeld til kunder», «Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost» samt «Ansvarlig lånekapital» og måles til amortisert kost. Rentekostnader inngår i de respektive resultatlinjene under «Sum rentekostnader og kostnader» etter effektiv rentemetoden. For klassifisering og måling etter henholdsvis IAS 39 og IFRS 9 vises det til 34.1.3 og 34.1.4.

Finansielle eiendeler blir testet for nedskrivning. Se note 34.1.2 for beskrivelse av modell og prinsipper.

34.1.2 ENDRING I NEDSKRIVNINGSMODELL

Dagens regler (IAS 39) innebærer at en avsetter til tap basert på en «incurred loss» modell. Det vil si tapsavsetninger er betinget av at det foreligger objektive bevis på at ett verdifall har inntruffet på balansedagen mens en under IFRS 9 skal avsette for forventet tap. De nye prinsippene gjelder for finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter, og som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer ført over utvidet resultat. I tillegg er også lånetilsagn, finansielle garantikontrakter og leasefordringer omfattet. Måling av nedskrivning for forventet tap avhenger av om kredittrisiko har økt vesentlig siden førstegangsinnregning. Ved førstegangsinnregning, og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangsinnregning eller som har lav kredittrisiko på balansedagen, er nedskrivningene basert på 12 måneders forventet tap («trinn 1»). Dersom kredittrisiko har økt vesentlig siden førstegangsinnregning (med mindre de har lav kredittrisiko på balansedagen), men ikke objektivt bevis for verdifall, er nedskrivningene basert på forventet tap over levetid («trinn 2»). Akkumulert forventet tap i «trinn 1» og «trinn 2» erstatter nåværende gruppeavskrivninger. De individuelle tapsavsetningene i IAS 39 vil ikke endres ved overgangen til IFRS 9 («trinn 3»).

Landkreditt Bank konsern har etter bestemmelsene i IFRS 9 valgt en tapsgradstilnærming for å estimere forventet kreditttap. Tapsgrad er beregnet per kundesegment ved å dividere konstaterte tap i perioden 01.01.2010–30.04.2017 med diskontert volum i samme periode. Landbrukssegmentet (LB) viste tapsgrad lik 0,08 % og SMB 0,28 %.

Det var ingen konstaterte tap på lån gitt til personkunder (PM) i perioden, noe som gir begrenset mulighet til å matematisk beregne tapsgrad for dette segment. Vi har derfor benyttet våre beregninger og innsikt fra LB-segmentet for å sette en tapsgrad for PM, siden det er store likhetstrekk mellom disse to segmentene.

Boligmarkedet er i dag høyt priset og har en iboende usikkerhet i forhold til fremtidig verdiutvikling. Vi tror i tillegg det er usannsynlig med null tap for lån i dette segmentet i fremtiden

Med en konservativ belåningsgrad i porteføljen forventes imidlertid lave tap og endelig tapsgrad er derfor satt til 0,04 %.

Landkreditt Finans opererer i de samme markedene, men nærmest uten konstaterte tap. Det forventes heller ingen økning i tap fremover. Det legges derfor til grunn at halvparten av bankens estimerte tapsgrad er et godt og konservativt estimat for fremtidige tap i Landkreditt Finans. Det er derfor benyttet 0,14 prosent på segmentet Entreprenør/SMB og 0,04 prosent på Landbruk og øvrige segmenter.

I forbindelse med levetidsberegning av forventet tap har nedbetalingsfaktor blitt beregnet per segment i Landkreditt Bank. Tabellene nedenfor viser gjennomsnittlig nedbetaling per år uttrykt ved gjestående eksponering i prosent. Tapsgrad per segment fremgår også.

Landkreditt Finans har i forbindelse med levetidsberegning av forventet tap beregnet gjennomsnittlig nedbetalingstid til 5 år, med nedbetalingsfaktor på 20 prosent per år på begge aktuelle segmenter.

Ovennevnte tapsgrader og nedbetalingsfaktorer ligger til grunn for morbanken og konsernets estimering av kreditttap etter IFRS 9.

NEDBETALINGSPLAN/TAPSGRAD

ÅR	LB		PM		SMB	
	NEDBETALING %	TAPSGRAD %	NEDBETALING %	TAPSGRAD %	NEDBETALING %	TAPSGRAD %
1	100	0,08	100	0,04	100	0,28
2	95	0,08	68	0,04	79	0,28
3	79	0,08	51	0,04	64	0,28
4	62	0,08	40	0,04	52	0,28
5	48	0,08	35	0,04	38	0,28
6	38	0,08	29	0,04	28	0,28
7	29	0,08	26	0,04	17	0,28
8	25	0,08	23	0,04	14	0,28
9	21	0,08	19	0,04	11	0,28
10	17	0,08	16	0,04	8	0,28
11	14	0,08	13	0,04	6	0,28
12	11	0,08	11	0,04	5	0,28
13	9	0,08	9	0,04	4	0,28
14	8	0,08	7	0,04	3	0,28
15	6	0,08	6	0,04	2	0,28

Som beskrevet over går nedskrivning til tap på utlån og fordringer gjennom tre trinn ettersom kredittrisikoen endrer seg.

Uavhengig av trinn blir det beregnet forventet tap på poster utenfor balansen, så som garantier og ubenyttede rammer på kreditter.

TRINN 1

Ved første gangs regnskapsføring beregner selskapet et dag-1 tap, tilsvarende 12 måneders forventet kreditttap.

Trinn 1 omfatter alle finansielle eiendeler som ikke har en vesentlig høyere kredittrisiko enn ved førstegangsinnregning, eller har lav kredittrisiko ved førstegangsinnregning. Avsetningen for tap tilsvarer neste 12 måneders forventede tap. Alle lån og fordringer som ikke er overført til trinn 2 eller 3 er plassert i denne kategorien.

TRINN 2

Omfatter lån og fordringer som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning (med mindre de har lav kredittrisiko på balansedagen), men hvor det ikke er objektive

bevis på tap. For disse eiendelene avsetter banken for forventet tap over hele den kontraktsfestede levetiden. Banken har definert at vesentlig økning i kredittrisiko ved utlån til kunder inntreffer dersom betaling er forsinket med 30 dager eller mer, og/eller der hvor svekket betjeningsevne avdekkes i konsernets interne risikostyring og klassifiseringsmodeller.

Landkreditt Finans definerer vesentlig økning i kredittrisiko til å inntreffe dersom betaling er forsinket med 60 dager eller mer. Dette fordi selskapet fakturerer sine kunder en måned på forskudd.

Renteinntekter knyttet til utlån i trinn 1 og trinn 2 blir beregnet etter den effektive rentemetoden på den brutto balanseførte verdien.

TRINN 3

Består av utlån og fordringer som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse, og hvor det er objektive bevis på tap på balansedatoen. For disse eiendelene avsettes det også for forventet tap over hele den kontraktsfestede levetiden. Konsernet har definert vesentlig økning i kredittrisiko siden inn-

vilgelse, og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato, til å inntreffe ved overtrekk og restanser eldre enn 90 dager.

Disse lånene er presentert netto i selskapets balanse og renteinntekter på utlån i trinn 3 blir beregnet basert på netto balanseført verdi.

Lån som er i trinn 2 eller 3 kan ikke re-klassifiseres til et lavere trinn før etter minimum 3 måneder etter at de er erklært friske igjen.

Lån med betalingslettelser medfører klassifisering i minimum trinn 2.

I tillegg til ovenfor nevnte tapsgradsberegninger foretar også Landkreditt en vurdering av økonomiske makrovariabler når forventet tap estimeres. Både ved justering av tapsgrad og sannsynlighetsvektet utfall kan forventet avsetning bli justert.

REGESETT TRINN PLASSERING		NY RISIKOKLASSE				
		A	B	C	D	E
START RISIKO- KLASSE	A	1	2	2	2	3
	B	1	1	2	2	3
	C	1	1	1	2	3
	D	1	1	1	1	3
	E	3	3	3	3	3

Tabellen viser hvordan første gangs innregning («start risiko klasse» til høyre), sammen med dagens risiko klasse («ny risiko klasse» øverst) identifiserer hva som er vesentlig økning i kredittrisiko og respektiv plassering i trinn.

I tillegg til ovenfor nevnte tapsgradsberegninger foretar også Landkreditt Bank en vurdering av økonomiske makrovariabler når

forventet tap estimeres. Både ved justering av tapsgrad og sannsynlighetsvektet utfall kan forventet avsetning bli justert.

Betydningsfulle makrovariabler er i konsernet definert som arbeidsledighet, boligpriser og styringsrente/rentebane.

SANNSYNLIGHETSVEKTING AV FORVENTET TAP

UTFALL	FAKTOR FOR UTFALL (%)	SANNSYNLIGHET (%)
Forventet	100	60
Pessimistisk	110	30
Optimistisk	90	10

KONTANTER OG FORDRINGER PÅ SENTRALBANKER:

Konsernets «Kontanter og fordringer på sentralbanker» er utelukkende mot Norges Bank. Norges Bank er ratet Aaa hos Moodys og AAA/A-1+ fra S&P og oppfyller dermed standardens presumpsjon om lav kredittrisiko. Norges Bank har en 12 mnd PD på 0,00 og konsernet gjør følgelig ikke noen tapsavsetninger knyttet til denne balanseposten.

UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KREDITTINSTITUSJONER:

Konsernets «Utlån og fordringer på kredittinstitusjoner» er mot finansinstitusjoner med minimum A- rating og oppfyller dermed standardens presumpsjon om lav kredittrisiko. Konsernet har vurdert at dette sammenholdt med LGD og en lav eksponering vil gi uvesentlige tapsavsetninger og en har derfor foreløpig ikke foretatt tapsavsetninger knyttet til denne balanseposten. Se tabell i note 34.1.3 til 34.1.6 for overgangseffekter til IFRS 9.

34.1.3 IFRS 9 KLASIFISERING OG MÅLING AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

KONERN

Tabellem under viser målekategori og bokført verdi av finansielle instrumenter iht IAS 39 og IFRS 9 ved overgangen.

FINANSIELL EIENDEL	IAS 39 KATEGORI	BELØP	IFRS 9 KATEGORI	BELØP
Kontanter og fordringer på sentralbanker	Amortisert kost (utlån og fordringer)	65 584	Amortisert kost	65 584
Utlån og fordringer på kredittinstitusjoner	Amortisert kost (utlån og fordringer)	692 458	Amortisert kost	692 458
Utlån og fordringer på kunder	Amortisert kost (utlån og fordringer)	23 293 182	Amortisert kost	23 270 130
Sertifikater og obligasjoner	Virkelig verdi (utpekt)	2 314 712	Virkelig verdi RES	2 314 712
Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi (pliktig)	55 322	Virkelig verdi RES	55 322
Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	Virkelig verdi over totalresultatet (Tilgjengelig for salg)	3 599	Virkelig verdi RES	3 599

Det er ingen endring i klassifiseringen og målingen av finansiell gjeld, og konsernet har ingen finansielle forpliktelser som er bestemt regnskapsført til virkelig verdi.

MORBANK

FINANSIELL EIENDEL	IAS 39 KATEGORI	BELØP	IFRS 9 KATEGORI	BELØP
Kontanter og fordringer på sentralbanker	Amortisert kost (utlån og fordringer)	65 584	Amortisert kost	65 584
Utlån og fordringer på kredittinstitusjoner	Amortisert kost (utlån og fordringer)	977 435	Amortisert kost	977 435
Utlån og fordringer på kunder	Amortisert kost (utlån og fordringer)	18 595 233	Amortisert kost	13 087 115
Utlån og fordringer på kunder		0	Virk. verdi TOT.RES	5 489 665
Sertifikater og obligasjoner	Virkelig verdi (utpekt)	2 835 020	Virkelig verdi RES	2 835 020
Aksjer og andeler til virkelig verdi over resultatet	Virkelig verdi (pliktig)	55 322	Virkelig verdi RES	55 322
Aksjer og andeler tilgjengelig for salg	Virkelig verdi over totalresultatet (Tilgjengelig for salg)	3 599	Virkelig verdi RES	3 599

34.1.4 AVSTEMMING AV BOKFØRTE VERDIER AV FINANSIELLE EIENDELER MELLOM IAS 39 OG IFRS 9

KONERN

Følgende tabell viser en avstemming av bokførte verdier av finansielle eiendeler mellom IAS 39 og IFRS 9:

AMORTISERT KOST UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE*	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse under IAS39	23 293 182			
Reklassifisering til virkelig verdi		0		
Ny beregning av tap			-23 052	
Utgående balanse under IFRS 9				23 270 130

*Modellnedskrivning på amortisert portefølje 1.488 i gruppenedskrivning som ikke videreføres.

MORBANK

AMORTISERT KOST UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE*	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse under IAS39	18 595 233			
Reklassifisering til virkelig verdi		-5 490 313		
Ny beregning av tap			-17 805	
Utgående balanse under IFRS 9				13 087 115

* Modellnedskrivning på Amotisert portefølje 1.000 i gruppenedskrivning som ikke videreføres.

VIRKELIG VERDI - TOT.RES UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE*	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse under IAS39	0			
Reklassifisering til virkelig verdi		5 490 313		
Ny beregning av tap			-648	
Utgående balanse under IFRS 9				5 489 665

*** NETTOBELØP:**

Tapsavsetning		-3 260		
Virkelig verdi korrigerings		2 612		
= Nettobeløp ny målemetode		-648		

Landkreditt Bank har en mindre portefølje aksjer i Landbruks- og Finansinstitusjoner. Eiendelene blir reklassifisert til ny kategori under IFRS 9 da dagens kategori «Tilgjengelig for salg» utgår.

AKSJER OG ANDELER TILGJENGELIG FOR SALG	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	3 599			
Reklassifisering		-3 599		
Utgående balanse under IFRS 9				0

AKSJER OG ANDELER TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	55 322			
Reklassifisering		3 599		
Utgående balanse under IFRS 9				58 921

Det er ingen endring i klassifiseringen og målingen av finansiell gjeld, og banken har ingen finansielle forpliktelser som er bestemt regnskapsført til virkelig verdi.

34.1.5 IFRS 9 – AVSTEMMING AV TAPSAVSETNINGEN MELLOM IAS39 OG IFRS 9

KONSERN

Følgende tabell avstemmer nedskrivninger for utlån og fordringer på kunder ihht IAS 39 og deres nye nedskrivninger ihht IFRS 9:

AMORTISERT KOST UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	49 684			
Reklassifisering		0		
Nye nedskrivninger			23 052	
Utgående balanse under IFRS 9				72 736

MORBANK

AMORTISERT KOST UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	48 891			
Reklassifisering		-5 319		
Nye nedskrivninger			17 805	
Utgående balanse under IFRS 9				61 377

VIRKELIG VERDI – TOT.RES. UTLÅN OG FORDRINGER PÅ KUNDER	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	0			
Reklassifisering		5 319		
Nye nedskrivninger			3 260	
Utgående balanse under IFRS 9				8 579

34.1.6 IFRS 9 – ENDRINGER I EGENKAPITAL

KONSERN

Følgende tabell avstemmer beløpene for endring i egenkapital som følge av implementering av IFRS 9

ENDRING EGENKAPITAL	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	2 534 126			
Implementering IFRS 9			-23 052	
Utgående balanse under IFRS 9				2 511 074

MORBANK

ENDRING EGENKAPITAL	IAS39 31.12.2017	REKLASSIFI- SERING	NY MÅLEMETODE	IFRS 9 01.01.2018
Inngående balanse ifølge IAS 39	2 256 133			
Implementering IFRS 9			-18 453	
Utgående balanse under IFRS 9				2 237 680

Erklæring fra styret og daglig leder

Vi erklærer etter beste overbevisning om at årsregnskapet for 2017 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Vi erklærer, etter beste overbevisning, også at styrets beretning gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen i selskapet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer virksomheten står overfor.

Oslo, 31. desember 2017
14. februar 2018

Styret i Landkreditt Bank AS

Inge Støve
Styreleder

Eli Reistad
Nestleder

Knut A Nordmo

Elin Schanche

Øyvind Hestnes

Ingrid Fjeldstad Luke

Ole Laurits Lønnum
Konsernsjef

Til generalforsamlingen i Landkreditt Bank AS

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Landkreditt Bank AS' årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Landkreditt Bank AS per 31. desember 2017 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder etter regnskapsloven § 3-9.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Landkreditt Bank AS per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2017. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

Virksomheten i banken har i hovedsak vært uendret sammenlignet med fjoråret. Det har ikke vært regulatoriske endringer, transaksjoner eller hendelser av vesentlig betydning for årsregnskapet 2017. I lys av dette har fokusområdene i revisjonen vært de samme i 2017 som i fjoråret.

Sentrale forhold ved revisjonen

Hvordan vi i vår revisjon håndterte sentrale forhold ved revisjonen

Verdien av utlån til kunder

Vi har fokusert på verdien av utlån til kunder fordi ledelsen i stor grad benytter skjønn i vurderingen av nedskrivningsbehov. I tillegg utgjør utlån en betydelig andel av verdien av eiendeler i balansen.

Bankens rutiner og systemer for oppfølging av utlån og identifisering av utlån med nedskrivningsbehov samt vurderingen av disse utlånene er sentrale. Bruken av skjønn kan påvirke årets regnskapsmessige resultat og ha betydning for overholdelse av kapitaldekningsregelverket

Etter regnskapsreglene skal banken på slutten av hver rapporteringsperiode vurdere om det finnes objektive indikasjoner på at et utlån har falt i verdi. Dersom det foreligger objektive indikasjoner på at et tap ved verdifall på utlån har inntruffet, skal nedskrivningsbeløpet beregnes som forskjellen mellom utlånets balanseførte verdi og nåverdien av fremtidige kontantstrømmer. Begge vurderingene involverer stor grad av skjønn.

Vi har i revisjonen særlig fokusert på:

- Ledelsens prosess for identifikasjon av utlån med objektive indikasjoner på verdifall
- De forutsetninger ledelsen legger til grunn ved beregning av nedskrivningsbeløp for utlån som har objektive indikasjoner på verdifall
- De prosesser og beregninger ledelsen har igangsatt i forbindelse med klargjøring for IFRS 9 implementering

Vi har gjennomgått og testet kontroller knyttet til nedskrivning av utlån til kunder. Dette var kontroller som var rettet mot identifisering av utlån til kunder som har objektive bevis på verdifall og kontroller for hvordan nedskrivningsbeløpet blir beregnet når objektive bevis foreligger. Vi konkluderte med at vi kunne basere oss på disse kontrollene i vår revisjon.

Vi har testet et utvalg utlån til kunder som ikke var identifisert av ledelsen som utlån med objektive indikasjoner på verdifall. For disse utlånene gjorde vi oss opp vår egen oppfatning om utlånene hadde objektive indikasjoner på verdifall og sammenlignet med ledelsens konklusjon. Vi fant ingen ytterligere objektive indikasjoner på vesentlige verdifall i utvalget for denne testen.

For utlån der nedskrivningsbeløp var individuelt beregnet testet vi et utvalg ved å vurdere realisasjonsverdien som ledelsen hadde lagt til grunn. Realisasjonsverdien blir beregnet ved bruk av eksterne takster eller interne vurderinger. Ved å studere takstene tok vi stilling til relevansen og rimeligheten av viktige forutsetninger og metoden som var benyttet i beregningen. For interne vurderinger intervjuet vi kredittmedarbeidere og ledelsen og utfordret relevansen og rimeligheten av viktige forutsetninger og metoden som var benyttet i beregningen av nedskrivningsbeløpet. Regnskapet viser at avsetningsgraden målt som individuelle nedskrivninger i prosent av misligholdte og tapsutsatte engasjement er redusert noe sammenlignet med fjoråret.

Resultatet av vår testing av individuelle nedskrivninger viste at ledelsen hadde benyttet rimelige forutsetninger i beregningen av nedskrivningsbeløpene.

Der nedskrivningsbeløp var beregnet samlet for grupper av utlån testet vi utformingen av og beregningene i modellen, risikoklassifisering og de data og forutsetninger som ble benyttet for et utvalg grupper. Vårt arbeid inkluderte sammenligninger av de vesentligste forutsetningene i modellen mot vår erfaring

Se note 2.9(B), note 3.1 .1, note 5 og note 6 til regnskapet for en beskrivelse av konsernets kredittrisiko og nedskrivning av utlån til kunder. Se note 2.1 og note 34 for beskrivelse av forventede effekter av implementeringen av IFRS 9.

om bransjepraksis og vi testet at modellen beregnet nedskrivningsbeløpet matematisk korrekt.

Resultatet av denne testingen viste at forutsetninger benyttet ved beregningen av nedskrivningsbeløpene var rimelige.

Vi forsikret oss om at tilleggsopplysningene om verdsettelse av lån og garantier på en hensiktsmessig måte beskriver risikoene i porteføljen og at informasjonen i notene er i henhold til krav for avleggelse av regnskapet.

Banken har gjennom 2017 jobbet med modellverk og tilpasninger til det nye regelverket IFRS 9. Arbeidet, som vil bli ferdigstilt i 2018, har foreløpig ledet til en konklusjon om at det ikke forventes vesentlige effekter knyttet til overgangen til IFRS 9. Vi har gjennomført vurderinger av informasjonen som gis om implementeringen. De foreløpige konklusjonene ledelsen har trukket virker rimelige.

IT-systemer som støtter finansiell rapportering

Vi har fokusert på dette området fordi bankens finansielle rapporteringssystemer og virksomhet er avhengig av komplekse IT-systemer. Det er en risiko for at automatiserte prosesser og tilhørende IT-avhengige manuelle kontroller ikke er utformet hensiktsmessig eller fungerer effektivt, noe som kan medføre usikkerhet knyttet til den løpende driften av IT-systemene og risiko for feil.

Banken benytter eksterne serviceleverandører for å drifte enkelte sentrale IT-systemer. Revisor hos de relevante serviceorganisasjonene er benyttet til å evaluere design og effektivitet av og teste etablerte kontroller som skal sikre integriteten av IT- og betalingsformidlings-systemene som er relevante for finansiell rapportering. Vi har gjennomgått tilsendte rapporter og vi har vurdert mulige avvik og tiltak. Vi har også gjennomført testing av tilgangskontroller til IT-systemer og arbeidsdeling der det var nødvendig av hensyn til vår revisjon.

Våre vurderinger og kontroller viser at vi kan bygge på bankens systemer for IT og betalingsformidling i vår revisjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, redegjørelsen om samfunnsansvar og nøkkeltall, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og

årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde, for selskapsregnskapet i samsvar med forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarter etter regnskapsloven § 3-9, og for konsernregnskapet i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og på tilbørlig måte opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for selskapsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for konsernregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.

- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

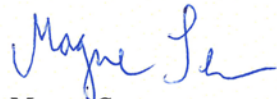
Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsen om samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets og konsernets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 14. februar 2018

PricewaterhouseCoopers AS

Magne Sem
Statsautorisert revisor

Landkreditt Bank AS

Karl Johansgate 45 | Postboks 1824 Vika | 0123 Oslo
Telefon 23 00 08 00 | [Landkredittbank.no](https://landkredittbank.no) | Org. nr. 980 374 181